

קונטרס
ברי משגבי

שמחת יצחק

דרשות משמחות

והוא חיבור נפלא

מאת אבינו רועינו

הגה"ח רבי שמחה שוורץ זצ"ל הכ"מ

משזר על כל מסכתות הש"ס

על הפסוק 'נר מצוה ותורה אור'

הסכמת כ"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א

הריני מצטרף לצדדי ברכה לבע
 הרב הגאון כצנץ מוהר יחזקאל
 שליט"א רב בית דין מוהר שמואל
 שליט"א ונציגו אב"ד אב"ד שילה ורבי
 שמואל רבנו של רבינו מרדכי ורבי
 לאורן יעקב ולעם טעם רבני
 כבוד הרב הרב חובב
 רבני ירושלים

הריני מצטרף לדברי ברכה שכתב הרב הגאון הצדיק
 מוה"ר יחזקאל ראזנבערגער שליט"א, להרה"ג מוה"ר
 שמחה גרשון שווארץ שליט"א, ומברכו גם אני שיזכה
 הרב הגאון שליט"א להרביץ תורה בכתב ובע"פ כאוות
 נפשו להרביץ תורה ויראת שמים, לאורך ימים ושנים
 טובות.

והריני חותם לכבוד התורה ולומדיה

יצחק טובי' ווייס

פעי"ה"ק ירושלים ת"ו

YEHOSHUA ROSENBERGER

RABBI OF KIRYAS HAREMU

MEMBER OF THE BEIS DIN

OF THE EIDAH HACHREIDIS

40 NAHAR HAYARDEN ST. BET SHEMESH

יהושע ראזענבערגער

רב אב"ד

קרית הרמ"א

ורמת בית שמש ב'

חבר הבר"ץ העדה החרדית

רח' נהר הירדן 40 בית שמש י"ד

כס"ז

מכתב קצרה

בן הוקא אב"ד קורטוב קטן "בני משפחתי"
ו"לוצי שמחות" ו"למחות" יב"מ" והוא דיוש
אל סדר פרשיות התורה ודיושיו אבר מקנה
ואפוליס הכנה סוליות ויבאו הדברים מיד
ידוע הנהגה המנהג בתולדות ותיב ומסיד מזה
שמה לישון שונק שלטא מצינו ויבא מוקדא
וצינתי קבר והם דברים אים וכאן
הדברים אמי שאמר ויצור השלש שיכר
אישק אל התורה ואל התורה מתוך היחבת הדעת
וצוד יעקב בשיבה דין ויצרן ויכר אבאות נחת
דינשה מל יכר עדי נכר במהרה והושע
היולות ושלטא ביושק קבא וצ"ז קדחת פה
קבית נחא יום ז' קב טבת תש"ז אב"ד
יהושע ראזענבערגער

Chakover Rabbi

NAFTALI HALBERSTAM

President & Dean of The Teshuvah

"Divrei Chaim" & Institutions Zanus-Chakove

Autor of "Divrei Naftali" Al Hatorah

17 amos St. Tel. 5892350, Jerusalem 96505

ד"ר

חבר נפתלי הלבברסטאם

מטשאקאווע

נשיא ישיבת "דברי חיים"

ומוסדות זאנו-מטשאקאווע

מחבר "דברי נפתלי" עזרת

צ"ח ירושלים תוכבי"א

יום חמישי כ"ד סבת שנת "זכותא דאבוה" ק יגן לנו ולכלי בב"א חש"כ לפ"ק.

הסכמה

שמחתי בראותי גלילי ידיו של ידידי עוז מאנ"ש, הרה"ג איש האשכולות חו"נ כש"ת הרב שמחה גרשון שווארץ שליט"א מעמודי התווך של בית מדרשינו ונושא בעולה, זה עשרות בשנים בתבונה ובס"ד, אשר עולה על מזבח הדפוס פרי הגיגיו על סדר פרשיות התורה ובשם ס' "פרי משגבי" יכונה, וכן "שובע שמחות" ו"שמחת יצחק" שהם פילפולים מסוגיות הש"ס.

ואכן בעת שלמד בישיבתנו הק', הי' מהאברכים המצויינים, דולה ומשקה בדברי רבותינו הק' בחריפות ובקיאיות.

ומהמעט שעיינתי בספרו ראיתי דברים נחמדים ובסברא ישרה ראויים להדפיס להנות בהם אלוקים ואדם.

ועל כן אמינא לפעלא טבא יישר, והנני בברכה נאמנה שיזכה להפיץ מעיינותיו חוצה מתוך שמחה ונחת והרחבה, בבריות גופא ונהורא מעליא ואך ששון ושמחה ישיגהו תמיד.

דוש"ת בברכה ביקרא אבוה"ק נ"ע יגן עוע"ק.

נפתלי הלבברסטאם

נפתלי הלבברסטאם
מטשאקאווע
נשיא ישיבת דברי חיים
ומוסדות זאנו-מטשאקאווע
בעמח"ס דברי נפתלי
מנהיג ירושלים תוכבי"א

בסייעתא דשמיא

נר ז' של חנוכה ר"ח טבת תש"פ
אתרא קדישא מירון

הקדמה

י' שמח ה'אב ו'יזק'ר ה'נשמה של אבינו רועינו רבי שמחה גרשון בן רבי יצחק ז"ל
הכ"מ, בעת שמתגלה תורותיו וחידושי שכתב לע"נ הוריו היקרים רבי יצחק בן רבי
דוד צבי ז"ל ומרת יהודית בלומה בת רבי יקותיאל ע"ה. אבינו נתייתם מאביו ז"ל
בעת שהיה בן י"ש שבועות ולא זכה בכלל להכירו. וזכה אבינו ז"ל לשמירה עליונה
ונתגלגל מיד ליד עד אשר נגדל בתורה ויראת שמים מרבים. ואחרי שראה 'בשערי
תשובה' (וא"ח ר"ב) בשם הזוה"ק (שלח קעג.) שאם מחדשים חידושין בשבת, עושין כבוד גדול
לאביו בגן עדן בשביל זה – קיבל על עצמו בל"נ ובס"ד שבכל שבת קודש יחדש
חידוש בתוה"ק לע"נ אביו כדי לקיים בזה 'מצות כיבוד אב ואם'.

אָנוּרָה בְּאַהֲלָךְ עוֹלָמִים אַחֲסָה בְּסִתֵּר כְּנַפְיָהּ סֶלָה (תהלים ס"א ה.)

איתא בגמ' (יבמות 16, ובבבכות 16א.) וז"ל: דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אָנוּרָה
בְּאַהֲלָךְ עוֹלָמִים, וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד רבונו של עולם
יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי' כל
תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, ואמר
רבי יצחק בר זעירי מאי קראה (סו"ט 11) וְחִפְּהָ כַּיִן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים דּוֹכֵב
שְׁפָתָי יִשְׁנִים, ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו דובב אף
תלמידי חכמים כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות שפתיו בקבר, עכ"ל.

ובתוס' (יבמות 16) ד"ה אָנוּרָה בְּאַהֲלָךְ עוֹלָמִים, וז"ל: כשנשמתו בישיבה של מעלה
שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות נמצא שבשעה אחת דָּר בשני עולמים, עכ"ל.

ועיין במהרש"א (יכנות 15) וז"ל: כדאמר רב יהודה כו' אָנוּרָה בְּאֶהֱלָךְ עוֹלָמִים, וכי אפשר לגור בפעם אחת בב' עולמות דאליך לא שייך בעולם המיתה, אלא שע"י אוהל של תורה שבעוה"ז אנורה בב' עולמות דהיינו גם בקבר. ועיין בזה בדברי בעל 'עין יעקב ובעל יפה מראה' שהאריכו בזה, וכתבו שהוא רחוק מִתְהַקֵּשׁ כי שפתי המת איך יתנועעו וכו', וכ"ש אחר עבור זמן וישוב אל העפר כו' ע"ש. ואני אומר כי אין רחוק מן השכל כי הענין מבואר כי הדיבור הוא כח הנשמה ע"י כלי הגוף וכל דיבור משובח מוליד כח רוחני בדומה משובח ובאמרו בשם אומרו אותו כח רוחני שנולד כבר הוא מעורר מולידיו בב' עולמות שהם הנשמה בעוה"ב וכלי הדיבור שהם השפתיים בעוה"ז גם כי הם בקבר כבר ומביא הדמיון מיינ הטוב המונח בבור הוא רוחש ודובב ע"י כח האצבע המעוררו, כן השפתיים גם כי מונחים בבור שחת, רוחשים ע"י כח המעוררו, ודו"ק, עכ"ל.

שְׂמִיחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי וְדָבָר בְּעֵתוֹ מַה טוֹב (משלי טו כג).

אבינו ז"ל למד בישיבה גדולה בישיבת 'שם עולם' אמישינוב בבית וגן אצל כ"ק אדמו"ר רבי מאיר'ל זי"ע, אשר שָׁם שקד בתורה ובהלכה הרבה שעות ביום ובלילה, והיה חביב מאד אצל מוריו ורבותיו וקנה מהם הרבה בתוה"ק, כאשר סיפרו לנו חביריו יב"חט"א בימי השבעה שהיה נקרא בפני חביריו 'שמחל'ה משנה ברורה' אשר ישב שעות ארוכות בכל הפסקות ביום ובלילה עם הסטנדר ושקד בעמל וביגיעה בלימוד המשנה ברורה.

והרבה פעמים סיפר אבינו ז"ל שהרבי ז"ל השתעשע איתו הרבה, וסיפר שפעם שָׁם הרבי ז"ל את שתי ידיו הק' על הגמ' של אבינו ז"ל ושאל אותו 'שמחל'ה מה אומר רשיה"ק עה"פ שְׂמִיחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי, ואבינו ז"ל ענה לו שרשיה"ק אומר 'שאיפה ששואלים אותו יודע לענות' וז"ל רשיה"ק (עיוניו כג): 'אימתי אדם שמח

בתלמודו בזמן שיש לו מענה, כששואלין ממנו דבר הלכה, עכ"ל. והרבי ז"ל נהנה מזה מאד.

וכן סיפר לנו לאחרונה שפעם עשה רבי הלל ליברמן ז"ל 'בר מצוה' לנכדו והזמין את הרבי ז"ל, ולפני שנסע נכנס לישיבה לחפש מלוח, ואז קרא לאבינו ז"ל שילוח אותו לשמחה שיהיה לו עם מי לדבר בדברי תורה.

וְדָבָר בְּעֵתוֹ מָה טוֹב שֶׁעָשִׂיוּ בַּעַת שְׂרַבְבוֹת עִמָּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, מְסִימִים אֶת הַשָּׁם (מחזור י"ג של דף היומי, שתיקנו הגאון רבי מאיר שפירא ז"ל בעת הכנסיה הגדולה השניה בתרפ"ג), להוציא לאור את הדרוש היקר שאבינו רועינו ז"ל הכ"מ כתב לע"נ 'הוריו היקרים' על כל מסכתות הש"ס, כאשר מבאר זאת בפתיחה טעמו ונימוקו על זה.

'פִּי גֵר מְצֻנָּה וְתוֹרָה אֹרֶךְ וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר' (משלי ו כג).

בעת שאבינו ז"ל גמר את חציו הראשון של הש"ס בבלי שלמד אותה עם כל המפרשים סביב לו, אז עשינו לו מתנה והוצאנו לאור כתביו על התורה וקרא את שם ספרו בְּשֵׁם 'פרי משגב', ואז בהקדמה לספר עשה 'פתיחה' אשר שָׁם הכין על עשרים מסכתות שלמד פירוש עה"פ כִּי גֵר מְצֻנָּה וְתוֹרָה אֹרֶךְ וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר, השייכות עם המסכתות, ומברר שָׁם ע"פ רשיה"ק שייכות הפסוק הנ"ל עם כיבוד אב ואם, וכן כשגמר חציו השני של הש"ס בבלי עשינו לו מתנה כהנ"ל וכמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה הכין פתיחה על עשרים מסכתות השניות פירוש עה"פ הנ"ל עם השייכות למסכתות.

והנה זה פלא שעשה ארבעים פירושים עה"פ הנ"ל כדי לקיים 'מצות כיבוד אב ואם', וכמ"ש בגמ' (מנלה ג.) ואף על גב דהוא לא חזי מזליהו חזי, כי המילים 'נר מצוה תורה אור' בנימט' 'שמחה גרשון בן יצחק ז"ל', ודו"ק.

ולכן חגרנו עוז להוציא לאור לע"נ חיבור זו בשם 'שמחת יצחק', כמ"ש בארוכה בהקדמתו על הספר 'פרי משגב' ב"שם הרוקח שצריכים לרמוז שמו ושם אביו בשם הספר. ויה"ר שיהיו 'שפתותיו דובבות בקבר' בשני העולמות ויהיה לו נחת רוח מזה, ות. נ. צ. ב. ה. אבי"ר.

היות שהספר החשוב הזה יוצא לאור לקראת שמחת נישואי נכדיו שיחי', הוספנו בזה חלק מ'פרי משגב' על התורה, לפרשיות זמן השמחה, ויחי שמות וארא, ו'דרשות משמחות' דרוש בענין שבע ברכות, בסוגיית אין עושין מצוות חבילות חבילות.

החותמים בקידה ובהשתחויה וביראת הכבוד, ובהודאה להשי"ת שזכינו לכזה אבא יקר. ויה"ר שימליץ טוב במרומים בעד אמנו היקרה זוגתו החשובה שזכתה להיות לו עזר כנגדו כל ימי חייו, כמ"ש בגמ' (כתובות סג.) אצל אשת רבי עקיבא שאמר לתלמידיו 'שלי ושלכם שלה הוא', ובעד צאצאיו וכל משפחתו עד סוף כל הדורות, ושנוכח שלא תמוש התורה הזאת מפינו מפני זרענו וזרע זרענו עד עולם, אבי"ר.

בני משגב"י

דרשת אבינו רועינו ז"ל הכ"מ, לכבוד סיום על חצי ירושלמי - ראש חודש אדר שני תשע"ט^א

לחיים טובים ולשלום, ויה"ר שנזכה לסיים את כל הירושלמי.

התוכנית שלי היה שבעז"ה בל"ג בשנת השבעים^ב אגמור את הירושלמי, שז"ע אוה"ח, יורה דעה, אבן העזר, עם הטור, ב"י, ט"ז, מג"א.

זה פרויקט די רציני, ג"כ רציני לכתוב עוד חלק בספר פרי משגב"י, מחודש חשון תש"פ, כי כך אמר לי הרב גאב"ד ירושלים הגרי"ט וייס שליט"א, שאני ימשיך לומר ולכתוב, אמנם קשה לי הכתיבה, כי צריך הרבה ריכוז.

יה"ר שכולם יהיו בריאים - געזונט און שטארק, אני מרגיש בעצמי שבעז"ה פעלנו, שהכל ילך כשורה מי שצריך ישועה שמחה גרשון בן יהודית בלומה, און אלע יידשע קינדער, בני חיי ומזוני רויחי, שנדע את הירושלמי, את הירושלמי עשו הרי בארץ ישראל, ויה"ר שיבנה ביהמ"ק בביאת המשיח, בב"א.

השבוע פר' פקודי, כתוב (שמות לח כא) אלה פקודי המשכן העדות אשר פקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן, פרשיה"ק, משכן העדות. עדות לישראל שויתר הקב"ה לישראל על מעשה העגל, שהרי השרה שכינה ביניהם.

איתא בגמ' (סנהדרין לט.). כל בי עשרה שכינתא שריא, כאן יש ב"ה יותר מעשרה יהודים,

^א תשואת חן לנכדו החביב הרב מרדכי הלטובסקי שליט"א על עריכת דרשה זו.

^ב בשנת תשפ"א.

אנו נמצאים כעת בראש חודש (אלול ב') ועושים סיום על חצי ש"ס ירושלמי, מובא 'בשערי תשובה' (לר"ח ר"ב ב) בשם הזה"ק (שלח קעג.) שבשבת צריכים לחדש חידושי תורה וזה עושה תיקון גדול, אמנם כעת 'ראש חודש' איננו יודע האם צריכים לחדש, אבל לומר אפשר, צריך עדות שהשכינה שורה על ישראל.

עכשיו סיימתי מועד קטן (ירושלמי) שם כתוב (פרק ג הלכה ט) שמביאים חלילין וכלי זמר לבית המשתה ובבית השמחה כדי לשמח בו חתן כלה, איתא בגמ' (בבלי י"ג) ת"ר שבת שחל להיות בר"ח, ר"ח עיקר ושבת טפל, כי אומרים שבת שחל ולא ר"ח שחל בשבת.

העין משפט מביא מהרש"א בשם תוספות ישנים, שיו"ט שחל להיות בשבת יתפלל סדרו של יו"ט, ובראש חודש יתפלל תפילת שבת ויזכיר של ראש חודש, ובמוסף מתפלל של ר"ח.

ראש חודש ניתנה במצרים, כמ"ש (שמות יב א) 'החדש הזה ראש חדשים', שבת ניתנה במרה, יו"ט ניתנה בסיני, יוצא דר"ח ניתנה קודם שבת, לכן נאמר שבת שחל בר"ח, וביו"ט נאמר יו"ט שחל בשבת.

הטור ב"י בהלכות (ר"ח ח"ט), כותב שסעודת ר"ח הוא סעודת מצוה אף הוא מדאורייתא, שנאמר (במדבר י י) 'ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם', שר"ח הוא יום גדול.

היום אמר לי נכדי (יצחק דוד הלטובסקי שליט"א) שבזבחים גבי קרבנות ר"ח הוא לפני שבת, (אמר לבנו שמעון שליט"א שבמוסף אומרים של ר"ח ולא של שבת).

היום ראש חודש אדר, ואיתא בגמ' (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ובשמחה אפשר לצאת מכל הבעיות, אפשר להבריא בעז"ה, משנכנס אדר מרבין שיתרבו רפואות וישועות דרך שמחה.

בשמחה אפשר להבין את התורה, מסופר שהאמרי אמת מגור זי"ע הגיע פעם לאיזה עיירה, ושאל האם יש היום חתונה בעיר, אמרו לו שמתקיימת חתונה, הלך לחתונה ורקד עם החתן כעשר דקות, ולאחמ"כ אמר מז"ט ויצא, שאלו לו מקורביו הרי הרבי אינו מכיר את החתן והמחותנים, ומדוע הגיע הרבי לרקוד איתם, ענה להם כתוב בגמ' (בבבא נד.) כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה, היה לי איזה קושיא בלימוד, ניסיתי את הסגולה ולכן הלכתי לשמח חתן, ואכן הבנתי את הלימוד.

פעם היה לי קושיא, בקצות החושן שמברר סוגיא שלם שאיך זוכים בעירוב בשבת, זכה החנוני לכולם על ידי שנותנים לו פרוטה, והקצות החושן אומר אף אם נתן פרוטה לפת לקידוש ג"כ זכה, קשה לי שהרי הרבה פוסקים אסרו לקדש על הפת המגן אברהם ועוד, ומדוע נקט הקצות דוקא פת לקידוש, ומדוע לא אמר שנתן פרוטה ללחם משנה על הפת.

פעם הייתי עם כ"ק אדמו"ר שליט"א מטשאקווע בשמחה¹, והחסידים רקדו ושמחו, ואני התעמקתי בכדי להבין את דברי הקצות הנ"ל, ואז

¹ בנו הרה"ח מרדכי יואל שליט"א שאל באיזה שמחה זה היה, וענה בתנאים בקרעטשניף.

נפתרה לי הקושיא, כי איתא בשו"ע הרב (ס' רמב) שיש ענין שכל אחד יאפה לבד חלות לכבוד שבת, ויש בזה משום עונג וכבוד שבת, ממילא יוצא כשמביא מעות לנחתום לאפות לחם משנה אינו מקיים בזה את עונג וכבוד שבת, אז אם רוצה לקדש על הפת יש לו בזה את מצות קידוש, אז יש לו כבר בזה עונג שבת. (ומבואר באריכות בפרי משגבי ח"ב).

רואים שמשמחה של מצוה אפשר לפעול הרבה ישועות, כתוב בגמ' (ספד) ואמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה 'הוינן יומא טובא לרבנן'.

כ"ק אדמו"ר מאמשינוב שליט"א¹ אמר שזה (המחלה) קינדער שפיל, הרבי מאמשינוב הוא הצדיק היום בדורינו, וברכני שיהיה לי רפואה שלימה, אכי"ר.

יה"ר שכל התפילות שהבנים והנכדים מתפללים, שיהיה לי רפואה שלימה לשמחה גרשון בן יהודית בלומה, ושנוכה לשמור ולעשות ולקיים, ולעשות עוד סיומים בבריאות איתנה. ושיזכו כולם להשיא את צאצאיהם, ונזכה לביאת משיח צדקנו, בב"א.

עשיתי חשבון כדי לסיים התורה, אני צריך לחיות 93 שנה.

¹ כאן המקום לציין את מסירתו הגדולה לאבינו ז"ל כל ימי חייו, ובפרט בעת חליו שמסר עבורו הרבה שעות של טרחה ויגיעה לברר בהרבה מדינות בעולם איך שאפשר לנסות לעזור ולהציל את חייו, ואח"כ הלך ברגל לבה"ח ודיבר עם הד"ר כשעה וחצי. ויה"ר שיזכה לאריכות ימים ושנים מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא. ויארץ ימים על ממלכתו ויזכה לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

הקדמה לספר 'פרי משגבי' על התורה

י'תעלו ה'נשמות ו'בזוהר ה'רקיע יזהירו, התחלתי את ההקדמה במילים האלה וכל הספר בניתי על יסוד דברי הזוה"ק (שלח קעג.) שאם מחדשים חידושין בשבת, עושין כבוד גדול לאביו בגן עדן בשביל זה, ובספה"ק יסוד ושורש העבודה (ס"ח העליון פי"ב) כותב וז"ל: ובודאי שהקב"ה אינו בא בטרונאי עם בריותיו לחדש דוקא חידוש נפלא מאוד, אלא לפי שכלו יהולל איש, איש אל משא שכלו ורוח מבינתו יטרף, הן לברר איזה דינא בגמ' לפי האמת ע"פ פירוש תוס' ומפרשים או לחדש פירוש אמיתי בפסוק של תורה נביאים וכתובים, עכ"ל.

וכן מביא השערי תשובה או"ח (כ"ב ז) וז"ל: אדרבה חייב אדם לחדש חדושי תורה, כמ"ש בזוה"ק (שלח קעג.) שבמוצאי שב"ק בחזרת הנשמה יתרה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרה בתורה וכו', ובספר מחזיק ברכה (לאו"ח ס"י כ"ב סק"ד) כתב ב'שם' דעת חכמה' ב'שם' 'האריז"ל' שאם מחדש בתורה מעטרינ לאביו באותו עולם, לכן נסמך כיבוד אב ואם למצות שבת, ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה, עכ"ל. וכן מביאו האלי' רבה ב'שם השל"ה.

לפי הזוה"ק הזה השתדלתי בכל שבת לחדש איזה חידוש בתורה בעז"ה, אלא שאיתא בספר חסידים על מה שהמשנה (מכות ג ד) אומרת כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו וכו', נאמר על מי שמחדש דברי תורה

ואינו כותבם, כי בתוך הזמן הוא שוכח מה שחידש, בשביל זה רשמתי בכל שבוע מה שחדשתי בשבת.

וקראתי הספר בְּשֵׁם 'פרי משגבי' כי ראיתי בספר הרוקח בהקדמה כי כל מי שמחבר איזה ספר שירמוז שמו בְּשֵׁם הספר, וכן הר"ת של 'פרי משגבי' הוא פ'רושי ר'מזי י'ושר מ'את ש'מחה ג'רשון ב'ן י'צחק או ב'ן י'הודית ב'לומא שְׁמִי וְשֵׁם אבי מו"ר ז"ל וְשֵׁם אמי מורתי ע"ה מרומז בו.

ואסיים את ההקדמה בתפלה מאת הַשֵּׁם יתברך שמו יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרִי פִי וְהַגִּיזוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ הוֹי"ה צוּרִי וְגֹאֲלִי, שיגאלנו במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, בב"א.

דוד המלך ע"ה אומר (תהלים סב ז) 'אֵךְ הוּא צוּרִי וַיְשׁוּעָתִי מִשִּׁגְבִּי לֹא אָמוּט', ופירוש המצודות דוד, וז"ל: אך נפשי תקוה לא' כי מעולם בא לי תקותי ממנו, עכ"ל, אכ"ר.

ש'מועות ב'שורות ט'ובות תשמ"ו

משגב"י

נעתק מספר 'פרי משגבי' על התורה
לפרשיות 'ויחי שמות וארא'

ברשת ויחי

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר
שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִי
שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה (מז)
(מח). צ"ע למה הפסיק הפסוק ויחי יעקב
בארץ מצרים לבין כל שני ימי חייו,
היה צריך לכתוב הפוך וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב
שְׁנֵי חֲמִי שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת
שָׁנָה וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת
עָשָׂר שָׁנָה.

ויש לומר איתא בגמ' (מגילה י:) אין
'ויהי' אלא לשון 'צער', רצה לומר
שכל השנים של יעאע"ה היו בצער,
כמ"ש יעאע"ה לפרעה (מז' ט) מעט

וְרָעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי, כִּי בַתְּחִילָה
הָיָה לוֹ רִיב עִם עֲשׂוֹ, וְאַח־כֵּן עִם לָבָן,
וְאַח־כֵּן אֶת פֶּרֶשֶׁת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, אֲבֵל
בְּמִצְרַיִם הָיָה חַיּוֹ טוֹבִים מְאֹד, שָׁם
הָיָה יוֹסֵף הַצַּדִּיק 'הַמִּשְׁנָה לַמֶּלֶךְ' וְטָרַח
בְּשִׁבְלֹו וַיֵּשֶׁב בִּישִׁיבָה וְהָיוּ כֹּלָם
בִּיחָד, כִּמְ"שׁ לֹו ה' (מט 7) וַיִּוֹסֶף יִשְׁתִּית
יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ, לִכֵּן קוֹדֵם שִׁכְתָּב הַתּוֹרָה
וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב בְּלִשׁוֹן צֶעֶר, הַקִּדִּים
הַכְּתוּב לֹומֹר וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שֶׁהַשְּׁבַע עֲשָׂרָה
שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם הָיוּ 'וַיְחִי יַעֲקֹב'
עִם חַיּוֹת וּשְׁלָמוֹת וְכָל טוֹב, וְדו"ק.

פרשת שמות

לקרות פרשת השבוע הבא. (סס סעי' ז')
וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש
רש"י, עכ"ל.

וזה הר"ת של 'ואלה שמות בני
ישראל הבאים מצרימה את יעקב
איש וביתו באו'. ו'חייב אדם
ל'העביר ה'פרשה שניים מ'קרא
ו'אחד ת'רגום, ב'רצונו נ'סדר י'ום י'ום
ש'חרית, ר'צוי א'ם ל'א ה'שלים
ב'שבת א'ל י'אכל, מ'כל מ'קום צ'ריך
ר'ק י'שלים מ'לפני ה'מנחה, א'ל
ת'אחר י'ותר ע'ד ק'ריאת ב'מנחה,
א'ם י'רא ש'מים ו'מדקדק ב'מ'צוות
י'שלים ת'ורה ו'בתרגום א'ונקלוס
ו'רש"י, ודו"ק.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים
מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ
וּבֵיתוֹ בָּאוּ (א טו). וַיֵּשׁ לֹמֶר שְׁמֵרוֹמֹז
בְּהַר"ת שֶׁל הַפְּסוֹק, אֶת כָּל הַהִלְכוֹת
שֶׁל הָעִבְרִית הַפְּרָשָׁה 'שְׁנַיִם מִקְרָא
וְאֶחָד תִּרְגֹּם'.

אֵיתָא בְּשׁו"ע אֹרַח חַיִּים (סו' רפ"ה סעי')
(ז) מִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ חֹשֵׁב עִם
הַצִּיּוֹר, כְּמוֹ שֶׁהִגֵּר"א הִיה נֹוֹהֵג תִּיכָף
אַחֵר הַתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם לִקְרֹא מִקְצֵת
מִהַפְּרָשָׁה. (סס סעי' ז') מִצְוָה מִן הַמּוֹבָחַר
שִׁישְׁלִים אוֹתָהּ קוֹדֵם שִׁיאֲכַל בִּשְׁבַת,
וּמוֹסִיף הַמ"ב מ"מ פְּשׁוּט דַּאִין לַעֲכָב
מִחֲמַת זֶה הָאֲכִילָה עַד אַחֵר חֲצוֹת,
וְאִם לֹא הַשְׁלִים קוֹדֵם אֲכִילָה יִשְׁלִים
אַחֵר אֲכִילָה עַד הַמִּנְחָה, וּמוֹסִיף הַמ"ב
דִּמְמִנְחָה וְלִמְעֵלָה מִתְחִילִין הַצְּבוֹר

וַתִּירָאֵן הַמִּילָדֹת אֶת הָאֱלֹהִי"ם וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים. וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילָדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים (א' י' יח'). אֵיתָא בְּבֵּל הַטּוֹרִים 'כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן' בְּגִימַט' 'שְׁתַּבְּעִן', כְּדֵאִיתָא בְּגִמ' (סוּטָה י"א:). שְׁפַרְעָה תִּבְעַ לַמִּילָדוֹת.

וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים, פִּרְשִׁיה"ק לֹא דִין שְׁלֹא הַמִּיתוּם אֵלֹא שְׁהִיוּ מִסְפָּקוֹת לָהֶם מִיָּם וּמִזֶּזֶן. נִמְצָא שְׁעַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשׂוּ הַמִּילָדוֹת, א' שְׁתַּבְּעִן פִּרְעָה וְלֹא שָׁמְעוּ לוֹ, ב' שְׁלֹא הַמִּיתוּם אֶת הַיְלָדִים, ג' לֹא דִין שְׁלֹא הַמִּיתוּם אֵלֹא נִתְּנוּ לָהֶם מִיָּם וּמִזֶּזֶן לִילָדִים.

וַיִּיטָב אֱלֹהִי"ם לַמִּילָדֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מֵאֲדָ. (א' ט.). צ"ע אִיזָה הַטְּבָה הוּא לַמִּילָדוֹת שְׁוִיָּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מֵאֲדָ. וַיְהִי כִּי יֵרָאוּ הַמִּילָדֹת אֶת הָאֱלֹהִי"ם וַיַּעֲשׂ לָהֶם בְּתִים (א' כ"א). פִּרְשִׁיה"ק כְּדֵאִיתָא בְּגִמ' (סוּטָה י"א:). בְּתִי כְּהוֹנָה וְלוֹיָה מִיּוֹכְבֵּד, וּמִלְכוּת מִמְרִים. צ"ע לְמָה בְּדִיוֹק זֶה הַשְּׁכָר כְּהוֹנָה וּמִלְכוּת.

וַיֵּשׁ לֹמֶר לְפִי מָה שְׁבִאֲרִתִּי לְמַעַלָּה שְׁהַמִּילָדוֹת עָשׂוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, בְּשִׁבִּיל זֶה קִבְּלוּ שְׁכָר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, שְׁכָר הָרֵאשׁוֹן הָיָה בְּשִׁבִּיל שְׁסָפְקוּ מִיָּם וּמִזֶּזֶן הָרֵאשׁוֹן בְּזֶה הַמִּילָדוֹת כִּי רָצוּי לָהֶם שְׁיִירְבוּ הָעָם בְּשִׁבִּיל זֶה סָפְקוּ לָהֶם מִיָּם וּמִזֶּזֶן שִׁיחִיו וְלֹא יָמוּתוּ בְּרַעַב, וְהַשְּׁכָר הָיָה וַיִּיטָב אֱלֹהִי"ם לַמִּילָדֹת

וַיָּרֶב הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד מִדָּה כִּנְגַד
 מִדָּה. שֹׁכֵר הַשְּׁנִי הָיָה בִּשְׂבִיל שְׁלֹא
 הִרְגוּ אֶת הַיְלָדִים בַּזֶּה מִגִּיעַ לָהֶם
 'כַּהֲוֹנָה', כִּמ"שׁ בִּשְׁעָה שֶׁבָּנוּ אֶת
 הַמִּזְבֵּחַ (שְׁמוֹת כ כג) לֹא תִבְנֶנָּה אֶתְהֶן גְּזִית
 כִּי תִרְבֶּךָ הַנִּפְתָּ עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהּ,
 פִּרְשִׁיה"ק אֵין זֶה בְּדִין שִׁיוֹנֵף הַמַּקְצֵר
 עַל הַמֵּאָרִיךְ, זֹאת אוֹמֶרֶת אִם רוֹצִים
 לִכְפֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וּלַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה צָרִיךְ
 שִׁיְהִיָּה הַיָּדִים נִקְיֹת מִרְצִיחָה, וְלִכֵּן
 בִּשְׁכַר שְׁלֹא הִרְגוּ אֶת הַיְלָדִים מִגִּיעַ
 לָהֶם שֹׁכֵר 'כַּהֲוֹנָה'. שֹׁכֵר הַשְּׁלִישִׁי הָיָה
 שְׁלֹא שָׁמְעוּ אֶל פִּרְעָה בִּשְׁעָה שֶׁתִּבְעֶן,
 וְלִכֵּן מִגִּיעַ לָהֶם שֹׁכֵר מַלְכוּת, כִּמוֹ
 שֶׁאֲצֵל יוֹסֵף הַצַּדִּיק שְׁלֹא שָׁמַע לֵאשֶׁת
 פֹּטִיפָר בִּשְׁעָה שֶׁתִּבְעֶה, בִּשְׁכַר זֶה זֹכָה
 וְנִעֲשֶׂה 'מִשְׁנָה לַמֶּלֶךְ' בְּמִצְרַיִם, בִּשְׂבִיל
 זֶה מִגִּיעַ לָהֶם 'מַלְכוּת', וְדו"ק.

פרשת וארא

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ
 וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה (ו ט). וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי
 הוֹי"ה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידֵי יִשְׁמְעֵנִי פִּרְעָה וְאִנִּי
 עָרַל שְׁפָתַיִם. וַיְדַבֵּר הוֹי"ה אֶל מֹשֶׁה
 וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל
 פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (ו יב יג).
 פִּרְשִׁיה"ק וְאִידֵי יִשְׁמְעֵנִי פִּרְעָה זֶה

אחד מעשרה ק"ו שבתורה. צ"ע א',
הלא הק"ו יש לו פירכא, שהרי
התורה אומרת בפירוש למה וְלֹא
שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, משום מקצֹר רוח
וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה, אבל פרעה לא היה
לוֹ קָצֹר רוּחַ וגו'. ב', מה השיב ה'
למשרע"ה להק"ו במה שאמר וַיִּצְנֹם
אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲה.

ויש לומר כי משרע"ה תלה
החסרון בו במה שבני ישראל לא
שמעו אלי, כי הוא איש פשוט
ומבוזה, ולכן אם בני ישראל לא
שמעו אלי כי אני איש פשוט, א"כ
ואיך ישמעני פרעה לאיש פשוט
כמוני, כמ"ש שמשא אמר הן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי שֶׁהַחֲסָרוֹן בִּי,
וְאִיךָ יִשְׁמָעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֶרֶל
שִׁפְתָּיִם, אמת שהתורה כתב טעם
אחר למה וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה,

משום מקצֹר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה,
אבל משרע"ה חשב שזה בשביל
החסרון בו, לכן השיב לו ה' וַיִּצְנֹם
אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲה מִלֶּךְ
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא וְגו', כי הוא עושה
אותו שליח, ודין שליח כמותו, ואז
הוא יהיה חשוב בעיני ישראל ובעיני
פרעה.

וזה הר"ת של וַיִּצְנֹם וְיִרְאָה הוֹיָה
צִדְקָתוֹ וְיִלְבָּשׁ מְלָכוּת, זאת
אומרת כי עשה אותו מלך על
ישראל, ואז כבר יהיה איש חשוב
וכלם ישמעו לו, ודו"ק.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ
וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה וְגו'. צ"ע למה לא

היו נכנסים לנו"ן שערי טומאה והיה נאבד חיותם הרוחני, ולא היו יכולים לצאת מַשֶּׁם אף פעם.

ואפ"ל שמרומז הטעם למה לא שמעו למשרע"ה בהר"ת 'ולא שִׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מְקַצֵּר רוּחַ וּמַעֲבִדָּה קִשָּׁה' מ'שום ש'היה ה'חשבון מ'חוסר ק"ץ, ר'ק ר'עת ו'ימרו ח'ייהם, ו'יצאו מ'לפני ע'תה ב'שביל ד'ברים ה'ללו ק'ושית ש'יעבוד ה'עבודה, זאת אומרת למה יצאו מלפני הזמן משום שלא ישקעו חיותם ובשביל קושית השעבוד.

שמעו אל משרע"ה הלא הוא בא לבשר להם בשורה טובה.

ויש לומר כי בני ישראל ידעו כי הגזירה בברית בין הבתרים היה על 'ארבע מאות שנה', ועכשיו ראו שחסר עוד מאה ותשעים שנה, בשביל זה לא שמעו אל משה, כי ראו שלפי החשבון עדיין לא נגמר הגלות במצרים, אבל האמת הוא כי קושי השעבוד השלים את החשבון.

ועוד יש לומר הטעם הוא כי לא יכלו להתמהמה, כי אם ישארו שם

נר ז' של חנוכה תשע"ב

הקדמה לחצי הש"ס הראשונה

אמר הכותב, בהקדמה להספר 'פרי משגבי' אשר נכתב לע"נ אבי מורי ז"ל ואמי מורתי ע"ה, כתבתי אשר שם אבי ז"ל וְשֵׁם אמי ע"ה מרומז בְּשֵׁם 'פרי משגבי', לכן אפתח גם הפתיחה של הספר בדברים ששייכים בכיבוד אב ואם, שלמה המלך אומר (משלי ו כג) 'כִּי נֵר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר', פרשיה"ק, וז"ל: כמו שְׁהָאֹר מְאִיר לְעוֹלָם תמיד כך הַתּוֹרָה עומדת זכותה לעולם תמיד אל האדם, וזכות מְצֻנָה לפי שעה כְּאֹר הַנֵּר. דבר אחר כִּי נֵר מְצֻנָה וגו' מְצֻוֹת הָאֵב הוּא נֵר כֵּל מִי שֶׁמְקִיִּים מְצֻוֹת אביו כאלו נוטל נֵר בידו להדליק במקום חושך. ואם אבד שום דבר שם הוּא מוצאו לְאֹרוֹ, וכן מִי שֶׁהוּא מְקִיִּים הוראת אמו אֹרָה היא לו וכן הוּא אומר (משלי ח ט) 'וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ', וכן הוּא ודאי שֶׁהִמְקִירָא מדבר בְּמְצֻוֹת אביו ואמו דכתיב וגו' נמצא כשֶׁמְקִיִּים מְצֻוֹת מְאִיר נֵרוֹ, עכ"ל.

לכאורה נראה מדברי רשיה"ק 'כִּי נֵר מְצֻנָה' מרמז על אביו וְתוֹרָה אֹר מרמז על אמו, צ"ע כי אשה אסור לה ללמוד תורה,

ובגמ' (סוטה כ.) כל המלמד לבתו תורה כאלו מלמדה תפילות, ועוד איתא בגמ' (סוכה מז.) קטן היודע לדבר אביו לומדו תורה. רואים מכל זה שְׁתוֹרָה שייך לאביו ולא לאמו, אם כן למה אומר רשיה"ק כ' פ'י נֵר מְצֻנָה מרמז לאביו 'וְתוֹרָה אֹר מרמז לאמו, עיין בגמ' (קידושין כו:): דאמר קרא (דברים יא יט) וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, ולא בנותיכם, ובדף (ב.) כתוב עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה. עיין לקמן במסכת קידושין תירוץ ע"ז, ודו"ק.

אמר הכותב כל הפתיחה הזאת כתבתי בתוך ימים ספורים ממש, וכל הגמרות והראשונים והאחרונים והפוסקים שהבאתי יכול להיות שלא ירדתי לסוף דעתם וטעות הוא ואתכם הסליחה, ויה"ר שכל התנאים והאמוראים והראשונים וכל הפוסקים יהיה לנו למליץ טוב לנו ולזרעינו עד עולם, ויקויים בנו אך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיינו, אבי"ר.

משגב"י

**היות שהספר יוצא לאור לרגל סיום חצי הש"ס
לכן אכתוב על כל מסכת על הפסוק 'כִּי נֵר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ'.**

﴿ סדר זרעים ﴾

ברכות

ופרשיה"ק חיי העוה"ב הווין לו תוכחות
מוסר לאדם.

צ"ע שרשיה"ק בגמ' מפרש שזה
מרמז להעוה"ב שהווין לו תוכחות מוסר
לאדם, ובמשלי (ו כג) מפרש רשיה"ק
שמרמז להעוה"ז שהם מטים את האדם
לחיים נמצא שהם דרך החיים.

בס"ד עלי, אפ"ל לפי מה שאבי מו"ר
ז"ל הכ"מ, חידש בהדרן שאחרי מסכת
נדה, שיהודי יכול לחיות בהעוה"ז כמו
העוה"ב ובזה יתורץ הקושיא הנ"ל,
ודו"ק.

במסכת ברכות (ה.) תניא רשב"י אומר
שלש מתנות טובות נתן
הקב"ה לישראל וכולן נתנן על ידי יסורין
אלו הן, תורה, ארץ ישראל, והעולם
הבא. תורה מגין, שנאמר (תהלים נד יב)
אֲשֶׁרִי הִגַּדְתִּי אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ י"ה וּמִתּוֹרָתְךָ
תִּלְמַדְנוּ, ארץ ישראל, דכתיב (דברים ח ו)
וַיַּדְעֵתָ עִם לִבְכָּךְ כִּי כְּאֲשֶׁר יִסֶּר אִישׁ אֶת
בְּנוֹ וְגו' וכתוב בתריה מְבִיאֶךָ אֶל אֶרֶץ
טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינֶת וְגו', העולם
הבא, דכתיב (משלי יג) 'כִּי נֵר מְצֻנָה וְתוֹרָה
אֹרֵךְ וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר'.

סדר פועד

שבת

שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא
שתהא עולה על ידי דבר אחר.

(צעמוד ז') אמר רב פתילות ושמנים
שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת
מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין
בשבת, ע"ש כל השקלא וטריא של
הגמ'.

צ"ע למה בשבת ובמקדש אין
מדליקין בְּגֵר ובשמן הללו שהמשנה
מפרטת, ובחנוכה כן מדליקין בהם, בגמ'
יש טעם על זה, אבל מה הסבר.

ו"ל 'כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר' כִּי הֵגֵר
מרמז על הַמִּצְוֹת 'גַּר שבת' כִּי הוּא 'גַּר
מִצְוָה' או ל'עונג שבת' או 'לכבוד שבת'.
וכן איתא בשלחן ערוך הרב או"ח (סי' קסג
, וז"ל: ויהא זהיר בו לעשות יפה וכל

איתא בדף (פא.) ת"ר כל אלו שאמרו אין
מדליקין בהן בשבת אבל עושין
מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין
להשתמש לְאוֹרָה בין ע"ג קרקע בין על
גבי כירה, ולא אסרו אלא לעשות מהן
פתילה לנר בלבד. עוד איתא (ס) אמר
רבה פתילות שאמרו חכמים אין
מדליקין בהן בשבת מפני שהאור
מסכסכת בהן, שמנים שאמרו חכמים
אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכים
אחר הפתילה. פרשיה"ק ואתי להטות.

ואיתא עוד (ס) תני רמי בר חמא
פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין
מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן
במקדש, משום שנאמר (שמות כז ט) וְיִקְחוּ
אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת
גַּר תָּמִיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי

וּבְמִצְוֹת אֵף עַל פִּי שְׁלֹא לִשְׁמָה, שְׁמִתוֹךְ
שְׁלֹא לִשְׁמָה בֹּא לִשְׁמָה. וְשִׁמְן מֵרֶמֶז עַל
הַתּוֹרָה וְלִכֵּן כָּל הַשְּׁמִנִּים כְּשֶׁרִים לַחֲנוּכָה
בֵּין בִּשְׁבַת בֵּין בַּחֹל.

וְאִתָּא (פְּתִיחָא מִכָּה רַבִּי) שְׁהִמָּאֹר שְׁבָה
מִחֲזִירוֹ לְמוֹטָב, שְׁהַתּוֹרָה הוֹפְכָת אֶת כָּל
הַשְּׁמִנִּים לְטוֹב וְאִי הָיָה 'יָרַם מִצְנָה וְתוֹרָה
אֹרֵר', לִכֵּן מוֹתֵר לְהַתְּחַמֵּם בִּשְׁבַת
בְּשְׁמִנִּים וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם יָרַם, כִּי
לְהַתְּחַמֵּם בִּשְׁבַת הַכוּוֹנָה לְלִמּוּד תּוֹרָה
וְלְהַתְּחַמֵּם בָּהּ, כְּמִ"ש בְּשׁו"ע או"ח (ל' ז)
שֶׁבִשְׁבַת יַעֲסֹק יוֹתֵר בְּתוֹרָה.

הַזֹּהִיר בּוֹ זֹכָה לְבָנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים,
שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי כו) 'כִּי יָרַם מִצְנָה וְתוֹרָה אֹרֵר'
שֶׁע"י 'יָרַם מִצְנָה בָּא אֹרֵר תּוֹרָה', עַכ"ל.

וּבְמִקְדָּשׁ הוּא ג' כ' 'יָרַם מִצְנָה', כְּמִ"ש
(שְׁמוֹת כז ט) 'וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ שִׁמְן זֵית זָךְ פְּתִית
לְמָאֹר לְהַעֲלֹת יָרַם תְּמִיד', לִכֵּן הוּא מִצְנָה
וְצָרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּשִׁלְמוֹת, וְלִכֵּן צָרִיךְ 'יָרַם
טוֹב וְשִׁמְן טוֹב'.

מִשָּׂא"כ בְּנֵרוֹת חֲנוּכָה שֶׁמֶרְמָז עַל
'הַתּוֹרָה' שֶׁהַיּוֹנִים רָצוּ לְהַשְׁכִּיחַ אֶת
הַתּוֹרָה, כְּמִשָּׁא בַּעַל הַנִּסִּים 'לְהַשְׁכִּיחַם
תּוֹרָתְךָ וְלַהֲעִבִירם מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ', וְאִתָּא
בְּגַמ' (פְּסָחִים כ) לַעֲוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה

עִירוּבִין

שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לה י) נָתַן זְמָרוֹת בְּלִילָה,
וְאִמַּר רַבִּי יִרְמְיָה בֵּן אֱלֵעָזָר מִיּוֹם שֶׁחָרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דִּי לַעֲוֹלָם שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁתֵּי

אִתָּא בַּדָּף (יח) וְאִמַּר רַבִּי יִרְמְיָה בֵּן
אֱלֵעָזָר כָּל בֵּית שֶׁנִּשְׁמָעִין בּוֹ
דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּלִילָה שׁוֹב אֵינּוּ נֹחָרִב,

אותיות, שנאמר (תהלים קו ו) כל הַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה לַיָּהּ הַלְלוּהָ. פרשיה"ק בָּשֶׁם ב' אותיות בין לשבח לפניו בין לברך איש את חבירו, דכתיב כל הַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה לַיָּהּ הַלְלוּהָ, כלומר זה הָשֵׁם שכל הנשמה כולה ראוי להשתמש בו, מכלל דָּשֶׁם בן ארבע אותיות וְשֵׁם המפורש לא לכל הנשמה ניתן, אלא לכהנים בלבד, דכתיב (דברים י ח) לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וכתיב (במדבר י כז) וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם, המיוחד לי, עכ"ל.

ובתוס' ד"ה כל הנשמה, פר"ח קרא ביה הנשמה בדגש. ועיין במהרש"א שפ"י על מש"כ התוס' הנשמה בדגש, ר"ל מלשון שממה וחורבן של הבהמ"ק. ועי"ל ע"פ מש"כ בפרק כל היד (ויצמות סג:) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, וז"ש כל הנשמות עדיין הם בגוף ולא כלו ממנו תהלה י"ה, ואחר שיכלו מן הגוף הנשמות ובן דוד בא, אזי יהללו בָּשֶׁם של ד' מלא, כדאמרינן כמ"ש (שמות

יז טז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יָיָה מְלַחֶמָה לַהוּי"ה בְּעַמְלֶק מִדֶּר דֹּר, ודרשו חז"ל (תנחומא תל"א) שאין הכסא וְהָשֵׁם שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ע"י בן דוד וק"ל, עכ"ל.

צ"ע הלא מצינו שמשתמשים בָּשֶׁם מלא, בברית מילה, דכתיב (דברים ל יז) כִּי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמִימָה, וכתב בעל הטורים שהר"ת הוא 'מילה', והס"ת הוא שם 'הוי"ה', רואים שְׁמִצּוֹת מילה הוא שם 'הוי"ה' שלם.

וי"ל כשנולד נשמה חדשה ועושים לו ברית מילה הרי זה מקרב את ביאת בן דוד ולכן משתמשים אז בָּשֶׁם מלא של ד', וזה גַּר מְצֻנָה' מכוון על 'ברית מילה' ששקולה כנגד כל הַמְצֻנָה שְׁפִתוֹרָה, כמ"ש בגמ' (נדרים לז.) עה"פ (משלי כ כז) גַּר הוּי"ה נִשְׁמָת אָדָם חָפֵשׁ כָּל חֲדָרֵי בָטָן, שרק גַּר מְצֻנָה שהוא נשמת אדם מקרב את הגאולה, ואיך על ידי 'תוֹרָה אֹרֵר', שְׁתִּתּוֹרָה תהא אֹרֵר לכל ישראל, ורק דרך הַתּוֹרָה נלך ואז יהיה דור שכולו זכאי,

כמו"ש בגמ' (סנהדרין נח.) שאין בן דוד בא
אלא בדור שכולו זכאי, וזה מש"כ בגמ'
(סס נב.) כל בית שנשמעין בו דברי תורה
בלילה, לילה נקרא הגלות שאם לומדים
תורה בלילה זה מגין ששוב לא נחרב
אלא נבנה ב"ב אכי"ר.

פכחים

איתא בדף (ז: וט.) תנו רבנן אין בודקין לא
לאור החמה ולא לאור הלבנה
ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר, מפני
שאור הנר יפה לבדיקה, ואע"פ שאין
ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר (שמות יב ט)
שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים, ו
אומר (בראשית מד יב) ויחפש בגדול החל
ובקטן כלה, ואומר (נפשי ח יב) והיה בעת
ההיא אחפש את ירושלים בגרות, ואומר
(משלי כ כז) גר הוי"ה נשמת אדם חפש כל
חדרי בטן.

עיי' במהרש"א וז"ל: ונגה כאור תהיה,
עי' פרשיה"ק, ויותר נראה לפרש ונגה
של הקב"ה כאור תהיה דהיינו כאבוקה,
כדאמרינן בגמ' (סוטה כא.) 'כי גר מצנה

(המשך הגמ'), והאמר רבא מאי דכתיב
(חזקוני ג ז) ונגה כאור תהיה קרנים מידו

וְתוֹרָה אֹר' תִּלְהַ הַמְצָנָה בְּגֵר, וְהַתּוֹרָה
בְּאֹר דִּהִינּוּ נִמִּי בְּגֵר בְּפָנֵי הָאֲבוֹקָה וְאִמֵּר
וְקִרְנוּ דִּהִינּוּ גֵר, קֶרֶן שֶׁל גֵּר יִהְיֶה מִיָּדוֹ שֶׁל
הַקֵּב"ה לֹא לְצַדִּיק וְק"ל, עכ"ל.

צ"ע מֶה הִפְרֵשׁ בֵּין הַפֶּשֶׁט שֶׁל רִש"י
וּשֶׁל הַמַּהֲרֵשׁ"א שְׁשֵׁתֵיהֶם מִדְּבָרִים 'אֹר
שֶׁהַקֵּב"ה יִתֵּן לְצַדִּיק'.

וִי"ל שִׁישׁ מַחְלֻקֶת בֵּין הַקֵּב"ה
לְיִשְׂרָאֵל, אֵיתָא בְּזוּה"ק (אִמּוֹר נֶה) הַקֵּב"ה
אֹמֵר פֶּתַחִי לִי פֶתַח כַּחוּדוֹ שֶׁל מַחֲטָא וְאִנִּי

אִפְתַּח לָכֶם פֶּתַח כִּפְתָּחוֹ שֶׁל אֹלָם,
וְיִשְׂרָאֵל אֹמְרִים (אִיכָּה ה' נֹל) הִשְׁיִבְנוּ הוּי"ה
אֵלָיִךְ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקָדָם,
וּפִרְשִׁיה"ק שֶׁהַקֵּב"ה שׁוֹלַח זֵהִירִין
לְצַדִּיקִים לְהַקְרִין פָּנֵי הַצַּדִּיקִים הוּא
הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה, וְהַמַּהֲרֵשׁ"א מִפְּרֶשׁ
הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה 'כִּי גֵר מְצָנָה וְתוֹרָה
אֹר' שֶׁהַצַּדִּיקִים יִתְּנוּ 'גֵּר מְצָנָה וְתוֹרָה
אֹר', אִזְ הַקֵּב"ה יִתֵּן קֶרֶן שֶׁל גֵּר יִהְיֶה מִיָּדוֹ
שֶׁל הַקֵּב"ה לֹא לְצַדִּיק, וְדו"ק.

ראש השנה

אֵיתָא בְּדָף (ת) וּרְבִי אֲלִיעֶזֶר הָיָא דֹּאֲמַר
בְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, רַב נַחֲמָן
בַּר יִצְחָק אִמֵּר לְדִין, דְּכַתִּיב (דְּנָהִים יֵא יֵצ)
מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה,
מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה נִידוֹן מֶה יִהְיֶה בְּסוֹפָה,
וְעֵינִי שֵׁם כָּל הַגִּמְ' מִנִּין מִתְּשֵׁרִי. (וְנִצְע"צ)
תִּנְיָא אִידֶךְ (תַּהֲלִים פֹּא ה) כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל,

אִין לִי אֵלֹא לְיִשְׂרָאֵל, לְאֻמוֹת הָעוֹלָם
מִנִּין ת"ל מִשְׁפָּט לְאֵלֶיךָ"י יַעֲקֹב, א"כ מֶה
ת"ל כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל, מִלְּמַד שִׁישְׁרָאֵל
נִכְנָסִין תַּחֲלִילָה לְדִין.

וְכַתֵּב בְּסִפְה"ק 'חֲתָם סוֹפֵר' בְּתוֹרַת
מֹשֶׁה (מִהֲלוֹת שְׁפִירָה) עַה"פ (נִכְלָשִׁית א ה),

וז"ל: בזה יל"פ מ"ש במדרש עה"פ וַיְהִי
 עָרַב וַיְהִי בֶקֶר יוֹם אֶחָד, מכאן לשני ימים
 של ראש השנה, והענין כי ארז"ל (כ"ה ט:)
 ישראל ואומות העולם, ישראל נכנסין
 לדין תחילה מקמי דליפוש חרון אף,
 וארז"ל ירושלמי (כ"ה פ"א ה"ג) ישראל
 נדונין ביום, ואומות העולם נדונין בלילה,
 ואילו היה בוקר וערב יום אחד היה די
 ביום אחד של ר"ה אבל מאחר דכתיב
 וַיְהִי עָרַב וַיְהִי וַאֲחֻכְךָ יוֹם אֶחָד לְכַד
 מִכָּאן לְשֵׁנִי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עכ"ל.

בבריאת העולם כתיב (בראשית א' ז) וַיֵּרָא
 אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב, פרשיה"ק
 רָאָה שֶׁאִינוּ כְּדָאִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רָשָׁעִים
 וְהַבְדִּילוֹ לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא, עכ"ל.

והאור החיים הק' מפרש ובראותו

הקב"ה הוא כן, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר
 וַיְהִי אֹר, שולח אל האדם עזר נגד יצרו,
 וזה יהיה בהגיעו ל"ד שנה יופע עליו
 ממעון קדשו רוח א' קדשין נשמה
 קדושה וטהורה, או ירמוז אל התורה כי
 היא האור הנערב ולה יקרא אור, דכתיב
 (משלי ו' כג) 'תוֹרָה אֹר', והמכוון אחד כי
 בחינת הנשמות הקדושות הם בחינת
 'אור התורה' ובעל הנפש הוא בעל
 התורה, וע"ש המשך דבריו הק'.

וכן כתב בעל הטורים (בראשית א' ז) אֶת
 הָאָדָם בְּגִימַט' 'פִּתְוָה' וכן גימט'
 'תרי"ג'. רואים בזה כי האור נגזר פִּתְוָה
 וּבְמִצְוֹת, כמ"ש (משלי ו' כג) 'כִּי גַר מִצְנָה
 תוֹרָה אֹר', ויה"ר שנזכה לראות את
 האור הגנוז ב"ב, אכ"ר.

ירמא

איתא בדף (לח): ואמר ר' אלעזר אפילו בשביל צדיק אחד עולם נברא, שנאמר (בראשית א ט) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג י) אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב, ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו בשביל צדיק העולם מתקיים, שנאמר (משלי י כה) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. פרשיה"ק וַיֵּרָא אֶת הָאֹר, ראה בדעתו להתקיים הָאֹר של העולם בשביל הצדיק שהוא טוב, עכ"ל.

ועיין במהרש"א בשביל צדיק אחד נברא וכו', דרשו כן לפי שבכל ימי בראשית האחרים סתם הכתוב לומר כי טוב על כל מעשה אותו יום חוץ מביום ראשון שינה ופירש הכתוב דכי טוב על מעשה אור קאי דכתיב (בראשית א ז) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב לדרוש מיניה

בשביל צדיק אחד כו' כפרשיה"ק ראה א' בדעתו לקיים אור של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב, ע"ש הכתוב (ישעיה ג י) אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב, ע"ש מעשים הטובים ורב טוב הצפון שיקבל לעוה"ב, ומה שכינה כלל העולם באור נראה לפי שתכלית בריאותו הוא האור הגנוז לצדיקים לעוה"ב, והוא נדרש ג"כ מפסוק זה כדאמר בחגיגה (יג), ונראה משום דכתיב, 'אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב' בלשון יחיד, וסיפא 'כִּי פְרִי מַעֲלָיָהֶם יֵאָכְלוּ' בלשון רבים דרשו כן בדרשה דקאי על הבריאה דאפילו בשביל צדיק אחד נברא העולם, עכ"ל.

נראה מזה כי כל העולם נברא בשביל הצדיק כדי לקיים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, 'כִּי גַר מַצָּנָה וְתוֹרָה אֹר', ודו"ק.

מוכה

איתא בדף (מג.) ת"ר קטן היודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין, יודע לדבר אביו לומדו תורה וק"ש, תורה מאי היא, א"ר המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, ק"ש מאי היא פסוק ראשון.

צ"ע מלשון הגמ' נראה שלולב וציצית לא אומרת הגמ' שאביו חייב אלא סתם קטן היודע לנענע חייב בלולב, קטן היודע להתעטף חייב בציצית, אבל בתפילין ותורה וק"ש אומרת הגמ' אביו לוקח לו תפילין, אביו לומדו תורה וק"ש, צ"ע מה הסבר לזה.

עיי' בשו"ע יו"ד (רמב"ד), וז"ל: חייב להשכיר מלמד לבנו ללמדו אבל לבן חבירו אינו חייב להשכיר. בט"ז (ס"ק א') מביא כתב מהרש"ל דה"ה לבן בנו, ומביא הפרישה שם, והכ"מ (י"ט פ"ה מהלכות ת"ת), כתב וז"ל: ואפשר דגם לבן

בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין לבן בן בנו, אבל הא מספקא ליה אי בן בתו קודם לבן חבירו דאפשר דאין קודם לחבירו אלא היכא דנתחייב באביו אבל גבי בת דליכא למימר הכי לא, עכ"ל, ולי נראה דקודם לבן חבירו, עכ"ל הט"ז.

צ"ע למה בלימוד תורה מחויב האב ללמד את בנו תורה, ואפילו חייב להשכיר מלמד לבנו ללמדו תורה ולא רק לבנו אפילו לבן בנו ואפילו לבן בנו, ויש אומרים אפילו לבן בתו. וכמו שהבאתי לעיל דבתפילין ותורה וק"ש חייב האב, ופמ"ק אחרות לא מביא הגמ' שחייב האב.

וי"ל שפמ"ק תפילין הוא משעבד את כל חושים להקב"ה, כנודע שיש לאדם חמשה חושים, חוש הראיה, חוש השמיעה, חוש הדבור, חוש הריח, וחוש המשוש, בשביל זה בתפילין של ראש יש 'ארבע בתיס' משום שבראש יש

צריך לחנך את בנו שהם חיינו, וכן בק"ש צריך האב לחנך את הבן למסירות נפש לַהֲשִׁים יתברך, לכן צריך רק הפסוק הראשון של קר"ש שזה מסירת נפש, ולפי זה מובן למה מחויב אב בתפילין ובתורה ובק"ש, כי ק"ש הוא חינוך למסירת נפש, ובתורה ובתפילין הוא חינוך איך לחיות כיהודי, כִּי הַמְצֻוֹת הֵם 'גַּר מְצֻנָה' איך לחיות 'בתורה אור', ודו"ק.

'ארבע חושים', חוש הראיה, חוש השמיעה, חוש הדבור, וחוש הריח, ובתפילין של יד יש 'בית אחד', משום שביד יש רק 'חוש אחד', חוש המשמוש, לפ"ז יוצא שע"י שמניח התפילין הוא משעבד את כל החמשה חושים להקב"ה, ועל זה צריך האב לחנך את הבן שכל החושים ישעבדו לַהֲשִׁים יתברך, וכן בלימוד התורה שהם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, ולכן ג"כ האב

ביצה

אדם, כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוספו לו שכר למזונות, אלא מה שפסקו לו, חוץ מהוצאת שבתות, אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל

איתא בדף (טז) תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פוחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו. פרשיה"ק כל מזונותיו של

ממציאים לו לשעה או לאחר שעה, עכ"ל.

עיי' בתוס' בד"ה: כל מזונותיו, פר"י הכל נפקא מקרא דלעיל מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע, תורה, דכתיב (נחמיה ח ט) וְאֵל תַּעֲצָבוּ כִּי חֻדְוֹת הוּי"ה הִיא מְעַזְכֶּם, וְחֻדְוֹת הִיא תוֹרָה דכתיב (מחלים יט ט) פְּקוּדֵי הוּי"ה יִשְׁרָיִם מִשְׁמַחֵי לָב, עכ"ל.

(בהמשך הגמ') א"ר יוחנן משום רשב"י כָּל מִצְוֹת שֶׁנֶּתַן לָהֶם הִקְבֵּה לְיִשְׂרָאֵל נֶתַן לָהֶם בְּפִרְהָסִיא חוץ משבת שנתן להם בצנעה, שנאמר (שמות לא יז) בְּיָמֵי וַבִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הָיָה לְעָלֶם, אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו, ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו.

עיי' במהרש"ל בד"ה לא לענשו, נ"ב הקשו בשיבה ומנלן [דאיענשו כותים

אשבת קאי] דילמא שבת דבצינעא לא ליענשו עלה, ונראה בעיני דאי הוי שבת בצינעא א"כ לא ליענשו נמי אשאר תורה שיוכלו לומר אלמלא נתת לנו יום מנוחה היינו ג"כ מקבלין עול מלכות עלינו אבל לא נתת לנו יום המנוחה, ואדרבה כתיב (נחמיה ח כג) וַיֹּם וַלֵּילָהּ לֹא יִשְׁבֹּתוּ, משום הכי לא קבלנו עלינו שום דת ועול מלכות אלא שיעשה אדם כל צרכו וכפי הנאתו לו מבלי דת חוץ מז' מִצְוֹת בני נח, אלא שמעינן שהקב"ה רצה ג"כ ליתן להם השבת כמו לישראל ולא אבו שמוע כלל ודו"ק, עכ"ל. יוצא שלפי המהרש"ל רואים 'ששבת וְתוֹרָה' קשורים זה עם זה.

עיי' בטור או"ח (סי' תיט), וז"ל: איתא בפסיקתא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה עד ר"ה חוץ ממה שמוציא בשבתות ויו"ט וראש חודש וחוש"מ ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן אם מוסיף מוסיפין לו ואם פוחת פוחתין לו, עכ"ל.

בשבת יש להם נשמה יתירה, וְהַתּוֹרָה מוֹקֵק אֶת נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁ (פְּתִיחַת) לִיכָּה רַחֲמֵי) שֶׁהַמֶּאֱזוֹר שְׁבַה מַחֲזִירוֹ לְמוֹטֵב, וְתַלְמִיד חֹכֵם בְּבַחֲנֵת שַׁבָּת, וְאִם אֵתָּה רּוֹצֵה שֶׁהַבְּנִים שֶׁלְךָ יִהְיֶה בְּבַחֲנֵת שַׁבָּת וְהוֹצֵאת שַׁבָּת אֹמֵר רְשִׁי"ק שֶׁמִּמְצִיאִים לוֹ מָה שֶׁרָגִיל כְּמוֹ כֵּן בְּהוֹצֵאת בְּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה כֹּל מָה שֶׁמוֹצֵאִים וּמְשַׁקְעִים יוֹתֵר בְּבָנָיו הֵם נַעֲשִׂים תַלְמִיד חֹכֵם בְּבַחֲנֵה שַׁבָּת, וְנִהְיָ מְזֶה 'גֵּר מִצְנָה שְׁזֶה מֵרָמָז עַל הַמִּצְוֹת' 'וְתוֹרָה אֹר שְׁזֶה תַלְמִיד חֹכֵם בַּחֲנִית בְּשַׁבָּת', וְדו"ק.

ועיין בב"י והא דבגמ' לא קתני הוצאת ראש חודש כדקתני בפסיקתא איכא למימר דבכלל יו"ט הוא, עכ"ל.

צ"ע שמהגמ' ומהמרש"ל ומהטור ומהפסיקתא נראה 'ששבת ותורה', דהיינו שהוצאת של שבת ויו"ט ור"ח והוצאת לבניו לתלמוד תורה קשורים זה עם זה.

וי"ל איתא בגמ' (פסחדקין נח): נכרי ששבת חייב מיתה, ואסור ללמד תורה לנכרי, למה כי ישראל נעשה לעם אחר שהם שומרים את השבת וְהַתּוֹרָה, כי

תענית

בישראל שלא עסקו בתורה וכו', ואין מקרה אלא הקב"ה, שנאמר (תהלים קד ג) הַמְּקַרֵּה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, רב יוסף אמר מהכא, (איוב לו כח) וְעָתָה לֹא רָאוּ אֹר בְּהִיר

איתא בדף (ז) אמר רב קטינא אין הגשמים נעצרין אלא בשביל ביטול תורה, שנאמר (תהלים י) בַּעֲצָלְתָּם יִמָּךְ הַמְּקַרֵּה, בשביל עצלות שהיה

הוא בִּשְׁחָקִים וְרוּחַ עֲבָרָה וְתַטְהָרָם, ואין אור אלא תוֹרָה, שנאמר (משלי ו כג) 'כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ', בְּהִיר בִּשְׁחָקִים, תנא דבי ר' ישמעאל אפילו בשעה שרקיע נעשה בהורין בהורין להוריד טל ומטר רוח עֲבָרָה וְתַטְהָרָם. ופרשיה"ק וְעַתָּה לֹא רָאוּ אֹרֵךְ, מפני שלא ראו אור של תוֹרָה, עכ"ל.

וכתב בספה"ק 'אור החיים' הק' עה"פ (דנזים לז ז) יערוף כמטר לקחי. פי' ע"ד אומרים ז"ל (אבות ג יז) אם אין קמח אין תורה וכו', יכוון הכתוב במאמר זה כי כמו שה' נותן מטר לזון ולפרנס כמו כן צריכים הם ללמוד תורה, וזה שיעור הכתוב יטיפ כמו שאני מטיפ המטר לקחי, וכאילו אמר יַעֲרֹף לְקַחֵי כְּמֶטֶר, שאין הקב"ה שואל מהאדם ללמוד

תורה עד שמכין לו פרנסתו, וממוצא דבר אתה למד, שאם לא יטיפו מפיהם טיפי תורה אין חפץ ה' לתת מטר, והוא מה שפירשנו במאמר התנא אם אין קמח אין תורה, פי' אם ראית שאין קמח דע שאין תורה, וטעם שְׂפִינָה ללימוד תורה לשון זה 'יערף', לדמות למעשה המטר שהוא מטיפ, עכ"ל.

וכתב בעל הטורים בפסוק עה"פ (דנזים לז א) הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרִי פִי, 'הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה', גימט' 'תרי"ג', כלומר האזינו לתרי"ג מְצֻוֹת, זאת אומרת שאם יקיימו הַמְצֻוֹת יהיה יַעֲרֹף כְּמֶטֶר לְקַחֵי, וזהו תוֹרָה לִפִּי כֹל הַמְּפַרְשִׁים, וזהו 'כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ', ודו"ק.

מגילה

כשהיה בבית המרחץ וראה עצמו בלא תורה ובלא מצוות כיון שנזכר במילה שמח, עכ"ל.

איתא דכתיב (תהלים טז יא) שִׁבְעַ שְׁמִחוֹת אֶת פְּנֵיךָ נְעֻמוֹת בִּימִינְךָ נָצַח, שכל אדם מקיים כל הזמן שבע מצוות, זאת אומרת שאדם מסובב עם שבע מצוות, שנים של תפילין של ראש ושל יד, ארבע כנפות של ציצית, ומזוזה בפתח, דהיינו שבע*.

צ"ע הניחא לפי המאן דאמר שְׁמִצְוֹת תפילין הוא שתי מצוות יש שבע, אבל למאן דאמר שְׁמִצְוֹת תפילין הוא מצוה אחת אין שבע מצוות.

ועיין בשו"ע הלכות תפילין (סי' כה ט) האם צריכים לעשות על התפילין ברכה אחת או שנים,

איתא בדף (טז:) לְיְהוּדִים הִיָּתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וִיקָר (אסתר ח טז).
אמר רב יהודה אוֹרָה זו תוֹרָה, וכן הוא אומר (משלי ו כג) 'כִּי גַר מְצֻנָה וְתוֹרָה אִוֵּר', וְשִׁמְחָה זו יו"ט, וכן הוא אומר (דברים טז יד) וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגֶּךָ, שִׁשְׁן זו מילה, וכן אומר (תהלים קיט קסג) שִׁשׁ אֲנָכִי עַל אֲמֶרְתְּךָ, וִיקָר אלו תפילין, וכן הוא אומר (דברים כח י) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם הוּיָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָ, ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש.

פרשיה"ק אוֹרָה זו תוֹרָה, שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתוֹרָה. זו מילה, ועל כל אלה גזר. אֲמֶרְתְּךָ, זו מילה, שניתנה במאמר ולא בדיבור, כמו"ש (נלאשית יז ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרַיָּה לְדֹרֹתָם, ומצינו שדוד שמח עליה, שנאמר (תהלים ו א) לְמִנְצָחַ עַל הַשְּׁמִינִית,

* בגמ' (מנחות מג:) מובא מאמר זו עה"פ (תהלים קיט קסד) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך.

ולפי"ז י"ל שהמדרש הנ"ל הוא לפי
המ"ד שְׁמִצּוֹת צִיצִית הם ארבע מִצְוֹת,
עיין בגמ' (מנחות כח.) מחלוקת ר'
ישמעאל ור' עקיבא הָאֵם מִצְוֹת צִיצִית
מִצְנָה אחת או ארבע מִצְוֹת.

לפי זה כשנכנס דוד המלך ע"ה לבית
המרחץ וראה עצמו ערום בְּלֹא תוֹרָה
וּמִצְוֹת, משום שבית המרחץ אסור
ללמוד תוֹרָה, וּמִצְוֹת גם לא היה לו
שבמרחץ היה ערום בלי תפילין וכלי
ציצית, אז כיון שנזכר במילה שזה מִצְנָה
השמינית שיש לאדם, אז אמר למנצח
על השמינית שְׁמַח שְׁהַמִּצְנָה הזאת היה
איתו לעולם, וזה הכל לפי המדרש הנ"ל
שיש לאדם שבע מִצְוֹת.

ועיין בטור או"ח (סי' כז) שמביא הגמ'
(מנחות מג:) ראב"י אומר כל מי שיש לו
תפילין בראשו ותפילין בזרועו ומזוזה
בפתחו וציצית בבגדו, מובטח לו שלא
יחטא, שנאמר (תהלים ד יב) וְהַחוּט הַמְּשָׁלֵשׁ
לֹא בְמַהֲרָה יִנָּתֵק, ואומר (תהלים ח לז) חֲנֻכָּה
מִלְאָךְ הוּא"ה סָבִיב לִירְאֵיו וַיִּחַלְצֵם.

ובב"י מביא שפרשיה"ק והחוט
המשולש תפילין וציצית ומזוזה כלומר
דתפילין של ראש ושל יד לא חשבי אלא
כחד, רואים שזה רק שלש מִצְוֹת.

עכ"פ רואים מכל הנ"ל שאדם מסובב
כל הימים תמיד בַּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וזה 'כִּי
יָרַם מִצְנָה וְתוֹרָה אֹרֶךְ'.

מועד קטן

מנוחה כלתה ונגמרה מלאכה דהמנוחה שם היא כילוי וסילוק מלאכה ופעולה וקאמר הכא בתלמיד חכם שהוא פעולת השכל ועיון בעוה"ז ובעוה"ב דאין לו מנוחה וכלוי מזאת הפעולה של עיון השכלי אלא שתמיד פועל בה והיא בעצמה פעולת המנוחה דלעוה"ב שהצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה בעיון השכל, ודו"ק. עכ"ל.

צ"ע מה ההבדל בין השנוי הגמ' בין הגמ' במועד קטן לבין הגמ' בברכות, שבמו"ק רק מזכיר אפילו העולם הבא, ובברכות מזכיר בפירוש העולם הזה והעולם הבא.

וי"ל שבגמ' מו"ק כל הגמ' מדבר על הלכות של אבילות דברים השייכים לעולם הבא, ולכן מסיים הגמ' בדברים השייכים לעולם הבא, אבל בגמ' ברכות כל הגמ' מדבר על התנהגות של אדם בעוה"ז שיקיים פל המצוות ושילמוד

איתא בדף (כט.) ואמר רבי לוי כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש, ומבית המדרש לבית הכנסת, זוכה ומקבל פני השכינה, שנאמר (תהלים פד ח) יִלְכּוּ מִחִיל אֶל חֵיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהֵי"ם בְּצִיּוֹן, אמר רב חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר (ס) יִלְכּוּ מִחִיל אֶל חֵיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהֵי"ם בְּצִיּוֹן. וכן בגמ' (ברכות סד.) בשינוי קצת אמר רב חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

עיי' במהרש"א (ברכות סד.) שמקשה למה תלמידי חכמים אין להם מנוחה. וז"ל: יש לדקדק בזה דהא עוה"ב שזוכין לו הת"ח הוא כולו מנוחה, כמ"ש ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולם הבא, וי"ל ע"פ מש"כ ברשיה"ק עה"פ (נראה שז"ל) וַיִּכַּל אֱלֹהֵי"ם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת

תוֹרָה כֹּל יָמָיו בַּחֲנִינָת יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל
מִבֵּית הַמְּדַרְשׁ לְבֵית הַכְּנֶסֶת מִב"ה לִב"ה.
וְעִי"ז יִקְיִים בּו' כִּי נֵר מִצְנָה וְתוֹרָה אֹר
כִּדִּי שְׂאֵחַר כַּךְ יִזְכֶּה לְהַעֲלֹם הַבֵּא
בַּבְּחִינָת שַׁבָּת שֶׁהוּא הָאֹר, כִּמ"ש
הַמַּהֲרֵשׁ"א זִיע"א.

חגיגה

עֵיין בַּמַּהֲרֵשׁ"א בַּגִּמ' (ע"ז ג:) כֹּל הָעוֹסֵק
בַּתוֹרָה בַּלֵּילָה, וּז"ל: לִפִּי שְׂמִדְרָךְ הַמְּנַדֵּד
שִׁינָה בַּלֵּילָה שִׁיחֻ פָּנָיו זֹעֲפּוֹת בַּיּוֹם, לִכֵּן
אִמֵּר הָעוֹסֵק בַּתוֹרָה וּמְנַדֵּד שְׁנֵתוֹ בַּלֵּילָה,
הַקַּב"ה מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוֹט שֶׁל חֶסֶד שֶׁהוּא
הָאֶרֶץ פָּנִים בַּיּוֹם, כִּי הִיא מְמַדֵּת הַחֶסֶד,
כִּאֲמֹר (תְּהִלִּים קל"ז) לַעֲשֵׂה אֲוֵרִים גְּדֹלִים
כִּי לַעֲזֹלֶם חֶסֶד, עַכ"ל.

וְעֵיין בַּהֲרַמְבַּם ס' מַדְע (ת"פ פ"ג ה"ג), וּז"ל:
אִף עַל פִּי שְׂמִצְנָה לְלַמּוֹד בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה
אִין אָדָם לוֹמֵד רֹב חֲכָמָתוֹ אֵלָא בַּלֵּילָה,
לִפְיֵכֶךְ מִי שֶׁרָצָה לְזַכּוֹת בַּכֶּתֶר הַתוֹרָה,

אִיתָא בַּדֶּף (נ"ג) אִמֵּר ר"ל כֹּל הָעוֹסֵק
בַּתוֹרָה בַּלֵּילָה הַקַּב"ה מוֹשֵׁךְ
עָלָיו חוֹט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים מ"ג)
ט) יוֹמָם יִצְנָה הוֹי"ה חֶסֶדוֹ וּבַלֵּילָה שִׁירֹ
עָמִי, וּמָה טַעַם יוֹמָם יִצְנָה הוֹי"ה חֶסֶדוֹ
מִשׁוּם וּבַלֵּילָה שִׁירֹ עָמִי, וְאִיכָא דְאִמְרֵי
אִמֵּר ר"ל כֹּל הָעוֹסֵק בַּתוֹרָה בַּעֲוֹה"ז,
שֶׁהוּא דוֹמָה לַלֵּילָה, הַקַּב"ה מוֹשֵׁךְ עָלָיו
חוֹט שֶׁל חֶסֶד לַעֲוֹה"ב, שֶׁהוּא דוֹמָה לַיּוֹם,
שְׁנֵאֲמַר (ס"ט) יוֹמָם יִצְנָה הוֹי"ה חֶסֶדוֹ
וּבַלֵּילָה שִׁירֹ עָמִי. וּפְרָשִׁי"ק יוֹמָם יִצְנָה
לְמַלְאכִים לְשִׁתּוֹק כִּדִּי לַעֲשׂוֹת חֶסֶד
לְצָרִיכִים חֶסֶד וְהֵם הַתַּחֲתוֹנִים.

יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהם וכו', עכ"ל.

צ"ע למה דוקא בלילה הוא ענין ללמוד תורה כמו שמוכיח מהגמ' ומהרמב"ם וכל הספרים.

וי"ל שהגמ' (נרכות ת.) אומרת שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, והגמ' (מנחות קי.) אומרת בזמן שאין הבית המקדש קיים כל העוסק בתורת עולה ובתורת חטאת, שנאמר (ויקרא א ט) זאת תורת העולה וגו' (שם ו יח) זאת תורת החטאת וגו' כאלו הקריב עולה. וכנודע שהגלות נקראת לילה, כמ"ש (תהלים כג ג) וְאֶמּוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת, זאת אומרת אם רוצים לצאת מהגלות שנקרא לילה יש עצה אחת לזה ללמוד תורה בלילה, וזה גרום שהקב"ה יזמן יצוה הוי"ה חסדו לגאלנו במהרה שזה נקרא יום, למה ובלילה שירו עמי שבליילה בגלות

כשלומדים תורה, וכשנצא מהגלות אז יהיה יכולים לקיים כל המצוות, משום שבזמן שבית המקדש אינו קיים, יש הרבה מצוות שלא יכולים לקיים, כמו הקרבנות ורק יכולים לקיימם רק ע"י לימוד התורה, כמ"ש (סוטה יד ג) וְגִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ. ואז שיבנה המקדש כבר נוכל לקיים כל המצוות.

זאת דרך התורה שנלמוד בלילה שהוא הגלות יזמן יצוה הוי"ה חסדו, ויהיה אז 'נר מצוה' שכל המצוות דרך 'לאור התורה', ואז הוי"ה יצוה למלאכים לשתוק ולא לקטרג כדי לעשות חסד לצריכים חסד והם התחתונים כפרשיה"ק לעיל, ויקיים כפירוש של המהרש"א שיהיה הארת פנים ביום כי הוא ממדת החסד, כמ"ש (תהלים קלו ז) לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד, ב"ב אכ"ר.

סדר נשים

יבמות

תורה אינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא בתורה אינו מקבל עליה שכר אלא שכר ת"ת ואין מקיים אפילו תורה אפילו שכר לימוד אין לו עכ"ל הב"ח.

ובמצפה איתן ד"ה: אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו וכו', וז"ל: עיין במהרש"א בח"א שהוקשה לו דאמאי דרשינן הכא ולא דרשינן בהפך כל שישנו בלמידה ישנו בעשיה וכו' וכמו שדרשינן בגמ' (מנחות מו.) (דברים ו ח) גבי וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה דתליא בקשירה דכתיבא ברישא, ולק"מ דהא כתבו התוס' (פסחים מג:) דאורח' דקרא דסיפא מפרש לרישא ואף לקולא דרשינן מסיפא לרישא ואמרין דבמאי דכתיב בסיפא תליא,

איתא בדף (קט:) דתניא רבי יוסי אומר כל האומר אין לו תורה אין לו תורה, פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה, הא נמי פשיטא, אלא אפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב פפא אמר קרא (דברים ה א) ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם, כל שישנו בעושים ישנו בלמידה כל שאינו בעושים אינו בלמידה, ואיבעית אימא לעולם כדאמרית מעיקרא כל האומר אין לו אלא תורה, אין לו אלא תורה, לא צריכא דקא מגמר לאחרני ואזלי ועבדי, מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קמ"ל דלא. פרשיה"ק ד"ה: אלא תורה, שאינו מקיים.

ובהגהות הב"ח נ"ב ס"א אין לו אלא

וא"כ אתא שפיר דדריש כאן ולמדתם ועשיתם דתליא בעשיה דכתיב לבסוף, והא דלגבי וקשרתם וכתבתם אמרינן דתליא בקשירא דכתיב ברישא י"ל דהתם ליכא למדרש בהיפך ולומר כל שישנו בכתיבה ישנו בקשירה דא"כ נשים שישנן בכתיבת מזוזה ליחייבו בקשירת תפילין ואנן קיי"ל דנשים פטורות מתפילין משום דאיתקוש לת"ת כדאי' בגמ' (קידושין לד.), עכ"ל.

עיינן בחדושי מהריעב"ץ ד"ה: מהו דתימא אגרא לדידיה קמ"ל, נ"ב ודבן עזאי דאמר לעיל (ס"ג.) מה אעשה ונפשי חשקה בתורה ואפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים, לא קשיא דאיהו לא אלא לענין פרו ורבו בלבד שריחיים בצוארו ולא יכול לעסוק בתורה (קידושין כט.), אבל משאר מצוות ודאי לא בטיל, עכ"ל.

תנן (אבות ג יא) רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת,

איתא בספד"ק 'מאור ושמש' (שבת תשנ"ה) שמביא קושית התיקוני זוה"ק בין המשניות, ממקום אחר ששינינו אין בור ירא חטא והוא דבר הסותר קצת. ופירוש שם שהכונה שיקדים יראת חטאו לחכמתו וישוב בתשובה קודם הלימוד, וכשילמוד מתוך התשובה, ולקיים כל דבר תורה מאשר ילמוד, יפקח ה' את עיניו ויפתחו לו שערי תשובה יותר ויותר, וזהו אין בור ירא חטא שיראת חטא האמיתית ותכליתה אי אפשר כי אם אחר הלימוד, עכ"ל.

וכן תנן (אבות ג כג) הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר וכו', אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר וכו'.

וי"ל שרואים אנו מהגמ' ומהמשנה וכל הפוסקים שתורה בלי מצוות אפילו תורה אין לו, וזהו הפירוש 'גר מצנה' ומתי 'תורה אור' כשמקיימים את המצוות אז 'תורה אור', ובלי קיום

כתובות

פרשיה"ק אלישע אוכל ביכורים הוה, והלא לא כהן היה שהרי מצינו בדברי הימים, שנתייחס אביו על שבט גד דכתיב (דב"י א' ט) וַיַּעֲנֵי וַיִּשְׁפֹּט בַּבֶּשֶׁן, ומצינו בגמ' (פסחים סח.) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע, עכ"ל.

וכתבו בתוס' ד"ה וכי אלישע אין צריך לדחוק כפי' הקונטרס, דהכי פי' וכי אלישע אוכל בכורים היה הלא בשומרון היה ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה כדמוכח בגמ' (מכות יז.), ובגמ' (חולין סח.),

איתא בדף (סה:) לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים, דתניא (מלכים ב, ד מז) וְאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלִשָּׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִי"ם לֶחֶם בַּפּוּרִים עֲשָׂרִים לֶחֶם שְׁעָרִים וְכֶרֶמֶל בְּצֶקְלָנוּ, וכי אלישע אוכל בכורים הוה, אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים, אמר ליה קבולי לא בעינן דאיקביל השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא וכו'. ועיין בהמשך הגמ' כל הדברים עד אמר האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף וכו'.

והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא (פ"ב) דתלמידי חכמים כפרה להם לישראל בכל מקום מושבותיהם, שנאמר (ויקרא כ יד) וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוֹרִים, ואומר (מלכים ב, ד מז) וְאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלִשָּׁה וְגו', וכי אלישע אוכל ביכורים הוה, והלא אין שם מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול, אלא אלישע ותלמידיו יושביו לפניו מכאן אמרו וכו', עכ"ל.

ועוד איתא בגמ' (יומא עא.) שכל הממלא גרונו של תלמיד חכם כאילו הקריב נסכים על המזבח, רואים מזה שת"ח יוכל לקדש את עצמו כאילו הוא מקדש, וכאילו הוא מזבח, וכאילו הוא כהן גדול.

וי"ל דלעיל במסכת יבמות ביארנו שתלמיד חכם האומר אלא תורה ולא

רוצה לקיים המצוות אפילו תורה אין לו, ובמדרש (במ"ד א טו, ובתל"ד ו) איתא דכל ת"ח שאין דעת אפילו נבלה טובה ממנו, ואיתא (זוהר חדש ספרא תנינא) שת"ח שאינו מקיים מצוות נקרא חמור טעון ספרים. וכן איתא בש"ע יו"ד (קמ"ג ג) ותלמיד חכם המזלזל בַּמִּצְוֹת ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבצבור, עכ"ל. ופה רואים ההיפך שתלמיד חכם יוכל להגיע למדרגה גדולה שנהיה מזבח ונהיה מקדש ונהיה כהן גדול. וי"ל שכל זה כשמדקדק בַּמִּצְוֹת קלה וחמורה דארייתא ודרבנן ומנהגי ישראל, וכנודע שגדולי ישראל אמרו שצריכים למסור נפשו אפילו על מנהגי ישראל שהמקיים כל המצוות זוכה לכל הנ"ל. וזה כִּי יֵרַם מִצְוָה שע"י 'יֵרַם מִצְוָה' יכולים להגיע ל'תורה אור', ויה"ר שנזכה לזה, ויהיה 'עשה של כבוד תורה עדיף', אכ"ר.

נדרים

גדולה משאר מצוות, ועי' 'בִּיד אַבְרָהָם' שמביא וכתב הב"י שנראה דהיינו חוץ ממצוות ציצית שהרי כתב הטור או"ח סי' כז) ששקולה כנגד כל המצוות דהיינו תרי"ג, וא"כ מ"ש כאן גבי מילה שהיא גדולה משאר מ"ע ע"כ היינו חוץ מציצית שגדולה יותר ולא ס"ל כהאיכא דאמרי (נדים כג) שמילה שקולה ככל המצוות ואין זה נכון דאיך אפשר שציצית גדולה ממילה שיש בו כרת ודוחה שבת, משא"כ ציצית ע"ש, עכ"ל.

וי"ל שיש סוגי מצוות יש 'גדולה' ויש 'שקולה', ויש 'גדולה' ו'שקולה', מצנות 'קרוב פסח' הוא רק 'גדולה' שיש בו כרת, 'מצנות ציצית' הוא רק 'שקולה', אבל 'מצנות מילה' הוא גם 'גדולה' ו'שקולה', ממילא מתורץ הקשיא של 'היד אברהם' איך יכול להיות מצנות ציצית גדולה ממילה שמצנות ציצית הוא רק 'שקולה', אבל מצנות מילה הוא

אֵתָא בדף (כג) דבר אחר גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה, שנאמר (סמות לו כז) כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֵת יִשְׂרָאֵל, דבר אחר גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (יחמיו לג כה) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וגו', ופליגא דר' אליעזר דאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (סס) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שִׁמְתִּי. רש"י ק מפרש מה להלן תורה אף כאן תורה עכ"ל.

עיי' בשו"ע יו"ד (כס א) וז"ל: מצנות עשה לאב למול את בנו וגדולה מצנה זו משאר מצוות עשה, וכתב הש"ך לפי שיש בה צד כרת כשיגדל ולא ימול, כמ"ש בסימן שאחר זה, עכ"ל.

צ"ע הלא יש מצנות 'קרוב פסח' שהוא ג"כ בכרת, ולא מצינו באף מקום שבשביל זה שהיא בכרת הוא יותר

נברא העולם, או בשביל התורה שבשבילה נברא העולם, ואנו ב"ה מקיימים את מצוות מילה שהוא 'שקולה' כנגד כל המצוות, ומקיימים כל המצוות ולומדים תורה 'כִּי יָרַם מִצְנָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ' זוכים שהעולם קיים בשביל זה, ודו"ק.

'שקולה וגדולה' גם קרבן פסח רק 'גדולה' ולא 'שקולה', אבל מצוות מילה הוא 'גדולה ושקולה' כנגד כל המצוות, כמו"ש בגמ' (נדרים לב.) רואים שיש מחלוקת האם מצנה מילה שהוא 'שקולה' כנגד כל המצוות שבשבילה

נזיר

ועיין תוס' בד"ה שמתוך שלא לשמה, וא"ת והא אמרינן בעלמא (נרכות יז.) העוסק בִּמְצָנָה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, וי"ל דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח אחרים, והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם, עכ"ל.

ורשיה"ק (נרכות יז.) מפרש העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, פירוש שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר, דבגמ' (פסחים ג:) אמרי רבא רמי כתיב

אֵיתָא בדף (נ:) גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות, וא"ר יוסי ב"ר חנינא רות בת בנו של עגלון מלך מואב היתה, עי' תוס' ד"ה בת בנו של עגלון, לאו דוקא בת בנו אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון, עי' שם דהיה יותר ממאתיים שנה וכו'.

(תהלים נז יא) כִּי גָדַל עַד שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ, וְכָתִיב (סס קח ה) כִּי גָדוֹל מַעַל שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ, כֵּאֵן בַּעֲוֹסֶק שְׁלֹא לִשְׁמָה וְכֵאֵן בַּעֲוֹסֶק לִשְׁמָה, וְהָתָם אֵיירִי בַּמִּקְיִים כְּדִי שִׁיכְבְּדוּהוּ, וְכֵן מִשְׁמַע בִּירוּשָׁלַיִם דַּפְרָקִין, עַכ"ל.

וְעִי' בַּתּוֹס' (פסחים כ:) בַּד"ה וְכֵאֵן בַּעֲוֹשִׁים שְׁלֹא לִשְׁמָה וְכו', תִּימָה דְּרַבָּא גּוֹפִיָּה אָמַר (נדרות יז) כֹּל הָעוֹסֶק בְּתוֹרָה נֹחַ שְׁלֹא נִבְרָא, וְאוֹר"י דֵּהָתָם מֵיירִי כְּגוֹן שְׁלוּמֹד כְּדִי לְהַתִּיחֵר וּלְקַנְטֵר וּלְקַפֵּחַ אֶת חֲבִירוֹ בַּהֲלָכָה וְאֵינוֹ לֹמֵד כְּדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל הַכֹּא מֵיירִי דּוֹמִיא דֵּהָהִיא דְּלַעִיל יֵשׁ שְׁפַל וְנִשְׁכַּר דְּלֹא עֲבִיד כּוֹלִיָּה שְׁבַתָּא וְלֹא בַּמַּעֲלֵי שְׁבַתָּא שְׁאִין מִתְּכוּוֹן לְשׁוּם רַעָה אֲלֵא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת אַפ"ה גָּדוֹל מַעַל שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ, עַכ"ל.

צ"ע שִׁמְשַׁמֵּעַ מִהַתּוֹס' (נזיר כג:) וּמִפְרָשִׁיה"ק (נדרות יז) שְׁמִי שְׁלוּמֹד עַל מִנַּת לְהַתִּיחֵר וּלְהַתְּגַדֵּר וּלְקַנּוֹת שֵׁם

וְשִׁיכְבְּדוּהוּ מוֹתֵר, וּבַתּוֹס' (פסחים כ:) מִשְׁמַע אִם מִשׁוּם לְהַתִּיחֵר אֲסוּר, וְכֵן בַּתּוֹס' (סוטה כג:) ד"ה לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה, וְאִי קָשִׁיָּא הֵא אֲמַרִּינֵן בַּגְמ' (תענית ז) כֹּל הָעוֹסֶק בְּתוֹרָה שְׁלֹא לִשְׁמָה נַעֲשִׂית לֹא סָם הַמוֹת, וּבַגְמ' (נדרות יז) כֹּל הָעוֹסֶק בְּתוֹרָה שְׁלֹא לִשְׁמָה נֹחַ לֹא שְׁלֹא נִבְרָא, וְי"ל הָעוֹסֶק שְׁלֹא לִשְׁמָה כְּגוֹן מִירָאֵת הַיִּסּוּרִין כִּי הַכֹּא וּמֵאֲהַבֵּת קִיבּוּל פֶּרֶס שְׁאִינוֹ מִתְּכוּוֹן לְהַשְׁלִים רִצּוֹן יוֹצְרוֹ שְׁצִיּוּהוּ עַל כֵּךְ אֵלֵא לְהַנָּאֵתוֹ כְּדֵאֲמַרִּינֵן בַּגְמ' (ע"ז יט.) עַה"פ (תהלים קיב א) בְּמִצְוֹתָיו חִפְּץ מְאֹד, וְלֹא בִשְׁכַר מִצְוֹתָיו וְהֵינּוּ דַּתָּן (אבות א ג) אֵל תִּהְיֶה כַּעֲבָדִים הַמִּשְׁמַשְׁשִׁין אֶת הָרֵב ע"מ לְקַבֵּל פֶּרֶס, וְכִי הֵא דֹאמַר בַּפֶּרֶק עֲגָלָה עֲרוּפָה לְקַמֵּן (מז.) וּבַפֶּרֶק מִי שֶׁאֲמַר הַרִינִי נֹזֵר (נג:) וּבַפֶּרֶק בְּתָרָא (סוכות י:) לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם וְכו' שְׁבִשְׁכַר מ"ב קִרְבָּנוֹת שֶׁהַקְּרִיב בִּלְקֹ זָכָה וַיֵּצֵאָה מִמֶּנּוּ רוֹת גַּם הוּא נִתְּכוּוֹן לְהַנָּאֵתוֹ שֶׁהַעֲלָה קִרְבֵּן לְשֵׁם לְהַשְׁלִים חִפְּצוֹ בִּשְׁכָרוֹ וְלֹא

² א"ה דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין הַלּוּמֵד לְקַנּוֹת שֵׁם שִׁיכְבְּדוּהוּ, הַלּוּמֵד לְהַתִּיחֵר עַד כֵּךְ שְׁבוּעַט בִּאֲבִיו וְאִמּוֹ וְרַבּוֹ וְכו'.

יִרְאַת הו"ה שְׁכָל טוֹב לְכָל עֲשִׂיהֶם
תִּהְיֶה לְתוֹתוֹ עֲמֻדַת לְעֵד, לְלוּמְדֵיהֶם לֹא נֶאֱמַר
אַלֵּא לַעֲוִשִׂיהֶם לַעֲוִשִׂים לַשְּׁמָה, עכ"ל.

ואפשר לחלק שיש הבדל בין הלומד
לקנות לו שם שיכבדהו, להלומד
להתייחר, עד כדי שבועט באביו ואמו
ורבו וכו'.

וכל זה שמקיים מצוות ולימוד תורה
שלא לשמה, אבל המקיים תורה ומצוות
לשמה זוכה שֶׁהַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה לוֹ סֵם
הַחַיִּים וְנַעֲשֶׂה 'גֵּר מִצְנָה וְתוֹרָה אֹר' שְׁמַאִיר לוֹ וְלִכְלֵל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, וְדו"ק.

לשם שמים, וכדאמרינן פ"ק (ר"ס 7).
האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני
ה"ז צדיק גמור, אבל ההיא שלא לשמה
(תענית 12) ומסכת (ברכות 12) אינו עוסק
בַּתּוֹרָה כְּדִי לִקְיִים לֹא מֵאֲהָבָה וְלֹא
מִירָאָה אֲלֵא לְהוֹסִיף עַל חֲטָאתוֹ פֶּשַׁע
שַׁעֲתָה שִׁגְגוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ זְדוֹנוֹת שֶׁאֵע"פ
שִׁיּוּדַע שְׁעוֹבֵר לֹא מִנֵּעַ מִכָּל תּוֹאוֹת לִיבּוֹ
כְּדִמְפָּרֵשׁ הֵתָם (ברכות 12) תְּכַלִּית חֲכָמָה
תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלֹּא יֵהָא אָדָם
קוֹרָא וּשְׁוֹנָה וּמִשְׁמַשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
וּבִעֻט בְּאֲבִיו וּבְאִמּוֹ וּבְרַבּוֹ אוֹ בְּמִי שֶׁגְּדוֹל
הַיָּמָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיא י) יֵאֲשִׁית חֲכָמָה

מוטה

יוסי 'ב' גר מצנה ותורה אור', תלה
הכתוב את המצנה בְּגֵר וְאֶת הַתּוֹרָה
בְּאֹר, אֶת הַמִּצְוָה בְּגֵר לֹמֵר לֵךְ מִה גֵּר
מִגִּינָה אֲלֵא לִפִּי שַׁעַה אֵף מִצְוָה אִינָה

אִיתָא בְּדָף (כ"א) זִכּוֹת דְּמֵאֵי אִילִימָא
זִכּוֹת דְּהַתּוֹרָה הֵא אִינָה מִצְוָה
וְעוֹשֶׂה הֵיא אֲלֵא זִכּוֹת דְּמִצְוָה מִיגְנָא כּוּלֵּי
הֵאִי, וְהַתְּנִיא אֵת זֹו דְּרֵשׁ רַבִּי מִנְחָם ב"ר

הַמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּרְאוּ שְׁמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יוֹתֵר, שְׁהַמִּצְוֹת עֲשֶׂה הוּא רַק רמ"ח וְהַמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הוּא שס"ה, אִם אָדָם יִכּוֹל לִבֹּא לַעֲבוֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהוּא יוֹתֵר מִלִּקְיִים מִצְוֹת עֲשֶׂה, א"כ טוֹב שֶׁלֹּא נִבְרָא דָאז וּדְאִי לֹא הִיָּה עוֹבֵר עַל הַל"ת, וּבַהֲמִשָּׁךְ כּוֹתֵב דִּהֲרמ"ח מִצְוֹת עֲשֶׂה הוּא כִּנְגַד הַרמ"ח אֲבָרִים שִׁישׁ בָּאָדָם וְהַשס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הוּא כִּנְגַד הַשס"ה גִּידִים שִׁישׁ בָּאָדָם.

וּלפ"ז י"ל כִּי כָל מִצְוָה הוּא מִכּוּוֹן כִּנְגַד אֲבָר בִּשְׁעָה שֶׁהוּא מִקְיִים הַמִּצְוָה הוּא נוֹתֵן לוֹ חַיּוֹת אֲבָל רַק עַל הָאֲבָר שֶׁהוּא מִכּוּוֹן כִּנְגַדוֹ בִּשְׁבִּילוֹ הוּא מִגְנָא בִּשְׁעַת עוֹשֶׂהוּ, אֲבָל עַל שָׂאֵר אֲבָרִים אֵין לוֹ שִׁיכּוֹת, וּבִשְׁעָה שֶׁנִּגְמַר הַמִּצְוָה הוּא כִּבֵּר לֹא מִגְנָא גַּם עַל הָאֲבָר, אֲבָל לִימּוּד הַתּוֹרָה אֵינוֹ כֵּן, דְּכָתִיב (תְּהִלִּים יט ח) תּוֹרַת הו"ה תְּמַיְקָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ, שְׁכָל הַנֶּפֶשׁ הוּא מְשִׁיבָה וְלֹא רַק אֵיזָה אֲבָר, וְהַת"ח נִהַפֵּךְ לַתּוֹרָה, וְכַמ"ש בַּגְמ' (ע"ז יט.) שְׁהַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת לוֹ בְּמִתְנָה וְנַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ, כַּמ"ש בַּגְמ' (מִסֹּט כג:) הִנֵּהוּ טַפְשָׁא

מִגְנִינָה אֲלֵא לִפִּי שְׁעָה, וְאֵת הַתּוֹרָה לוֹמַר לֵךְ מִזֶּה אֹרֶךְ מִגְנִין לַעֲלוֹם אִף תּוֹרָה מִגְנִינָה לַעֲלוֹם.

(בְּהַמִּשָּׁךְ הַגְמ') א"ר יוֹסֵף מִצְוָה בַּעֲדִידָנָא דַּעֲסִיק בַּהּ מִגְנָא וּמִצְלִי בַּעֲדִידָנָא דְלֹא עַסִּיק בִּיהּ אֲגוֹנִי מִגְנָא אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא, תּוֹרָה בֵּין בַּעֲדִידָנָא דַּעֲסִיק בַּהּ וּבֵין בַּעֲדִידָנָא דְלֹא עַסִּיק בַּהּ מִגְנָא וּמִצְלָא. ע"י שם כָּל הַשְׁקָלָא וְטָרִיא שֶׁל הַגְמ'. וְע"י תוֹס' בַּד"ה זֶה ת"ח, תִּימָא וְהִיאךְ נִיצוֹל מִכּוֹלֵן וְהִלָּא לֹא נִיצוֹל מִיִּצֵּר הָרַע בַּעֲדִידָנָא דְלֹא עַסִּיק בַּתּוֹרָה, וי"ל סֵתֵם תַּלְמִיד חֹכֵם תּוֹרָתוֹ אֲוִמְנוּתוֹ וְעוֹסֵק בַּהּ וּמַהֲרֵהָ כָּל שְׁעָה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ ד' אֲמוֹת בְּלֹא תּוֹרָה, עכ"ל.

צ"ע לִמָּה מִצְוָה מִגְנִינָא רַק בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה וְתּוֹרָה מִגְנִינָא וּמִצְלָא לַעֲלוֹם, וְהִנֵּה הַגְמ' (עִיּוּזִין יג:) אֲוִמְרַת דִּנְמָנוּ וְגַמְרוּ טוֹב שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשְׁנִבְרָא, וְעַכְשִׁיו שֶׁנִּבְרָא יִפְשַׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׁיו.

וְעִיּוֹן בְּמַהֲרַש"א (מִסֹּט כג:) כָּתַב שֶׁנִּמְנוּ וְגַמְרוּ דִּמְנוּ אֵת הַמִּצְוֹת עֲשֶׂה וְאֵת

תורה בשביל זה תורה מגינא ומצללא בין בעידנא דעסיק ובין בעידנא דלא עסיק ביה שְׁתִּתְּרָה הוא אור ומשיבת נפש כל הזמן ולכל הנפש, וזה 'כ' גר מצנה ותורה אור'.

שאר אינשי דקיימו מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, כמ"ש התוס' שסתם ת"ח תורתו אומנותו דעוסק מהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה. זאת אומרת שהת"ח הוא

גיטין

עָפָה, ופרשיה"ק ד"ה חתומה, גמורה ומסויימה ושלמה, עכ"ל.

עיין תוס' בד"ה תורה חתומה, תימה דכתיב (שמות כז ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם, ופרשיה"ק בחומש דהיינו מבראשית ועד כאן, ונראה לפרש דלא קאמר חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף אלא שעל הסדר נכתבה דיש פרשיות שנאמרו תחילה לפני אותם הכתובים לפניהם ולא נכתבה עד שנאמר לו אותה שכתובה לפניו וכותב זאת

איתא בדף (ס.) א"ר יוחנן משום רבי

בנאה תורה מגילה מגילה

ניתנה, שנאמר (תהלים מ ח) אֶזְאָמְרָתִי הִנֵּה בָאתִי בְּמִגְלָת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי, ר"ש בן לקיש אומר תורה חתומה ניתנה, שנאמר (דברים לא כו) לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה, ואידך נמי הכתיב לקוח ההוא לבתר דאידבק, ואידך נמי הכתיב בְּמִגְלָת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי, ההוא דכל התורה כולה איקרי מגילה, דכתיב (דברים ה ג) וַיֹּאמֶר אֵלֵי מֶה אֶתָּה רֹאֶה וַאֲמַר אֲנִי רֹאֶה מִגְלָה

לא חתומה נתנה ר"ל שלא בנתינת פרשה פרשה אלא שכולם הוו מסודרות לו על פה עד שכתבם ביחד בסוף ארבעים שנה אלא מגילה מגילה נתנה ר"ל כשנאמרה הפרשה למשה היה כותבה ונותנה וכן כולם אחת אחת וכו', עכ"ל.

איתא בגמ' (למעלה), דר' יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, והא לא ניתן ליכתב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות להוי"ה הפרו תורתך הכא נמי כיון דלא אפשר עת לעשות להוי"ה הפרו תורתך.

עיי' במהרש"א וז"ל: נראה מזה דלא ניתן לכתוב משום דלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמוד יותר ובודאי דאי אפשר לכתוב כל הדברים שהפה יוכל לדבר בדברי תורה ולכך בדורות הראשונים שהיה לבם רחבה מני ים, לא ניתן לכתוב כדי שיחזור על תלמודו ומשנתו תמיד ויהיו סדורים לו תמיד לתלמוד ולהביאו לידי עשיה, אבל עתה

אחריה ועל זה מייתי מדרבי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר והיה יכול להוכיח זה מכמה מקראות דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכו', עכ"ל.

עיי' במהרש"א למ"ד תורה מגילה וכו' ולמ"ד תורה חתומה ניתנה וכו', וז"ל: מהידוע כי התורה אחת גמורה היא לפי הנותן יתברך ב"ה, אמנם לפי המקבלים יש בה שינויים מחולקים והוא כי סוד ונסתר של התורה מורה על שמו המיוחד, כמ"ש מי שידע לצרף אותיות שבתורה וכו' והנגלה של התורה הוא מבואר שהן מְצוּת האדם, וז"ש מגילה ניתנה מחולקים בשינוי ענינים לפי המקבל, ושאמר חתומה היינו חתומה וסתומה בחיבור אחד לפי הנותן יתברך ב"ה וק"ל, עכ"ל.

עיי' במהרש"ל (ש"פ אות כט) איך שמפרש את התוס', והמאירי מבאר וז"ל: וזהו שגדולי הפוסקים הביאו שכותבין לתינוק וכו' ושמו תאמר והלא אף מן התורה ראוי להתיר שהרי התורה

עת שנתמעטו הלבבות ואי אפשר לזכרם
ע"י הלימוד בע"פ מרבו ומשתכחת ממנו
בע"פ אדרבה עת הוא להביאו לידי
עשיה ע"י שיהיו המצוות סדורים לו
בכתיבה, אע"פ שע"ז הפירו תורתך
שלא יחזור על משנתו ותלמודו תמיד, כי
יסמוך על הכתיבה, ודו"ק, עכ"ל.

ועיין בחידושי מהריעב"ץ בגמ' דרבי
יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא
דאגדתא. נ"ב נ"ל ספר שהיו כתובים בו
סתרי תורה של חכמת האמת כגון ספר
הזוהר, ומה שאנו קורין קבלה שהיו
נמסרין לקדמונים במגילת סתרים ולא
היו מעיינין בימות החול אלא בדינין
והלכה לדעת מה יעשה ישראל וכו',
ובשבת לא היו עוסקין בהן אידי דתקיפי
למגרמינהו, וכי הא דאמרינן אין שוין
בתחילה בשבת אגב דיקירי, ובשבת היו
מעיינין בדברי אגדה שמושכת את הלב

לעונג שבת, וקדושת היום מסייע להבין
בחמדה להשכיל באמת הצפונה בחכמה
הנעלמה, קודש הקדשים היא ואמרו
רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם,
'עסוק באגדה', ואין זו אגדה של סיפורי
מעשיות שנקראו הגדה בה"א וכו',
עכ"ל.

וי"ל שרואים מכל הגמ' והראשונים
ואחרונים ש'התורה הוא שמביא לידי
מעשה והמצוות סדורים לו בכתיבה
והנגלה של התורה הוא מבואר שהם
מצוות האדם כי זה 'נר מצנה ותורה
אור'.

עיין ב'שובע שמחות' איך קיימו
המצוות במדבר, איך הניחו תפילין
במדבר, ש'אם התורה ניתנה במגילה לא
היו להם שתי פרשיות שמע והיה אם
שמוע שהיא בספר דברים, עיין שם מה
שהביאתי ב'שם הריטב"א.

קידושין

איתא בדף (39) תניא רבי נהוראי אומר

מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו, אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב, אבל תורה אינה כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו, בעת ילדותו מהו אומר (ישעיה מ לא) וְקוֹנֵי הוֹי"ה יִחְלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֶבֶר פְּנִשְׁרִים וְגו', בזקנותו מהו אומר (תהלים כז טו) עוֹד יְנוּבוּן בְּשִׁיבָה דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ.

פרשיה"ק כל אומניות אין להן מתן שכר לאחר זמן אלא השכר המצוי להם בשעתן, אבל תורה מתן שכרה בא מאליו לאורך ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות, שנאמר (סס) עוֹד יְנוּבוּן בְּשִׁיבָה יִצְמָחוּ צִמְחָ וְיִיתִיחַד שִׁכְרָן לַעֵת שְׁבִיתָן דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ, עכ"ל.

ובדף (ב) עד היכן חייב ללמד את בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון זבולן בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות עי' שקלא וטריא של הגמ' אם מחויב אבי אביו ללמדו וכמה צריך ללמדו ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות וכו' אמר ריב"ל כל הלומד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר (דברים ז ט) וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֶיךָ. וסמך ליה יום אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לִפְנֵי הוֹי"ה אֱלֹהֶיךָ בְּחָרְבּ.

ועיין בקרבן נתנאל אמר ריב"ל כל הלומד את בנו תורה ונ"ל דבנו נמי, וכ"מ (מילשין ב) מעובדא דר' חייא בר אבא דאשכחי לריב"ל ולרבותא נקט בן בנו, עכ"ל.

תּוֹרָה שְׁלוֹ, אִזּוּ מִמִּילָא מְקִיִּים אֶת הַגִּמ' עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

הַמַּאֲרִי מְבַאֵר שֶׁהַחִיּוֹב שֶׁאָדָם מְחֻיֵּב לִלְמַד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה דִּהְיִינוּ מִקְרָא שֶׁהַחִיּוֹב לִלְמַדוֹ מִקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב עַד שִׁידַע עֲנִין הַמְצָאוֹת וִיקִיִּים אוֹתָן כְּרֹאוֹי, עַכ"ל.

לְפִי הַמַּאֲרִי יֵשׁ לְתַרְץ אֶת הַקּוּשִׁיא שֶׁהַקְּשִׁיטָה בְּתַחֲלִיל הַפְּתִיחָה לְמָה רְשִׁיחָה "קֹאמוֹר 'כִּי נֶר מְצֻנָה' מִרְמֹז לְאֲבִיו, 'וְתוֹרָה אֹר' מִרְמֹז לְאֹמֹר, לְכַאוֹרָה הִיא צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁהַתּוֹרָה אֹר מִרְמֹז לְאֲבִיו.

וַי"ל כִּי הָאִשָּׁה פְּטוּרָה מִמְצָאוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמָן גִּרְמָא, כְּמִ"ש בַּגְמ' (קִידוּשִׁין כ"ט.) אִזּוּ לֹא יוֹכֵלָה לְהִרְאוֹת לְהִבֵּן אֵיךְ לְקִיִּים אֶת הַמְצָאוֹת אֲבָל הָאֵב מְחֻיֵּב לְקִיִּים אֶת כָּל הַמְצָאוֹת בְּשִׁבִּיל זֶה צָרִיךְ הָאֵב לְהִרְאוֹתוֹ לְהִבֵּן אֶת כָּל הַמְצָאוֹת אֵיךְ יְקִיִּים כְּמוֹ שֶׁמִּסְבִּיר הַמַּאֲרִי שֶׁהַחִיּוֹב הָאֵב לִלְמַדוֹ מִקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב עַד שִׁידַע עֲנִין הַמְצָאוֹת וִיקִיִּים אוֹתָן כְּרֹאוֹי, בְּשִׁבִּיל זֶה

עֵינֵי בְּמַהֲרָש"א שֶׁמִּסְבִּיר לְמָה עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, שְׂכִיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד מִלְּמַד אֶת בְּנוֹ הֵרִי ע"י אֲבִי אֲבִיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת הֵם יוֹדְעִים בְּתוֹרָה כִּי מִמֶּנּוּ בֹא הַלִּימוּד לְכוֹלָם וְכֵאלֹלוֹ הוּא הִיא מִלְּמַד בְּעֶצְמוֹ כּוֹלָם.

בְּסִפּוּר הַמִּקְנָה מִסְבִּיר לְמָה כֵּאלֹלוֹ קִבְּלָה מִהֵרָ סִינִי, שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִתְמַעֵט הַשְּׂגָתֵינוּ בְּתוֹרָה לְפִי שֶׁאֲנִי מִתְרַחֲקִים יוֹתֵר 'מִמֶּתֶן תּוֹרָה' בְּסִינִי וְאֵילֹ הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ קְרוֹבִים יוֹתֵר לְמַעֲמַד הֵרָ סִינִי הִתְהַלְּקָה הַשְּׂגָתָם בְּתוֹרָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר, וְלִפְיֶכָּךְ אִמְרָה הַתּוֹרָה שִׁילְמַד אָדָם אֶת בֶּן בְּנוֹ תּוֹרָה אֵפֶי עַל פִּי שֶׁחִיּוֹב בְּנוֹ שֶׁהוּא אֲבִיו שֶׁל הַנֶּכֶד לִלְמַדוֹ לְפִי שֶׁאִינָה דוֹמָה הַתּוֹרָה שִׁילְמַד מִזְקֵנוּ שֶׁהוּא קְרוֹב לְמַעֲמַד הֵרָ סִינִי לְתוֹרָה שִׁילְמַד מֵאֲבִיו וְנִמְצָא שֶׁהַמִּלְמַד אֶת בֶּן בְּנוֹ מִקְרָבוֹ בִּזְוָה יוֹתֵר לְמַעֲמַד הֵרָ סִינִי, עַכ"ל.

לְפִי פְּשׁוּטוֹ יוֹכֵל לִהְיוֹת שְׂאֵם הָאָדָם כּוֹתֵב אֶת הַדְּבָרִי תּוֹרָה אִזּוּ יוֹכֵל הִבֵּן בֶּן בְּנוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת לְרִאוֹת אֶת הַדְּבָרִי

למה הקדים הנקבות לזכרים, אבל לפי שכלל הנקבות בנתינת התורה אף שאין האשה מצוה על לימודה, נתן טעם ואמר פה תאמר לבית יעקב שהן הנשים שתגיד לבני ישראל ויהיה תגיד נסתר לנקבה שהיא תגיד לבניהן שילמדו ותטרח היא בלימודם ובשכר יהיו הנשים בכלל קבלת התורה וזה שדקדק הכתוב לקרות הנקבות במקום הזה בית יעקב והזכרים בני ישראל לפי שהיא מצויה בביתה היא מוכנת טפי לצוות בניה על כך, עכ"ל.

רואים מהמהרש"א שאמו נכלל בקבלת התורה, וזה 'ואל תטש תורת אמן', וזה שהאמא האשה מצויה בבית יותר מהאיש בשביל זה היא יכולה לצוות בניה על כך, ממילא מובן למה רשיה"ק אומר 'תורה אור' על האב, וכן פסקו בש"ע או"ח (יז, יח), שנשים מברכות 'ברכת התורה', והטעם הוא שהם חייבות ללמוד הדינים שלהן.

ולפי זה אפ"ל הטעם שהם חייבות

כתב רשיה"ק (משלי ו כג) 'כל מי שמקיים מצוות אביו דווקא אביו שהוא מחויב בכל המצוות זאת אומרת שמקיים כל המצוות כאילו נוטל גר בידו להדליק במקום חושך ואם אבד שום דבר שם הוא מוציאו לאורו', ממשיך רשיה"ק 'וכן מי שהוא מקיים הוראת אמו אורה היא לו וכן הוא אומר (משלי א ח) 'ואל תטש תורת אמן'.

וצריך לפרש מה זה 'תורת אמן', איתא ברשיה"ק (סוטה כא.) ד"ה לעולם זכות תורה, ולא שעוסקת בתורה אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקו, עכ"ל. רואים מזה דנקראת זכות התורה.

ועיין במהרש"א וז"ל: שהאשה מצויה בביתה יותר מהאיש ואומרת לבניהן לילך לבית ספר, ויש לכוון בזה בקרא דכתיב (שמות יט ג) פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ודרשו בזה פה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל, אלו הזכרים דברים קשים כגידין, ומדקדקים בזה

לברך 'ברכת התורה', שהם יש להם חלק
 בתורה שבניהם לומדים, ממילא מתורץ
 הקושיא השניה שבמשלי (ו כג) מפרש
 רש"י ק' 'דרך חיים תוכחות מוסר',
 מרמז על העוה"ז, ובגמ' (נכסות ה.) מפרש
 רש"י ק' 'דרך חיים תוכחות מוסר',
 מרמז על העוה"ב, שאם אדם מקיים
 מצוות ותורה כראוי, כמו שמפרש
 המאירי שהחוב לאביו ללמדו תורה עד
 שיודע ענין המצוות ויקיים אותן כראוי
 בעוה"ז בזה זוכים לעוה"ב, בזה יהיה לנו
 טוב לעולם, כמ"ש (משלי ו כג) 'גר מצנה

ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר'.
 ויה"ר שנהיה אנחנו וצאצאינו.
 וצאצאי עמך בית ישראל. קלנו יודעי
 שםך ולומדי תורתך לשמך. ויקיימו כל
 מצוותיך לשמה אמן נצה סלה.

בעז"ה יתברך סימנו בזה לפרש
 השייכות לחצי הש"ס הראשונה לפסוק
 'כ' גר מצנה ותורה אור', ויה"ר שנוכה
 להמשיך לפרש השייכות הפסוק הנ"ל
 לחצי הש"ס השניה, אכ"ר.

הקדמה לחצי הש"ס השנייה

י"סיים ה'ש"ס ו'יאמר ה'ודאה לְהַשֵּׁם יתברך ויתעלה על שנתן לי את הכח וְהַשְׁכֵּל ללמוד את הש"ס תלמוד בבלי ולסיימו, כן יתן לנו השי"ת כח שנוכל ללמוד ולקיים את כל התורה ואת כל המצוות כי יהיה לנו 'גר מצֻנָה וְתוֹרָה אִזְרֵךְ' כל ימי חיינו, ונזכה לכתוב דברי תורה אחד לכל הפחות בדרך האמת כמו שכותב הגאון 'הפרי מגדים' בהקדמה, וז"ל: פן כוונתי לפעמים האמת ואם בכל החיבורים שעשיתי כוונתי שלש פעמים האמת די לי וטוב מאוד, עכ"ל. מה נאמר אנו הקטנים אזובי קיר בדור הזה, עם כל זה כותב הגאון 'הפרי מגדים' למלמד דק"ק בר אקריינא, וז"ל: שמעתי תלונותך על שלש כתות העומדות לנגדך ומעכבים מלהדפיס ספריך בחייד וכו' ועיין ברד"ק בהקדמה על נביאים וכתובים שמבאר שיש לחבר ספרים ולחלקם ביעקב, והאומר לא נאה כל אחד לו ודכוותיה אין לו שחר. ובספר 'אבק סופרים' בסוף הספר כתב אשרי מי שמדפיס ספריו בחייו ולא ח"ו להיות הכתבים מתבערים בערב פסח לאשפתות וזבלים ונשים משלו בהם להבב תרנגולים ועכברים גייצי בהם ע"ש, אם כן עשה מה שבכוונתך וה' יתברך יעזור לך, עכ"ל 'הפרי מגדים' באגרת להמלמד הנ"ל.

ואיתא בזוה"ק (סדמס ה.) וז"ל: וְכָל אֲנָוֹן שְׁאֵר מְלִין דְּאִזְרִיָּתָא דְּמִתְחַדְשִׁין קִיָּמִין קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא וְסִלְקִין וְאִתְעֵבִידוּ אֲרָצוֹת הַחַיִּים. וְנִחְתִּין וּמִתְעַטְרִין לְגַבֵּי אֶרֶץ חֵד, וְאִתְחַדְשׁ וְאִתְעֵבִיד כֻּלָּא אֶרֶץ חֵדְשָׁה מִהֵיאָר מְלָה דְּאִתְחַדְשׁ בְּאִזְרִיָּתָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שעיה סו כג) כִּי בָאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִתְחַדְּשִׁים וְהָאֶרֶץ הִתְחַדְּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי וגו'. עֲשִׂיתִי לֹא כְּתִיב אֲלֵא עוֹשֶׂה, דְּעֵבִיד תְּדִיר מֵאֲנָוֹן חֲדוּשִׁין וְרִזִּין דְּאִזְרִיָּתָא. וְעַל דָּא כְּתִיב, (שעיה נא טו) וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִידָה וּבְצֵל יָדִי כְּסִיתִידָה לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיסוּד אֶרֶץ. הַשָּׁמַיִם לֹא כְּתִיב אֲלֵא שְׁמַיִם, עכ"ל.

זאת אומרת שְׁאֵם מַחֲדָשִׁים 'בְּרִי' תוֹרָה' נִבְרָאִים 'הַשְּׁמַיִם', וְאֵם מַחֲדָשִׁים 'בְּפִשְׁטוֹת
הַתּוֹרָה' נִבְרָאִים 'הָאָרֶץ', יוֹצֵא שֶׁ"י לִימוֹד הַתּוֹרָה וְחִידוּשֵׁי תוֹרָה עִ"ז עוֹמְדִים
'הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ'.

וְכִבֵּר כְּתַבְתִּי בַּהֲקַדְמָה בַּחֲלָק הָרִאשׁוֹן שֶׁקֵּרָאתִי הַסֵּפֶר בְּשֵׁם 'פְּרִי מִשְׁגָּבִי' כִּי רָאִיתִי
בַּסֵּפֶר הַרוֹקֵחַ בַּהֲקַדְמָה כִּי כָל מִי שֶׁמַּחְבֵּר אֵיזָה סֵפֶר שִׁירְמוֹז שְׁמוֹ בְּשֵׁם הַסֵּפֶר, וְכֵן
הַר"ת שֶׁל 'פְּרִי מִשְׁגָּבִי' הוּא פ'רוּשֵׁי ר'מִזִּי יוֹשֵׁר מ'אֵת ש'מַחֲה ג'רֶשׁוֹן ב'ן י'צַחֲק אוֹ ב'ן
י'הוּדִית ב'לוֹמָא שְׁמִי וְשֵׁם אָבִי ז"ל וְשֵׁם אִמִּי ע"ה מְרוֹמֵז בּוֹ.

וְאִסִּיִּים אֵת הַהֲקַדְמָה בַּתְּפִלָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ 'יְהִי לְרִצּוֹן אֶמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן
לְבִי לְפָנֶיךָ הוֹי"ה צוּרִי וְגֹאֲלִי', שִׁיגָאֵלְנוּ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ, בִּב"א.

דוּד הַמֶּלֶךְ ע"ה אֹמֵר (תַּסְלִים סג ז) 'אַךְ הוּא צוּרִי וְיִשׁוּעָתִי מִשְׁגָּבִי לֹא אָמוּט', וּפִירוּשׁ
הַמִּצְוֹת דוּד, וז"ל: אֵךְ נִפְשֵׁי תִקְוָה לֹא' כִּי מַעוֹלָם בֹּא לִי תִקְוָתִי מִמֶּנּוּ, עכ"ל, אִכִּי"ר.

ט'וב ב'אמת ת'היה תשע"ז

משגב"י

נר ג' של חנוכה תשע"ז

פתיחה

אמר הכותב, בהקדמה להספר 'פרי משגבי' אשר נכתב לע"נ אבי מורי ז"ל ואמי מורתי ע"ה, כתבתי אשר שם אבי ז"ל וְשֵׁם אִמִּי ע"ה מְרוֹמוֹז בְּשֵׁם 'פרי משגבי', לכן אפתח גם הפתיחה של הספר בדברים ששייכים בכיבוד אב ואם, שלמה המלך אומר (משלי ו כג) 'כִּי גַר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר', פרשיה"ק, וז"ל: כמו שְׁהָאֹר מְאִיר לְעוֹלָם תְּמִיד כִּךְ הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת זְכוּתָהּ לְעוֹלָם תְּמִיד אֵל הָאָדָם, וזכות מְצֻנָה לְפִי שְׁעָה פְּאוֹר הַנֵּר. דבר אחר כִּי גַר מְצֻנָה וְגו' מְצֻנָה הָאֵב הוּא גַר כֹּל מִי שְׁמַקִּיִּים מְצֻנָה אֲבִיו כָּאֵלּוּ נוֹטֵל גַּר בִּידּוֹ לְהַדְלִיק בְּמִקּוֹם חוֹשֶׁךְ. ואם אֵבֶד שׁוֹם דְּבַר שֵׁם הוּא מוֹצֵאוֹ לְאוֹרוֹ, וְכֵן מִי שֶׁהוּא מְקִיִּים הוֹרָאת אִמּוֹ אֹרָה הִיא לוֹ וְכֵן הוּא אֹמֵר (משלי ט ח) 'וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אֲמִךְ', וְכֵן הוּא וְדָאִי שֶׁהִמְקֵרָא מְדַבֵּר בְּמְצֻנָה אֲבִיו וְאִמּוֹ דְּכֵתִיב וְגו' נִמְצָא כְּשֶׁמְקִיִּים מְצֻנָה מְאִיר גַּר, עכ"ל.

בחלק הראשון שסיימתי את חצי הש"ס בעז"ה יתברך, כתבתי על כל מסכתא של החצי הש"ס הראשון מה שייכות המסכתא לפסוק (משלי ו כג) 'כִּי גַר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ', על כן בעז"ה יתברך אתחיל לכתוב על חצי הש"ס השני בחלק השני, ועי"כ אזכה לכתוב בעז"ה על כל הש"ס כולו.

סדר נזיקין

בבא קמא

רואים מהתוס' שמורא אב ואם הוא כמורא שמים בפרט שכותבים ספר לכבודם, משום יראתם וכבודם.

צ"ע למה ר' שמעון העמסוני לא יכל לדרוש כמו רבי עקיבא, ולמה דוקא רבי עקיבא דרש את הדרש הזה לרבות 'תלמידי חכמים'.

וי"ל דאיתא בגמ' (פסחים מט:) וז"ל: תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ, אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור, אמרו לו תלמידיו רבי אמור ככלב, אמר להן זה נושך ושובר עצם, וזה נושך ואינו שובר עצם, עכ"ל.

רואים מהגמ' דרבי עקיבא היה שונא תלמיד חכם ורצה לשבור את עצמותיו, וכשרבי עקיבא נעשה התנא הגדול הגיע

איתא בדף (מא:) כדתניא שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שפותרה, כיון שהגיע לְאֶת הו"ה אֱלֹהֵי"ךָ תִּירָא פירש, אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ולימד אֶת הו"ה אֱלֹהֵי"ךָ תִּירָא, לרבות תלמידי חכמים, פרשיה"ק לא ידע מה לרבות,

ובתוס' ד"ה כיון, כתבו אע"ג דבפ"ק (קידושין ל:) דריש, נאמר (ויקרא יט ג) אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, ונאמר (דברים יג) אֶת הו"ה אֱלֹהֵי"ךָ תִירָא, השוה הכתוב מורא אב ואם למורא שמים, לא הוה ניחא ליה למדרשיה לאוקמי לעשה יתירא, עכ"ל.

למדרגה כה גדולה שראה תלמיד חכם יכול להגיע למדרגה כה גדולה עד אֶת הו"ה אֱלֹהֵי"ךָ תִּירָא רצה רבי עקיבא לתקן את מה שחשב לפני זה על תלמידי חכמים בשביל זה דוקא הוא דרש רבי עקיבא את הדרש זו לרבות תלמידי חכמים, ולא ר' שמעון העמסוני.

והנה במהרש"א בפ' האיש מקדש (קידושין נ.) כתב ע"פ מה שפירוש רשיה"ק וז"ל: שירא לרבות שום דבר להשוותם למורא המקום, עכ"ל. דרצונו לומר שאזהרת אֶת הו"ה אֱלֹהֵי"ךָ תִּירָא היא גופה מביא להיות ירא מהמקום שלא להשוות לו שום דבר לכך פירש וזהו שאמר כך אני מקבל שכר על הפרישה שמתוך מִצְוַת מורא מהמקום גופיה אני

פורש וודאי אקבל שכר על מִצְנָה זו שקיימת. ורבי עקיבא שבא ולמד לרבות תלמיד חכם ס"ל דאין זה משוה מורא תלמיד חכם למורא מקום כי המורא מהם הוא מוראו כי מתוך שהוא ירא מה' הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומִצְוֹתָיו, וזה שאמרו 'ומורא רבך כמורא שמים', כי המורא מרבו היא בעצמה 'מורא שמים' וק"ל.

ולפי זה אפשר לפרש את הפסוק 'כִּי גֵר מִצְנָה וְתוֹרָה אֹרֵר' כפי שמסביר המהרש"א שרואים 'כִּי גֵר מִצְנָה' שקיבל שְׂכָר מִצְנָה שפירש והתלמיד חכם שהוא תוֹרָה הוא יכול לפרש הדרשות של הגמ', ודו"ק.

בבא מציעא

וי"ל דאיתא בספח"ק (חתם סופר) הדרש
 עה"פ (תהלים לו כו) כָּל הַיּוֹם חוֹגֵן וּמִלְּנָה
 וְזָרְעוֹ לְבָרָכָה, שהתלמיד חכם שכל היום
 עוסק למען הכלל, שזה לא יפריע לזרעו
 והם יהיו לברכה, ואפ"ל דזה הפשט בגמ'
 המלמד את בן חברו תורה 'בן חברו'
 היינו תלמיד חכם אבל התלמיד חכם
 הזה עסוק כל היום בְּמַצְוֹת לרבים
 תלמיד חכם הזה נקרא בן ישיבה של
 מעלה, ובשביל זה מדה כנגד מדה מקבל
 שכר שזוכה ויושב בישיבה של מעלה
 וכמו שאומרת הגמ', וזה נקרא 'גר מצונה'
 שעוסק בְּמַצְנָה זוכה 'לתורה אור'.

ועיין במהרש"א כאן וז"ל: כל המלמד
 בן חברו תורה וכו', והמלמד בן עם הארץ
 תורה וכו', הזכות הוא מן הדומה למעשה
 דכל המלמד בן חברו תורה ומביאו לישוב
 בישיבה כדקאמר הכא כי גדל אתא יתיב
 במתיבתא כו' זוכה הוא לישוב בישיבה
 של מעלה והמלמד בן עם הארץ תורה,
 שלפי גזרתו לא יהיה בעל תורה דכל

איתא בדף (פה) וז"ל: דאמר רבי יהודה
 אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא
 בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר ר'
 שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל
 המלמד את בן חברו תורה, זוכה ויושב
 בישיבה של מעלה, שנאמר (ירמיהו טו ט)
 אִם תָּשׁוּב וְאַשְׁבַּךְ לִפְנֵי תַעֲמֹד, וכל
 המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו
 הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו,
 שנאמר (ירמיהו טו יט) וְאִם תּוֹצִיא יָקָר
 מִזֹּלָל כְּפִי תִהְיֶה, עכ"ל.

צ"ע מדוע נקטו דוקא המלמד את 'בן
 חברו' תורה, ומה יהיה כשאביו בעצמו
 מלמדו תורה, והרי ע"כ חברו ת"ח, א.
 דאם הוא עם הארץ נכלל במה שאומרת
 הגמ' שכל המלמד את בן עם הארץ
 תורה וכו', ב. שאם לא אינו נקרא בן
 'חברו', דהרי אסור להתחבר לָעַם
 הארץ, וכמו שמצינו הרבה פעמים בגמ'
 שתלמיד חכם נקרא חבר, א"כ למה לא
 מלמדו אביו.

המוליד בדומה הוא מוליד, אבל הלומד עמו מבטל טבעו וגזרתו זוכה גם כן שהקב"ה מבטל גזרתו בשבילו, כמ"ש (ירמיהו טו יט) וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מְזוּלָל כְּפִי תִהְיֶה, כפרשיה"ק בספר ירמיה שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה, ע"ש, עכ"ל.

ולפי זה אפ"ל גם הגמ' (מו"ק טז:) מי מושל בי צדיק, מושל בי היינו הצדיק שמלא בְּמִצְוֹת וּבְתוֹרָה, כמ"ש (לכות ד ו) לֹא עִם הָאָרֶץ חֲסִיד, כל שכן הצדיק שהוא מלא בְּמִצְוֹת ומלא בְּתוֹרָה, והוא 'הנר מצוה ותורה אור', ודו"ק.

בבא בתרא

איתא בדף (יה) אמרו ליה רבנן לרב המנונא כתב רבי אמי ארבע מאה ספרי תורה אמר להו דילמא תורה צְנָה לָנוּ מִשָּׁה כתב, (ממשך הגמ') אמר ליה רבא לר' זירא נטע ר' ינאי ארבע מאה כרמי אמר ליה דילמא שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב, עכ"ל. פרשיה"ק דילמא תורה צְנָה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרָשָׁה כתב ארבע מאות פעמים, אבל ארבע מאות ספרים אין פנאי לאדם אחד לכתוב. שתים כנגד שתים, שתי גפנים כנגד שתי גפנים ואחד

יוצא זנב בכך קרוי כרם לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה במסכת (סוטה מג.), עכ"ל.

ובתוס' ד"ה דילמא, כתבו ואומר ר"ת דאותו פסוק קרוי תורה כדאמר בפרק ג' (סוטה מב.) קטן הוידע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה, תורה צְנָה לָנוּ מִשָּׁה, עכ"ל.

צ"ע א. אם הגמ' אומרת שרבי אמי כתב ארבע מאות ספרי תורה איך יכול

הזאת, לכן מוסיף רשיה"ק את התיבה 'מוֹרְשָׁה' 'מאורסה לכל' כהנ"ל, ודו"ק.

ועל הקושיא ב. מה שייכות לשת המאמרים יחד. אפ"ל ע"פ מש"כ בספה"ק על המשל לענבי הגפן וענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, צ"ע למה אומרים 'ענבי הגפן בענבי הגפן' ולא אומרים 'ענבי הגפן בפרי אחר', אלא כנודע שהגפן לא מקבל הרכבה מדבר אחר, וכן עץ הגפן אינו עומד לבד אלא נסמך על עץ אחר ישן. ולכן אם אתה רוצה שֶׁתוֹרָה יהיה לך מאורסה, אז צריכים להזהר שלא תקבל הרכבה מדבר זר ותהא נסמך על עץ אחר ישן דהיינו על הדורות הישנים, וכמ"ש בגמ' (תענית ז.) שעץ נקרא תלמידי חכמים, וכך תזכה לגדול בַּתוֹרָה ויראת שמים, ותוכל לקיים את כל המצוות.

ולפי זה אפשר לתרץ הקושיא הג' למה הגמ' אומרת שרבי אמי כתב ארבע מאות ספר תוֹרָה ור' המנונא אומר דילמא ארבע מאות תוֹרָה צְנָה

לבוא ר' המנונא להגיד דילמא תוֹרָה צְנָה לָנו מִשָּׁה, מה סברת המחלוקת.

ב. למה הגמ' מביא שתי דברים אלו, ארבע מאות ספרי תוֹרָה וארבע מאה כרמי ביחד, מה שייכות מאמר אחד עם השני, ורשיה"ק מוסיף תיבה אחת ללשון הגמ' תוֹרָה צְנָה לָנו מִשָּׁה 'מוֹרְשָׁה'.

ג. למה בשעה שהקטן יודע לדבר מלמדים אותו הפסוק הזה דוקא.

וי"ל איתא בגמ' (פסחים מט:) עה"פ (דכ"ט כג ז) תוֹרָה צְנָה לָנו מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, אל תקרי 'מוֹרְשָׁה' אלא 'מאורסה לכל' קְהֵלֶת יַעֲקֹב, זאת אומרת שמהפסוק הזה אנו לומדים שֶׁתוֹרָה נעשה 'מאורסה לכל' קְהֵלֶת יַעֲקֹב, ולכן בשביל זה אנו לומדים עם הקטן בשעה שיודע לדבר את הפסוק הזה דוקא, לומר להקטן אם 'תלמוד תוֹרָה' אֵז תוֹרָה יהיה לך 'מאורסה כמו כלה', זאת אומרת שְׂאֵם תרצה אפשר להגיע למדרגה

לָנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב, לִפִּי מֵה שִׁבְרַרְתִּי אֵינּוּ מַחְלֻקוֹת רַק אֶחָד מִסִּבִּיר אֶת הַשְּׁנִי, אֵיךְ יִכּוּלִים לַהֲגִיעַ לָאַרְבַּע מֵאוֹת סִפְרֵי תוֹרָה, זֹאת אוֹמֶרֶת לִידֵעַ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוּלּוֹ, הַתִּירוּץ הוּא ע"י 'תּוֹרָה צִנָּה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה', שְׁלוֹמִידִים אֶת הַתּוֹרָה בַּמְדְּרָגָה כּוֹה שֶׁל 'מֵאוֹרֶסָה', וְכֵהֲנִ"ל ע"י סְמִיכָה בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, וּבְלִי הֶרְכַּבֶּת זֶר, כְּמוֹ כְּרֵמִי הַגִּפֶּן. וְלִכֵּן ע"י לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת תִּזְכֶּה 'לָגֵר מִצֻּנָה וְתוֹרָה אֹרֶר', אֲכִי"ר.

מנהדרין

בְּרוּחַךְ אֱלֹהִי, (אֲלֵל אֱלִישַׁע וְאַלְיָהוּ). וְאִיבַעִית אֵימָא וְיִסְמוּךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וְיִצְוֶהוּ, (אֲלֵל יִשְׁעָה וְמִשָּׁה).

וּבִתּוֹס' (מִיִּזְכִּי כִנִּי) ד"ה: בֵּת בְּנוֹ שֶׁל עֲגֻלּוֹן, כְּתָבוּ וּז"ל: לֹא דוֹקָא אֵלָא הֶרְבֵּה דוֹרוֹת הִיתָה אַחֵר עֲגֻלּוֹן וְכו', וְאוֹמֵר הַתּוֹס' בַּהֲמִשָּׁךְ וְהָרִי יֵשׁ מִעֲגֻלּוֹן וְעַד אֲבָצֵן יוֹתֵר מִמֵּאוֹתִים שָׁנָה וְדוֹק וְתִשְׁכַּח וְכו' עכ"ל.

וְע' בִּתּוֹס' ד"ה: שְׁמַתוֹךְ שְׁלֵא לִשְׁמָה בֵּא לִשְׁמָה, וְא"ת הָא אֲמַרִּינֵן בַּעֲלָמָא

אִיתָא בְּדָף (קס): אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אִפִּילוּ שְׁלֵא לִשְׁמָה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֵא לִשְׁמָה בֵּא לִשְׁמָה, שִׁבְשֹׁכֵר אַרְבַּעִים וְשֵׁתִיִּים קֶרְבָּנוֹת שֶׁהַקְּרִיב בִּלְק זָכָה וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ רוּת, א"ר יוֹסִי בֶר הוֹנָא רוּת בָּתָּהּ שֶׁל עֲגֻלּוֹן בֶּן בְּנוֹ שֶׁל בִּלְק מִלֶּךְ מוֹאָב הִיתָה וְכו' וּמִמְשִׁיךְ הַגִּמ' דֹּאמַר רַב יוֹסִי בֶר חוּנִי בְּכָל אָדָם מִתְקַנָּא חוּץ בְּנוֹ וְתַלְמִידוֹ בְּנוֹ מִשְׁלָמָה (כְּמוֹ שְׁמֻעֵל לְעִיל קס), וְתַלְמִידוֹ אִיבַעִית אֵימָא וְיִהוּ נָא פִי שְׁנִים

(זכמות יז.) העוסק במצנה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ויש לומר דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח אחרים והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם, עכ"ל.

ועיין במהרש"א (הוריות יז) מיהו ההיא דבלק דמייתי הכא לכאורה לקפח לאחרים שהרי בא לקלל ישראל ויש לומר שהוא לא בא לקלל את ישראל רק מפני יראת עצמו, כמ"ש (נמדר כד ב) וַיִּרָא בְּלֶק וְגו' וַיִּגְדַּר מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', והוי ליה כמו לקנות שם לעצמו ודקאמר ביה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, רצה

לומר שמתוך שלא לשמה דהיינו שהביא קרבנות שלא לשמה רק לקנות לו שם זכה שבא לשמה שזרעו דוד ושלמה הקריבו קרבנות לשמה, עכ"ל.

ונראה מכל זה דאפילו עושה שלא לשמה זוכה לכמה דורות אחריו אפילו מאתיים שנה ויותר כמ"ש בתוס' בנזיר, ורואים עוד שאפילו עוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות לו שם אעפ"כ זוכה שיעשה לשמה וכל שכן מי שעוסק בתורה ובמצוות לשמה הוא זוכה ל'גד' מצנה ונתורה אור', ודו"ק.

מכות

איתא בדף (כג:) במשנה רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מז כג) הוי"ה

חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויגדיר. פרשה"ק לזכות את ישראל, כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות לפיכך הרבה להן שלא היה

לא תעשה, שבכל יום מזהירים עליו שלא לעבור.

ועיין במהרש"א שמסביר שבכל מִצְוָה וּמִצְוָה הוא כנגד אחד מאבריו של אדם, וְהַמִּצְוָה של אנכי מכוון כנגד הלב, זאת אומרת שהאמונה הוא המחיה את כל הַמִּצְוֹת כמו שהלב מחיה את כל אבריו של האדם, ועי' שם הסבר ארוך ויפה על כל הגמ'.

היוצא מהנ"ל שרצה הקב"ה לְזַכּוֹת את ישראל לפיכך הרבה להם תוֹרָה וּמִצְוֹת, שאפילו דברים שאדם קץ בהם הזהירו כדי לקבל שכר, וכן כל מִצְוָה מכוון כנגד אחד מאבריו של האדם, שכל אבר ואבר אומר לו עֲשֵׂה מִצְוָה, והמשנה אומרת 'ותלמוד תוֹרָה כנגד כולם', כמו האמונה שבלב נותן כח לכל הַמִּצְוֹת, כן הַתוֹרָה נותנת כח לאדם להתגבר על היצר הרע, כמ"ש בגמ' (מיושן ז'): 'בראתי יצר הרע ובראתי לו תוֹרָה תבלין' כנגדה, ובזכות הַתוֹרָה אנו זוכים ל'יָרַם מִצְוָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ'.

צריך לצוות כמה מִצְוֹת וכמה אזהרות על שקצים ונבילות שאין לך אדם שאינו קץ בהן אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן. עכ"ל.

ועיין במהרש"א וז"ל: הוסיף גם כענין זה שבהרבה להם תוֹרָה וכו' ומה הרבה להם הם לא תעשה שהם שס"ה לא תעשה ועשיין אינו רק רמ"ח הוא כדי לְזַכּוֹת למען צדקו שגם בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה יזכה כמו בעושה מִצְוָה וכו', עכ"ל.

עוד איתא בגמ' בסוף הדף, דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתיים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קרא תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשְׁה מוֹרָשָׁה, 'תוֹרָה' בגימט' 'שית מאה וחד סרי' הוי 'אנכי ולא יהיה לך' מפי הגבורה שמענום, עכ"ל. פרשיה"ק רמ"ח מִצְוֹת עשה, שכל אבר ואבר אמר לו עֲשֵׂה מִצְוָה, שס"ה מִצְוֹת

שבועות

אֵיתָא בדף (לט.) וז"ל: שכן מצינו במושה רבינו כשהשביע את ישראל אמר דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם, אלא על דעת המקום ועל דעתי, שנאמר (דברים כט יג - יז) וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם וגו' כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶּה וגו', אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, ת"ל וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנו פֶּה, ואין לי אלא מִצְוָה שקיבלו עליהם מהר סיני, מִצְוֹת העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מנין, ת"ל קִימוּ וקבלו קיימו מה שקבלו כבר, עכ"ל.

כבר נשבעו על קבלת התורה גם בהר סיני ואז אנו למדין מהברית בערבות מואב וכפי שלמדוהו במדרש רבה (נשא ט מז) ממה שנאמר (דברים כח סט) אֲלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית וגו' מְלֶכֶד הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַת אֶתֶם בְּחֶרֶב הַקִּישׁ בְּרִית חוֹרֵב לְבְרִית אֶרֶץ מוֹאָב, מה להלן בארץ מואב בְּאֶלֶה [פ' בשבועה], אף כאן בסיני בְּאֶלֶה [פ' בשבועה], ממילא יש ללמוד מהפסוק המובא בגמ' בין לשבועה ערבות מואב ובין לשבועת הר סיני.

וכן איתא בגמ' (פסח קמו.) שהשבועה חלה גם על דורות העתידים להיוולד כיון שאף נשמותיהם היו שם וקיבלו את השבועה, ואף לענין גרים שעדיין לא היו בכלל נשמות עם ישראל באותה שעה, אמר רב אשי דאע"פ שהם בעצמם לא היו מזל שלהם היה שם ומחמת זה חלה עליהם הברית והשבועה במתן תורה.

צ"ע אף שהפסוק המובא בגמ' עוסק בשבועה שקיבלו בני ישראל בערבות מואב בסוף ארבעים שנה ביום מיתת משרע"ה (דברים כט ט) ראה רשיה"ק ד"ה אתם נצבים, אומרת הגמ' שלולא ריבוי הייתי אומר שהשבועה חלה רק על העומדין בהר סיני וצ"ל דלמעשה הם

והנה הרמב"ן (שמות כד ג), שבשעת
'מתן תורה' קבלו בני ישראל את
התורה והמצוות שיש בעשרת
הדברות, ואחר כך כשעלה משה להר
סיני אז הוריד את כל התרי"ג מצוות.
וכתב בעל הטורים (שמות כ יז), וז"ל:
עשרת הדברות מתחילין באל"ף
ומסיימין בכ"ף, וזהו אך טוב לישראל,
ויש בהם תר"ך אותיות כנגד תרי"ג
מצוות ושבע מצוות של בני נח,
וסימנם 'כתר' תורה, לומר לך שאם
אדם לומד תורה לשמה, היא כתר

לראשו וכו', עכ"ל.
ולפ"ז אפשר לומר שבקבלת התורה
קבלו בני ישראל את התורה והמצוות
שיש בעשרת הדברות, ואח"כ כשעלה
משרע"ה להר סיני אז הוריד את כל
התרי"ג מצוות, כמ"ש הרמב"ן לעיל,
וע"ז מוסיף הבעל הטורים, שבאמת
מרומו כל התרי"ג מצוות בעשרת
הדברות, דהיינו שכל התורה והתרי"ג
מצוות קבלו בהר סיני, ומי שמקיים את
כל התורה והמצוות אז נעשית לו 'גר
מצונה ותורה אור', ודו"ק.

עבודה זרה

איתא בדף (ג) דאמר ר' חנינא גדול
המצונה ועושה יותר משאינו
מצונה ועושה, אלא כך אומרים העובדי
כוכבים לפני הקב"ה, רבש"ע ישראל
שקיבלוה היכן קיימוה, אמר להם הקב"ה

אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה,
אומרים לפניו רבש"ע כלום יש אב
שמעיד על בנו, דכתיב (שמות ז כג) בְּנֵי
בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל, אמר להם הקב"ה 'שמים
וארץ' יעידו בהם, שקיימו את התורה

שמים וארץ קיימים הם. ויש לומר דאין חוששין בזו הראיה דאין אב מעיד על בנו, ועוד יש לומר שהם קיימים ממה שקבלו כדאמר אם ישראל מקבלים, עכ"ל.

ועיין במצפה איתן על התוס' הנ"ל שכותב וז"ל: ותירוצם דחוק, אלא יש לומר דממה שהן קיימין אין ראיה שכלם קיימו את התורה דדלמא לא קיים אלא אחד מהן ואף בשביל אחד נתקיים העולם, כדאיתא סוף פרק ג' דיומא (לח:), אבל מכל מקום לענין מלאכת שמים וארץ להוריד גשמים נידון אחר רוב העולם, וזה שאמרו שהן נוגעין בעדותן לומר שכלם או רובם קיימוה כדי שלא לבטלו מלאכתן, וזה שאמר קרא (וימיהו לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמימי, דהיינו חוקם ותפקידם להוריד טל ומטר והארץ ליתן את יכולה, עכ"ל.

והתוס' ד"ה יום הששי, תימה למ"ד בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות מאי

כולה אומרים לפניו רבש"ע 'שמים וארץ' נוגעין בעדותן, שנאמר (וימיהו לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמימי, ואמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א לב) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתי מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ואמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו ט) משמים השמיעת דין ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, אמר להם הקב"ה מכם יבואו ויעידו וכו' ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה, שנאמר (ישעיה מג ט) נתנו עדיהם ויִצְדְּקוּ, עכ"ל.

והתוס' בד"ה גדול המצוה ועושה, כתבו פירש מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצוות בוראו, עכ"ל.

והתוס' בד"ה נוגעים בעדותן הן, כתבו וא"ת והרי ראיה גדולה שקיימו שהרי

יום הששי, ויש לומר דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא, אי נמי היתה ראויה לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו, עכ"ל.

(ועיין בחלק דרשות משמחות מה שהבאתי מה'חתם סופר' הסבר על יום הששי והוסיף משה מדעתו.)

ועיין במהרש"א ד"ה: 'שמים וארץ' נוגעין בעדותן. לפום הך דרשא שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' נחא דנקט 'שמים וארץ', אבל לדרשא דארץ יראה ושקטה וכו' לא הוי ליה למנקט שמים דנוגע בעדות, ויש לומר דמכל מקום לא הוו שמים רק עד אחד וק"ל, וממשיך יום הששי מלמד שהתנה וכו' בפרק רבי עקיבא הששי ה"א יתירא משמע הששי המיוחד וכו', ועוד נראה בזה כי באות ה' יצר הקב"ה מעשה

בראשית, כמ"ש (בראשית 1:5) בְּהִבְרָאֵם, לכך יש ה"א יתירא בסוף מעשה בראשית, לרמז על פעולת האות ה"א שהיתה על תנאי אותו ששי של קבלת התורה, והר"ת של השם הוי"ה יום ה'ששי, ו'יָבִילוּ הַשָּׁמַיִם, לרמז בסוף מעשה בראשית כי הם אותיות של השם הוי"ה היו תפלים של הקב"ה לצור בהן עולמות, כמ"ש (שערי 10) כִּי בָּנָה הַהוּא צוֹר עוֹלָמִים, ולכך אמרו די לעולם שישתמש בשתי אותיות, אבל חצי השם השני נרמז מתחלת ו'יָבִילוּ הַשָּׁמַיִם שהוא התחלת פרשת 'שבת', לרמז שלא יתמלא השם עד 'לעולם שכולו שבת' ודו"ק. עכ"ל.

רואים מזה שכל תכלית בריאת שמים וארץ היתה שישראל יקבלו את התורה והמצוות 'כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ, ודו"ק.

הוריות

עצמו 'נר מצנה ותורה אור', שמאיר לכל העולם כולו.

עוד איתא (סס נע"ב) [סגולה שיזכרו את הלימוד] חמשה דברים משיבים את הלימוד וכו', דאמר רבי יוחנן כשם 'שְׁהִינִית' משכח לימוד של שבעים שנה, כך 'שְׁמֹן זֵית' משיב לימוד של שבעים שנה.

וכתב במהרש"א וז"ל: מזה יש לתת טעם בכל שבעת המינין דחשיב פְּתוּרָה חשיב הפירות עצמן דכתיב (דנ"ס ח ח) אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְנֵי וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית וְדִבְשֵׁי וְגו' חוץ 'מִזֵּית' דנקט היוצא ממנו, דכתיב 'זֵית שְׁמֹן', משום דְּהִינִית גופיה 'אין בו שבח ארץ ישראל', ואדרבה שהוא משכח התלמוד, אבל 'שְׁמֹן' היוצא ממנו הוא משיב התלמוד ושבחו של ארץ ישראל, עכ"ל.

איתא בדף (יג.) מנא הני מילי [פ' שממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ], אר' אחא ברבי חנינא דאמר קרא (משלי ג טו) יְקַרְהָ הָיָא מְפַנִּינִים, מכהן גדול שנכנס לפני לפנים. איתא במהרש"א שלפי פשוטו לא איצטריך ליה למכתב כיון דכתיב בסיפא דקרא (סס) וְכָל חֶפְצֶיךָ לֹא יִשְׁוּוּ בָּהּ, אי לאו להך דרשא, עכ"ל.

וצ"ע מה ההסבר לזה שת"ח קודם, וי"ל כי הַתּוֹרָה מזכך את האדם עד שמוגיע למדרגה שהוא נעשה תּוֹרָה עצמו, כמו שבארתי לעיל במסכתא בבא קמא, על רבי עקיבא ע"ש, כמו"ש בגמ' (מכות כג:) כמה טפשאי אינשי דקיימי מקמי ספר תּוֹרָה ולא קיימי מקמי תלמיד חכם, רואים מזה שתלמיד חכם יכול להגיע להיות מדרגה יותר מספר תּוֹרָה, שתלמיד חכם שלומד נעשה הוא

וידוע בשם הרה"ק מבעלזא זי"ע, על מה שבארץ ישראל נוהגים לשפוך 'שמן זית' להזיתים, משום שהוא 'שבח ארץ ישראל', שהזית משכח 'שמן זית משיב, ומערבבים זה בזה ויוצא מזה שלא

שוכחים אלא משיב, לכן מקפידים בארץ ישראל לערבב ביחד. ויה"ר שנוכה ללמוד וללמד ולקיים את כל דברי תורתך ומצוותך. כי הוא 'נר מצנה ותורה אור', אכ"ר.

עדיות

איתא בפרק (א 7) ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלן ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם.

שלא יפצר לקיים סברתו ויעמוד בה וידעוהו שישנה את סברתו כי אבות העולם והם שמאי והלל נדחו דבריהם ולא עמדו חכמים על דבריהם כמו שקדם, עכ"ל.

במשנה (א 2) יש מחלוקת בין שמאי והלל עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון וכו' וקיימו חכמים את דבריהם.

וי"ל דהנה תני (אבות ה 3) איזו הוא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, נמצא דאם הוא מתכוון לשם שמים ואעפ"כ כשרואה שמה שאומר האחר הוא האמת אז מבטל את דעתו, כמו שמעיד המשנה שהבאתי

ומסביר הרמב"ם (סס במשנה 7), כלומר

למעלה בעדיות כזה תוֹרָה נעשה 'גר' ומתקיים כל דבריהם אלו אלו דברי א'
מצֻנָה וְתוֹרָה אֹר' שמאיר לכל העולם חיים, ודו"ק.

סדר קדשים

זבחים

עכ"ל. פרשיה"ק תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, ועשרים ושש מאדם ועד משה רבינו הרי דְּבַר צָנָה לְאֶלֶף דָּוָר (תהלים קה ח). עֹז, הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מַעֲזוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עכ"ל.

איתא במהרש"א פרשיה"ק עֹז תּוֹרָה שֶׁהוּא מַעֲזוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַשֵּׁיב לָהֶם שְׁאִין שִׁינוֹי רִצּוֹן לִפְנֵי שִׁנְתָן לֵה עֵתָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא נִתְּנָה מִקּוֹדֶם לְאַחַד מִשְׁאֵר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל אֹמֶה הַיִּשְׂרָאֵלִית רְאוּיָה לְקַבֵּל כִּי הֵם עֲזִים

אֵיתָא בַּדָּף (קטז). רבי אליעזר המודעי אומר מתן תּוֹרָה שִׁמְעָה וְבֵא, שִׁכְשִׁיתָנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הִיא קוֹלוֹ הוֹלֵךְ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ וְכָל מַלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אַחֲזָתָן רַעְדָה בְּהִכְלִיָּהֶן, וְאָמְרוּ שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט) וּבָהִיכְלוֹ כָּלוּ אֲמָר קְבוֹד וְכו', אָמַר לָהֶם חֲמֻדָה טוֹבָה יֵשׁ לוֹ בְּבֵית גִּנְזֵיוֹ שֶׁהִתָּה גִנְזוּהָ אֲצִלוֹ תִתְקַע"ד דּוֹרוֹת קוֹדֶם שֶׁנֶּבְרָא הָעוֹלָם וּבִיקֵשׁ לִיתְּנָה לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) הִי"ה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, מִיד פִּתְחוּ כּוֹלָם וְאָמְרוּ הִי"ה יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם,

בישיבת 'שם ועבר' היה לו כח חזק מאוד שבשעה שיעאע"ה ראה את רחל באה עם הצאן הוריד את האבן הגדולה שהיה על פי הבאר וכל הרועים לא יכלו להזיזו, וכמו שפרשיה"ק כמי שמוריד פקק מהכלי, רואים שהיה לו ליעקב אבינו ע"ה כח חזק מאד.

ועיין ב'דרשות משמחות' מה שבארתי שם שרק בעת שמקבלים עליו את עול תורה אז מתשת כוחו אבל אחר כך כשלומדים תורה אז מקבלים כח חזק, ולכן בשעה שהעכו"ם שמעו שישראל קבלו את התורה שמחו ואמרו הוי"ה יברך את עמו בשלום, חשבו שעכשיו הם יכולים לנצח את בני ישראל כהנ"ל, אבל באמת ישראל לומדים ומקיימים את התורה ואז הם מקבלים את כוחם בחזרה.

לפי זה יכולים להסביר מש"כ בגמ' (בבא מציעא פד:) בשעה שישראל מקיימים את התורה אין שום אומה ולשון יכולים להם, וזה דוקא שמקיימים את התורה,

בעכו"ם ועל כן ניתן להם התורה שהיא נקראת עוז להתיש כוחן של ישראל, אבל שאר עכו"ם לא יוכלו לקיימה, כדאמרינן בפרק אין צדין (בבא מציעא פד:) מפני מה ניתנה התורה לישראל, מפני שהן עזין, וע"ז אמר השיבו עובד כוכבים, הוי"ה יברך את עמו בשלום, על פי הכונה זו כי לולא ניתנה התורה להם לא היה אומה ולשון יכולה לעמוד מפניהם כדאמרי נמי שם, נמצא התורה הוא נתינת שלום לעכו"ם עם ישראל ועל כן אמרו הוי"ה יברך את עמו בשלום, עכ"ל.

וי"ל מה שהתורה מכחשת את האדם יכולים להביא ראיה מהגמ' (בבא מציעא פד:) ממעשה של ר' לקיש, שלפני שקיבל עליו עול תורה קפץ ועבר את הירדן בקלות, ואחר שקיבל את עול התורה לא מצי הדר, ופרשיה"ק לקפוץ כבראשונה דמשקבל עליו עול התורה תשש כוחו, אבל אחר כך כשהוא לומד תורה מקבל כוחות ומתחזק, כמו שפרשתי אצל יעקב אע"ה שאחרי שלמד י"ד שנים

אבל לא שמקבלים את עול התורה, כמו שמחלק התוס' (ע"ג.) שמחלק בין קבלת התורה בין לקיים את התורה. ועיין מה שבארנו למעלה (במסכת ע"ז) ב'שם המצפה איתן' וכו'. ולפי כל הביאור יוצא שבשעה שמקיימים את התורה והמצוות אין שום אומה ולשון יכולים להם, שכח התורה והמצוות מגין עליהם 'כי גר מצנה ותורה אור' הוא התריס כנגד האומות העולם, ובני ישראל יוצאים ביד רמה, אכי"ר.

מנחות

איתא בדף (ט:) אמר רבי אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצנת (והו"פ ע"א ח) לא ימוש ספר התורה הנה מפיך, אמר רבי יוחנן משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ, ורבא אמר מצנה לאומרו בפני עם הארץ, ועי' שם כל הגמ' אם הוא מצנה או חובה ללמוד תורה, וממשיך הגמ'

תנא דבי רבי ישמעאל דברי תורה לא יהו עליך חובה ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן. פרשיה"ק אסור לאומרו לעם הארץ, שלא יאמר בקריאת שמע סגי ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה, מצנה לאומרו, דסבר משום קריאת שמע נוטל שכר גדול כזה כי אז תצליח את דרכיך אם היה עוסק כל היום כל שכן ששכרו גדול, ומרגיל את בניו לתלמוד תורה. לישנא אחרינא סברי הנך רבנן דמצי פטרי נפשייהו בקריאת שמע ויתבי כולי

יומא וגרסי, שמע מינה שכר גדול יש, עכ"ל.

איתא בתוס' בד"ה: לא יהו עליך חובה, כאדם שיש לו חוב ואומר מתי אפרענו ואפטר כך לא יאמר אשנה פרק אחד ואפטר שאי אתה רשאי לפטור את עצמך מהן כך פירש הקונטרס, עוד יש לפרש לא יהו עליך חובה שלא תעסוק אלא בהן ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן שלא תעסוק בהן כלל אלא יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ אי נמי לא יהו עליך חוב ללמוד כל התורה כדתנן במסכת (אבות ז טז) לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל, עכ"ל.

ובגליון הש"ס לרבי עקיבא איגר זי"ע מציין, בש"ך יו"ד (ומו ס"ק א) איתא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק.

ובדרך אגב עיין בנודע ביהודה שכל פעם שכתוב אמר ר' יוחנן משום 'רשב"י, הר"ת הוא רבי ש'מעון בן יהוצדק, שר' יוחנן לא היה בדורו של

רבי ש'מעון בן יוחאי, וכן משמע גם מהתוס' (סוכה יא:) צ"ה דברי ר"ש בן יהוצדק תנא היה ואפשר שזה הוא הנזכר בכמה מקומות בש"ס א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק וכו'.

וכן כתוב בתוס' (מגה י:) ד"ה אמר, ועיין תוס' (ע"ז נו.) ד"ה דאמר וכו' וכן הוא בכמה תוס' בש"ס.

נחזור לענינו בש"ע יו"ד (ומו א) כותב וז"ל: כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול, אפ' עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (יהושע א ח) וְהָיִיתָ בֹּיּוֹמֶם וְלַיְלָה (ובשעת הדחק אפילו לא קרא רק ק"ט שחרית וערבית לא ימושו מפיד קרינן ביה הגהות מיימוני פ"א וסמ"ג עשין י"ג) ומי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים, (ממשך הרמ"א) הגה, ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור), ויכול אדם

וְאֶשְׁעָה בְּחֻקֶּיךָ תָּמִיד, וּר"י משום רשב"י הוסיף בזה דאף שלא קרא אלא קריאת שמע שהוא חיוב מַצָּנָה בלאו לימודה של תוֹרָה יצא נמי מַצָּנָת לא ימוש וכו', ועיין במה שכתבנו בסוטה פרק נוטל (כג.), עכ"ל.

ועיין בתוס' הנ"ל שמביא המשנה (אבות ז ג) יפה תלמוד תוֹרָה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תוֹרָה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, ורשיה"ק בפרק אבות מסביר משכחת עון, שמתוך שהוא לומד ועוסק בתוֹרָה ובסחורה להתפרנס אינו חומד וגוזל ממון אחרים, גוררת עון, לפי שאי אפשר לו בלא מזונות והולך וטורח ומלסטם את הבריות ומשכח את תלמודו.

הרמב"ם (אבות ז ג) אומר כמו רשיה"ק, ומוסיף ובאמרו ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם הוא דבר הַשֵּׁם לעמלים עם הצבור שפעמים שימנעו מעשות מַצָּנָה בעת התעסקם בצרכי

להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתוֹרָה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר אבל אם כבר עסק בתוֹרָה אינו יכול למכור חלקו בשביל ממון שיתן לו (תפ"ו נתיב ד' מש"ס סוטה), עכ"ל.

ועיין בש"ך ס"ק א' אם מותר או אסור לאומרו לְעַם הארץ ומסיק אם כן כיון דרבא אמר מַצָּנָה לאמרו נקטינן כוותיה וכל שכן לפי גירסת הילקוט בריש יהושע דגרסינן לייט אביי האומרו בפני עם הארץ ורבא אמר מַצָּנָה, אם כן נקטינן כרבא לגבי אביי, גם במדרש תהלים איתא סתמא משום רבי יהושע בן לוי אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה ומייתי ליה הילקוט בריש תהלים, עכ"ל.

ועיין במהרש"א שמסביר דהו"א שסגי שחרית וערבית כמו 'בלחם הפנים' דכתוב (שמות כה ו) לַחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד, והכוונה שחרית וערבית, כן גבי 'תוֹרָה' מצינו לשון תמיד, דכתיב (תהלים קיט קיז)

צבור ואמר שהש"י יעלה עליהם שכר כאלו עשו המצנה ההיא, ואע"פ שלא עשאוה אחר שהתעסקו עם הצבור לשם שמים, עכ"ל.

ועיין עוד בהרמב"ם (אבות ד' ט) אל תעשם קרדום לחפור בהם, כמה הוכחות מתנאים ואמוראים שלא רצו ליהנאות מהציבור כמו מהלל ומרבי טרפון שהיה פעם אחת כמעט בסכנת נפשות והציל עצמו ע"י שנהנה מכבוד התורה ונצטער על כך כל הימים, ועי' ברמב"ם שם באריכות כל הדברים ונעשה ממש צמרמורת בעצמות מכל מה שכתוב שם.

ועיין בהגהות מהריעב"ן על הרמב"ם הנ"ל (אבות ט') שמוכיח מכמה מקומות בש"ס שהיה נהוג כל הזמן ליהנות ולקבל מהצבור ומאריך הרבה להוכיח שמותר לקבל שכר וליהנות, ומרבה הרבה

קושיות על הרמב"ם עי' שם. ואחר כל דבריו נעשה קצת יותר קל להבין מה שנהגו אחרת ממה שכותב הרמב"ם, עי' שם כל המשא מתן של הרמב"ם והגהות מרבי יעקב עמדין זי"ע.

והנה לסיכום האיש שיכול להגות בתורה כל היום והלילה אשרי לו בעולם הזה ובעולם הבא, ומי שלא זכה לכך יש לו כמה עצות לזה. א, כמ"ש בגמ' שנלמוד פרק אחד ביום ובלילה או שקורא ק"ש שחרית וערבית. ב, מי שהוא טרוד יש לו עצה לעשות שותפות "יששכר וזבלון" ובזה יוצא המצנה של "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד". וה' יזכנו להיות מאלו שיכולים לעוסק בתורה ובמצוות ויקיים בזה 'גר מצנה ותורה אור', אכ"ר.

חולין

איתא בדף (כז.) [מש"כ] (בראשית מ י)

ובגפן שְׁלֹשָׁה שְׁרִיגִים וְהוּא
כְּפָרְחַת עֲלֶתָה נֶצֶה הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁקְלֶתֶיהָ
עֲנָבִים. דאמר רבי יהושע בן לוי ובגפן זו
תורה, שְׁלֹשָׁה שְׁרִיגִים זה באר עמוד ענן
ומן, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֶתָה נֶצֶה אלו
הבכורים, הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁקְלֶתֶיהָ עֲנָבִים אלו
נסכים וכו', אמר רבי שמעון בן לקיש
אומה זו 'כגפן נמשלה', זמורות שבה אלו
בעלי בתים. אשכולות שבה, אלו
תלמידי חכמים. עלין שבה, אלו עמי
הארץ. קנוקנות שבה, אלו ריקנים
שבישראל, והיינו דשלחו מתם ליבעי
רחמים איתכליא על עליא דאילמלא
עליא לא מתקיימין איתכליא.

פרשיה"ק עלין, שבגפן סובלין הרוח
ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב
ושמש ורוחות, כך עמי הארץ חורשין
וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים
אוכלים, עכ"ל.

צ"ע מה שייך תחילת הדרוש הנ"ל
ובגפן זו תורה, לחמשך הדרוש שְׁלֹשָׁה
שְׁרִיגִים הוא באר ועמוד הענן ומן, וכן
הלאה הבכורים וענבים ונסכים.

הנה כתב בעל הטורים עה"פ (בראשית כט
ו) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם
שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ פִּי מִן
הַבָּאָר הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבְרָה גִּדְּלָהָ
עַל פִּי הַבָּאָר. וז"ל: וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֶה,
רמז לבאר שהיה לישראל במדבר.
'שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי' בגימט' 'זה אהרן ומשה
ומרים', 'פִּי מִן הַבָּאָר הַהוּא' בגימט'
'משה'. וְהָאֶבְרָה, ב"פ בפרשה, רמז לשני
לוחות אבנים. ז' פעמים 'באר' בפרשה
כנגד ז' ימי החג שמנסכים בהם מים,
וכנגד ז' שקורין בשבת. וה' מהם (כמוז) 'פי
הבאר' כנגד ה' שקורין ביו"ט. וג' מהם
(כמוז) 'מעל פי הבאר' כנגד ג' שקורין
בחול, עכ"ל.

רואים מזה 'שהבאר' הוא מרמז על 'משה' ועל 'התורה' שקורים בו בכל עת וזמן, וזה שייכות 'גפן' זו תורה, וְשִׁלְשָׁה שְׁרִיגִים הוא 'הבאר'. והשייכות של עמוד הענן לתורה, אפ"ל כי העמוד הענן היה בזכות אהרן הכהן, וכתוב (מלאכי ב ז) כי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דִּעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ וגו', רואים השייכות תורה לכהן. וכן איתא במכילתא (רס פ' בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלו הָמָן. ובכורים רשיה"ק עה"פ (דברים כו ב) מראשית, וז"ל: אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכרה כורך עליה גמי, ואומר הרי הוא בכורים, עכ"ל. (ראה בפרי משגבי ב'דרשות משמחות' למה דוקא תאנה וגמי, עיין שם,) ותאנה כתוב בה (משלי כז יח) נֶצֶר תֵּאֱנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, שקאי על צדיק וְתוֹרָה. ומה שייד ענבים לנסכים וְלִתְּוֹרָה, אפ"ל דאיתא בגמ' (פסחים קה:) הממלא גרונם של תלמיד חכמים ביין כאלו הקריב נסכים על המזבח, כמו שמצינו באלישע דתניא (מלכים ב, ד מ) וְאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלֹשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ

הַאֱלֹהִיִּם לֶחֶם בִּפְנֵי עֲשָׂרִים לֶחֶם שְׁעָרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלָנוּ וגו', וכי אלישע אוכל בכורים היה וכו', ועיין לעיל במסכתא כתובות הביאור על הנ"ל, ומסיק הגמ' שם שכל הממלא גרונו של תלמיד חכם כאילו הקריב נסכים על המזבח.

הגמ' לעיל אומרת אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, צ"ב מה שייכות אשכולות לתלמידי חכמים. וי"ל דהגמ' (סוטה מז:) אומרת מאי אשכולות, אמר רב יהודה אמר שמואל איש שהכל בו, ופרשיה"ק תורה באמתה ואין דופי ושכחה ומחלוקת. ובדף (מז:) משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, מפרש רשיה"ק וז"ל: מפרש בגמ' שהכל בהן עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ביום טוב כדאמרינן (חגיגה טז:) והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה, עכ"ל.

לפי מה שבארתי השייכות גפן לתורה, באר לתורה, עמוד ענן לתורה, ומן לתורה, בכורים לתורה, ענבים לנסכים לתורה, אשכולות לתורה, יוצא שהעיקר היא ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתך שהוא קיום המצוות, 'כ' גר מצוה ותורה אור', ועי"ז נזכה לקיים בפועל

הבאת בכורים ונסכים על המזבח, ונזכה למאמר הגמ' (נכוח סד). אומר רבי אלקעזר אומר רבי חנינא. תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. שפאמר. (ישעיה נד יג) וכל בניה למודי הוי"ה ורב שלום בניה, אל תקרי בניה. אלא בניה וגו' למען בית הוי"ה אלהינו אבקשה טוב לך, אכ"ר.

בכורות

איתא בדף (ס) אמרו ליה מאי עבדתך, אמר להו אנא חכימא דיהודאי אנא, בעינא למיגמר חכמתא מיניכו וכו'. ואומר המהרש"א לפי שרבים מתמיהין בדברי אגדה זו וכו', ריב"ח אשר עליו נאמר בזה אשרי יולדתו, כנראה שהיו שמנצחים זה את זה בדברי היתול ושקר וכו' ע"ש.

ממשיך המהרש"א ועל כן נתתי לבי לדרוש על כוונת דבריהם שהם באמת משל ומליצה בדברי חכמה ואמונה בתורתנו וכו' לפרש הב' שאלו לו כלפי מה שכתוב בכל מקום שהתורה ניתנה לישראל במתנה, שרצה לומר כדרך שניתן לחבירו שהוא מקנה לעולם, ולא כמלוה לחברו שאינו רק לזמן, שהתורה ניתנת לנו לעולם בלי זמן, אבל אלו

הכופרים ואומרים שאינה דרך מתנה רק דרך הלואה ושאלה ליבטל לזמן, וזה שאמרו גברא דאוזיף לחבריה פעם אחת וטרפו שלא שלם לו ולא קיים הבטחתו לשלם לזמן קבוע הנקבע לו מאי חזא דהדר יזיף ליה דודאי אינו מלוה לו שנית, הנה גם אתם בית ישראל שֶׁהַתּוֹרָה נתנה לכם רק דרך הלואה ואתם טרפו לו שלא שלמתם אותה לו בזמן שקבע לכם, בהיותכם על אדמתכם שעברתם על מִצְוֹתַי, ועוד היום אין אתם מקיימין את המִצְוֹת בגלותכם, מאי חזא דהדר יזיף לכם כמו שאתם אומרים שיהיה כן לימות המשיח, שנאמר (ירמיהו לא ב) וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, דכיון שאין אתם פורעים לו הישן למה יזיף לכם ברית חדשה לימות המשיח, והשיב להם גם בזה משל נמרץ גברא דאזל לאגמא וכו', רצה לומר מי שישלח עבדו להביא לו מאגמא סך ידוע קנים, והנה הוא הלך וקטל קנים ככל מִצְוֹת אדוניו עליו, אך אחר שמחברם באגודה ולא יוכל לשאת את כולם ביחד

למקומם שקבע לו האדון, ולפי שאין ראוי לפחות מִצְוֹת אדוניו על כן הוא ממתין עד דמתרמי לו לעזרו שיוכל לשאת אותן למקום שקבע לו אדוניו, וכדי שלא יבטל ממלאכתו הוא מוסיף וקטל ואנח עלויה, כן הוא הדבר הזה שאנו עושים מלאכתנו דהיינו שאנו לומדים כל התורה כמצות השם יתברך ב"ה עלינו שהוא דמיון קטל הקנים, אך שאי אפשר עלינו לשאת את עול המִצְוֹת כולם ביחד שיש מהם שתלויים בארץ ובמקדש עד יבא משיח שהוא העוזר לנו לישא את עול המִצְוֹת במקום הנקבע לנו דהיינו בארץ ובמקדש והיא הברית החדשה שאמר, שאז נוסיף חלק בעיון כמו שכתוב כולם ידעו אותי וגו', עכ"ל.

ועיין במהרש"א בסוף (נז) על שמדברים שם בגמ' גוזמאות ומשלים, פעם אחד נפל ארז ועבר עליו שש עשרה קרנות, ומסביר המהרש"א כלפי מה שכתב (נדרים לא) דפלפול וחידוד של

רואים מהמהרש"א שְׁהַתּוֹרָה ניתנה במתנה לישראל מאת הַשֵּׁם, ומושה רבינו נתן בעין יפה את דרך הפלפול והחידוד לישראל, וישראל מקיימים אֶת הַמִּצְוֹת וְאֶת הַתּוֹרָה 'כִּי גֵר מִצֻּנָה וְתוֹרָה אֹרֶר', וכשהמשיח יגיע במהרה בימינו, אז נוכל לקיים את כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת דְּהֵינּוּ חֵלֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַשְּׂיִיכִים בארץ ובמקדש, אכ"ר.

תּוֹרָה לא ניתנה רק למשה, אבל הוא בעין יפה נתן לישראל, ולתלמידיו גם פלפול הַתּוֹרָה, וע"כ לא יבא שום תלמיד לעומק ושורש ענין בלי רב המלמדו כמו משה ליהושע, ויהושע וכו', ועל זה אמר כשמת משה שהוא הארז האחד שנפל אז אחר כך עברו עליו מדור לדור עד שש עשרה קרנות שהוא משל לשש עשרה דורות שמקבלין זה מזה על חידושו ופלפולו שניתן כבר למשה, עכ"ל.

ערכין

עסק הַתּוֹרָה ושפלות הדעת שיכפר על הכרת, אבל הַתּוֹרָה מגנא ומצלא מן החטא, כדאמרין (בסוטה כ"א.) והיינו שמשמרתו שלא יבא לידי לשון הרע שהוא בכרת, והרמז בה בתר האי עניינא (תהלים יב ז - ח) דַּיְכָרְתָּ הוֹי"ה כָּל שְׂפָתַי

איתא בדף (טו:) אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בַּתּוֹרָה, ואם עִם הארץ הוא ישפיל דעתו, שנאמר (משלי טו ז) וְסִלְףָּה בָּהּ שֹׁבֵר בְּרוּחַ. איתא במהרש"א ואין סברא שתהיה

חלקות לשון מדברת גדלות. אשר אמרו ללשננו נגביר וגו'. משד עניים מאנקת אביונים וגו'. אמרות הוי"ה אמרות טהרות וגו'. אפה הוי"ה תשמרם וגו'. דהכא קאמר דע"י אמרות הוי"ה וגו'. אפה הוי"ה תשמרם, אותם העוסקים בתורה מן הדור הזה של בעלי לשון הרע שלא יבואו לידי כך וק"ל, עכ"ל.

ולכאורה צ"ע למה התלמיד חכם יעסוק בתורה ועם הארץ ישפיל את דעתו.

וי"ל איתא (לכות ו א) רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות וכו', ולכן התלמיד חכם לא ידבר לשון הרע, ואם הוא עם הארץ ישפיל דעתו, כי דרך כלל אחד שמדבר לשון הרע, הוא משום שמחזיק עצמו יותר טוב מחברו, ויותר גדול מחברו, כמ"ש המהרש"א

(עמין טו:) וז"ל: דודאי אלו שתי עבירות גבה רוח ולשון הרע שותפין הם שכללן הכתוב (תהלים קא ט) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אתו לא אוכל וגו', כי הגאווה שבו מביאו שמדבר לה"ר על חברו, עכ"ל. ולכן העצה לעם הארץ שישפיל דעתו, ובזה ינצל מלשון הרע וידבר רק טוב על חברו, כמ"ש (לכות ז ז) מאד מאד הוי שפל רוח.

וכן כתוב בספה"ק 'מאור ושמש' זי"ע (לכא ד"ה ונלאה) איתא (שם א א) משה קבל תורה מסיני, פירוש שקיבל התורה מכח 'הר סיני' שהיה שפל שבהרים, והשם יתברך נתן את התורה עליו, וקרא לכל ההרים הר הכרמל והר תבור בעלי מומין לגבי 'הר סיני', לפי שהיה בהם גדלות ויוהרה, ומ'הר סיני' למד משרע"ה להיות עניו ושפל רוח.

ובקבלת התורה והמצוות 'בהר סיני' היינו בשפלות ועניות זהו לישראל גר מצוה ונתורה אור' עד סוף כל הדורות, עד עת יבוא המשיח ב"ב, אכ"ר.

תמורה

איתא בדף (טז) תנא הוא עתניאל הוא יעבץ וכו', עתניאל שענאו א"ל, יעבץ שיעץ וריבץ תורה בישראל, ומנלן שענאו וכו' לאמור אם ברך תברכנו והרבית את גבולי והיתה ידך לבלתי עצבי ויבא א' את אשר שאל אם ברך תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים והיתה ידך עמדי שלא ישתכח תלמודי מלבי ועשה מרעתי שיזדמני לי ריעים כמותי לבלתי עצבו שלא ישגבנו יצר הרע מלשנות. פרשיה"ק מלשנות, שלא ישגבנו יצר הרע לבטל מתלמוד תורה, עכ"ל.

וי"ל מה שאמר שביקש תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים, שיש שייכות אחד לשני, כי הגמ' בהמשך אומרת, כיוצא בדבר אתה אומר (משלי כט יג) רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני

שניהם הוי"ה, בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו מאיר עיני שניהם הוי"ה, זאת אומרת שאם אדם שמתברך בתורה ולומד עם הרבה תלמידים מה שהוא מבקש, אז הוי"ה מאיר עיני שניהם, שזה תלוי זה עם זה, כמ"ש בגמ' (תענית ז.) מתלמידי יותר מכולם, וכמ"ש בגמ' (פסחים קיב.) יותר מה שהעגל רוצה לינק, הפרה רוצה להניק, והטעם משום שכל זמן שהעגל יונק נפתח לפרה יותר המעיין להניק, כן הוא אצל תלמיד ורבו, שיותר מה שהתלמיד רוצה ללמוד מרבו, רבו רוצה ללמדו כיון שבאר החכמה נפתח יותר ויותר, וזה הפשט מתלמידי יותר מכולם.

זכורני כשלמדתי בישיבת אמשינוב ומורי ורבי הגאון האדיר רבי חיים

מליקובסקי זצוק"ל, פעם אמר שיעור עמוק ביותר, והבחורים לא התעמקו די בשיעור, והיה לו קצת תרעומות על הבחורים, למה לא מתעמקים בשיעור, ואמר שהוא יפסיק להגיד שיעורים, אמרו לו 'ראש הישיבה' הלא הגמ' אומרת (סס) יותר מה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק, אמר להם 'הראש ישיבה' אבל לא יותר מיותר.

עיינ במהרש"א וז"ל: אם תברכנו בתורה וכו', כמו שבקשה עכסה תנה לי ברכה דהיינו פרנסה על ידי שתברכנו בתורה תהיה מלאכתי מתברכת ועל כן כפל לומר ברך תברכנו, וכל הענין נדרש לענין והרבית את גבולי בתלמידים וכו', ולפי שביטול תורה יש לה כמה סיבות,

על כן ביקש עליהן והיתה ידך עמי שלא ישתכח, כי השכחה היא סיבה גדולה לביטול שיאמר מה לי ללמודה כיון שהיא משתכחת ממונו, וכן שידמנו לו ריעים כמותו שלא יבטלו אותו מתורתו, וכן ביצר הרע שלא יבטלנו וכו', ואמר כיוצא בדבר וכו' רצה לומר כיוצא בו שדרש לעיל קרא לענין תורה, דריש ליה נמי הכא כן, דכתיב (משלי כט יג) רָשׁ וְאִישׁ תִּכְבְּדוּם נִפְגְּשׁוּ וְגו', בהאי קרא מקרי ליה לרב אִישׁ תִּכְבְּדוּם אינו מופלג בחכמה כל כך עד שמלמדו, וְאִישׁ מְאִיר הוּא עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, כי גם הרב מקבל מתלמידו, וכמ"ש בגמ' (תענית ז.) מתלמידי יותר מכולם, אבל אם אינו מלמדו קאמר וכו', עכ"ל.

¹ וכן סיפר לנו הרה"ח רבי בצלאל פרידמן שליט"א אשר היה הרבה שנים בחברותא עם אבינו ז"ל יבלחט"א, בישיבת אמשינוב, ובכולל 'דברי חיים טשאקווע', שהראש ישיבה הרה"ג רבי חיים מליקובסקי ז"ל, אביו של יבלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א, חיבב אותו מאד, והיה נהוג שרבי חיים ז"ל היה אומר שיעור שבועי בישיבה, וראו אותם תמיד או לפני או אחרי השיעור ולפעמים בשניהם, שהיה מטיילים ארוכות ולפעמים היה יכול לקחת כשעה וחצי עם אבינו ז"ל לדבר בענין השיעור, וזה היה לפלא אצל הבחורים.

רואים מזה שמה שהולכים לתלמיד
 חכם או לרבו, יש בזה טובה בין לתלמיד
 בין לרבו, התלמיד שלומד מרבו תורה
 ויודע איך לקיים את המצוות, ורבו יש לו
 טובה מזה שנפתח לו מעיינות החכמה,
 כמ"ש אם מלמדו מאיר הוי"ה עיני
 שניהם, דהיינו שנעשה 'גר מצנה ותורה
 אור'.

כריתות

איתא בדף (יג:) ת"ר ולהבדיל בין
 הקודש ובין החול, אלו הדמין
 וערכין חרמין והקדושות. בין הטמא ובין
 הטהור, אלו טמאות וטהרות. ולהורות זו
 הוראה. את כל החוקים, אלו מדרשות.
 אשר דבר ה', זו הלכה. ביד משה, זה
 תלמוד. יכול אף המשנה, תלמוד לומר
 ולהורות. ר' יוסי ב"ר יהודה אומר יכול
 אף תלמוד, תלמוד לומר ולהורות.

ובתוס' ד"ה: ובנכנס למקדש וכו',
 מביא בשם בה"ג כהן ששתה יין ונשא
 כפיו פסול ושיעורו ברביעית, כדאמרינן
 השותה רביעית יין אל יתפלל דתפלה

פרשיה"ק ההוראה, של איסור והיתר
 שתויי יין אסורין בה. מדרשות, שדורשין
 בפירקא אסור לשתויי יין שיש בהן

בשעת שכרות ניצול מכל צרה [גמ'],
עכ"ל.

ועיין בשו"ע יו"ד (רמ"ז ס"ע י"ג) בהרמ"א
וז"ל: ותלמידים הקטנים הקופצים
להורות ולישב בראש להתגדל בפני עם
הארץ מרבים מחלוקת ומחריבים העולם
ומכבין נְהָה של תורה (טור מהרמ"ז) ויזהר
כל אדם שלא יורה כשהוא שתוי יין או
שאר דברים המשכרים אפילו בדבר
פשוט אם לא שהוא דבר ברור בפוסקים
וזיל קרי בי רב הוא (ת"ה מ"ב ונמהרי"ק שורש
ק"ע ועס"ק יט ועיין בחושן המשפט סי' ז') ושם
כתב בסעיף ה' יש אומרים דשתויי יין
מותרים לדון דיני ממונות. ועיין בסמ"ע
סע"ק י"א אבל איסור והיתר אסור אפילו
לא שתה אלא רביעית עד שיסיר יינו
מעליו מיהו ביינות שלנו יש להקל
בשתיית רביעית כן כתב מהרא"י סימן
מב ע"ש, עכ"ל הסמ"ע.

לסיכום הענין של שתיית יין הוא,
ללמוד משנה וגמ' מותר כשהוא שתוי

בעי כוונה, ומסתמא ברכת כהנים לא בעי
כוונה טפי מתפלה, עכ"ל.

איתא בש"ע או"ח (ט"ז א) וז"ל: שתה יין
כדי רביעית אל יתפלל עד שיסיר יינו,
ואם שתה יותר אם הוא יכול לדבר לפני
המלך, אם התפלל תפלתו תפלה, ואם
אינו יכול לדבר לפני המלך אם התפלל
תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל
כשיסיר יינו מעליו וכו'.

עיין במגן אברהם (ס"ק א' עס"י קכ"ח)
דדוקא כששתאו בבת אחת. כתב סמ"ק
(סימן קלג) יין שבתוך הסעודה אינו משכר.
ועיין סימן (תעג ס"ג) דיש אומרים דגם
שלפני המזון אינו משכר ובהגהת סמ"ק
אם סעד סעודה שמחה כגון סעודת יום
טוב אע"פ שלא שתה אלא בסעודה אין
להורות.

ובסק"ב, תפלתו תועבה. והוי כאלו
עע"א (נגמ' ברכות לא.) ואם אינו מתפלל

מתפלל ניצל מכל צרה, עיין מג"א.

והתלמידים הקטנים שקופצים
להורות ולישב בראש מחריבים העולם
ומכבין גֵּרָה של תוֹרָה, עיי' רמ"א ביו"ד
(רמז ס) וכל המתנהגים כהלכה ועושים
הַמְצָוֹת כהלכתו מקיימים את העולם
ומרבין את ה'גֵּר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹרֶר',
ודו"ק.

יין, ויש אומרים דשתויי יין מותרים לדון
דיני ממונות, אבל לא איסור והיתר.

להורות, אם שתה רביעית יין אסור
לדון.

להתפלל, אם הוא יכול לעמוד לפני
המלך מותר להתפלל ואם אינו יכול
לעמוד לפני המלך אסור להתפלל
ותפלתו תועבה ואם הוא שתוי ואינו

מעילה

וכו', (וממשיך הגמ' כל דרך הצלה ואיך שהיתה אחריו
כל הצלחת הצלה), אמר להון שאילו כל מה
שאית לכון למישאל ועיילינהו לגנזיה
לשקול כל דבעו אשכחו ההוא איגרא
שקלוה וקרעוה, והיינו דאמר רבי אלעזר
בר רבי יוסי אני ראיתיה בעיר רומי והוו
עליה כמה טיפי דמים.

ופרשיה"ק רבי שמעון בן יוחאי שהוא

איתא בדף (יז) אמרו לו תלמידיו חכים
ליה בן יוחאי, אמר להם תלמוד
ערוך בפיו של רבי אלעזר בר רבי יוסי,
שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא
ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם
וכו', הלך רבי ראובן בן איסטרוכלי וכו'
ובטלוה הכירו בו שהוא יהודי החזירום,
אמרו מי ילך ויבטל הגזרות ילך רבי
שמעון בן יוחאי שהוא מלומד בנסים

מלומד בנסים, שנעשו לו נסים במערה כדגרסין בפרק במה מדליקין (ספא לג:). אני ראיתיה בעיר רומי, בפרוכת קמיירי שראה אותה בבית הקיסר והיו עליה כמצליף שלא היו הטיפין זו בצד זו, עכ"ל.

עיינ בגמ' (יומא נז.) שיש מחלוקת איך מזים הדם של פר והשעיר.

וכן איתא בגמ' (סוכה ה.) שיש מחלוקת איך כתוב בציין קודש, אמר ואמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אני ראיתו ברומי וכתב עליו קודש לה' בשיטה אחת. ובתוס' ד"ה: והיינו דאמר רבי אלעזר בר יוסי אני ראיתיה בעיר רומי, כתב וז"ל: על הפרוכת אמר כן ובאותה שעה היה בכאן ראה אותו שלא מצינו שהיה בעיר רומי רק עתה שהיה באוצר המלך וראה אותה שם. ממילא ראה את הציין.

גם רשיה"ק בד"ה: מלומד בנסים. מציין את הגמ' (ספא לג:) ושם איתא המעשה של רשב"י במערה וכו', ואתא

אליהו וקם אפיתחא דמערה, מציין רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס בירושלמי פרק ט' דשביעית הוא בענין אחר, ועוד שם ענינים נפלאים מרבי שמעון בן יוחאי.

ובהמשך הגמ' המעשה רבי שמעון אמר לבנו רבי אלעזר די לעולם אני ואתה, ובהמשך הגמ' עם חתנו רבי פנחס בן יאיר וקאמר ליה רשב"י אשריך שראיתני בכך וכו' דמעיקרא כי הוה מקשה רבי שמעון בן יוחאי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בין יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי וכו'.

ופרשיה"ק בעוסקי תורה אני ואתה, עכ"ל. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא וכו', אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצוות על ישראל יתיב דעתייהו וכו'.

ועיין במהרש"א שמסביר בד"ה: אמר ליה בני די לעולם אני ואתה וכו', וז"ל: פרשיה"ק די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה, עכ"ל. ויותר נראה לפרש ע"פ מש"כ בפרק לולב וערבה (סוכה מה): שאמר רשב"י כי ראיתי בני עליה והנם מועטין וכו' אם שנים הן אני ובני כו' ומסיק שם דהיינו דעייל בלא בר ע"ש. ובד"ה: חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. כתב דאע"ג דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו, כדאמרינן פרק שבועות שתים (סנעות כ:), מכל מקום הוו תרי מילי זכור הוא עשה, ושמור הוא לא תעשה, כמפורש בדברי הרמב"ן וכו', ומטעם זה דאחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור נהגו נמי' בנר של שבת ליטול שתי נרות, וכמו שבינרות זוכין לבנים חכמים כמ"ש לעיל, הכא נמי הדסים ע"ש בנים צדיקים

שנקראו הדסים, עכ"ל. רואים מכל הגמ' שהרשב"י זכה לכל זאת, בגלל שהיה במערה שלש עשרה שנה, והגיע למדרגות הכי גבוהות כמו שאנו אומרים בזמר בנר יוחאי את כל המעלות שהגיע הרשב"י. בנר יוחאי עצי שטים עומדים, למודי יהנה הם לומדים, אור מכלל אור היקוד הם יוקדים, הלא הקמה יורוד מורד. ובשעה שיצא מהמערה ראה איך שמחבבים את המצוות יתיב דעתייהו, וכן רואים מהגמ' עם רבי פנחס יאיר איך שעלה הרשב"י במדרגה בתורה, ונעשה בזה נר מצוה ותורה אור, כמ"ש במהרש"א 'שנהגות והדסים' הם כנגד 'בנים חכמים וצדיקים'. ויה"ר שתורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא מליץ טוב בעדנו, אדונינו בנר יוחאי, אכ"ר.

תמיד

והרמב"ם מפרש שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, וביאור זה הענין כאשר אומר והוא שְׁהַתּוֹרָה כּוֹלָה מִמְּנֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וממנה מצוות לא תעשה וכו'.

הרבינו יונה מפרש בהעשות המצוה הקב"ה מפואר בהן, והן תפארת לעושיהן, כי תפארתו היא תפארת אמיתית בבני אדם, ולכן יברור לעצמו הדרך ההוא ותפארת לו מן האדם שיעשה המצוות בזמנו, שנאמר (משלי טו) שְׁמֹחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ וְדָבָר בְּעֵתוֹ מֶה טוֹב.

רואים מרשיה"ק ומהרמב"ם ורבינו יונה, שהמשנה מדברת מתורה ומצוות שהוא דרך ישרה לו לאדם ותפארת לעושיה, כי העוסק בתורה ובמצוות הוא הדרך שיברור, כי זה 'יָרַם מִצְוָה וְתוֹרָה אֹרֶךְ' יאיר לו את כל הדרך שילך בו, אכ"ר.

אֵתָא בדף (פח). רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר (משלי כד כט) וְלִמּוּכִּיחִים יִנָּעַם וְעֲלִיָּהֶם תָּבוֹא בְּרַפְתֹּת טוֹב, ויש אומרים יחזיק באמונה יתירה, שנאמר (תהלים קא ו) עֵינִי בְּנֶאֱמָנִי אֶרֶץ לְשֹׁבֵת עֲמֻדִי. פרשיה"ק הרבה דברים צריך לו לאדם לבחור אלא הכי קאמר איזוהי דרך אחת מדרכים הישרים שיבור לו האדם, עכ"ל.

ועוד איתא (אבות ד ר) אֵתָא רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם וכו'. ופרשיה"ק אבל נזדמן לידו דבר מצוה ודרך ישרה ויקיימנה אז ישמח ביותר עליה וגם בני אדם מפארים ומשבחים אותו, עכ"ל.

סדר טהרות

נדה

(דברים ל יג) וְלֹא מַעֲבֵר לִיָּם הוּא, ללמד שחכמת התורה אינה מצויה אצל המפליגים בים לעסוק בסחורה, וכן אומר רבי מאיר (אבות פ י) הוּוּ מִמַּעַט בַּעֲסָק וְעַסָּק בַּתּוֹרָה.

וז"ל הרמב"ם (הלכות ת"ת הלכה ו) מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי לה ולהיות מוכתר בכתרה של תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחד וכו'. ובהלכה ח' כתב, כתוב בתורה (דברים ל יג) לֹא בַּשְּׂמִים הוּא וְלֹא מַעֲבֵר לִיָּם הוּא, לֹא בַּשְּׂמִים הוּא, לא בגסי הרוח היא מצויה, ולא מעבר לים הוא לא במהלכי מעבר לים היא, לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה סחורה

איתא בדף (ע:) שלשה דברי דרך ארץ מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר (משלי ג ג) כִּי הוֹי"ה יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי וְדַעַת וְתְבוּנָה, תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי' וכו'. ופרשיה"ק לאוהביו משגר ממה שלפניו כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר, עכ"ל.

הנה מש"כ וימעט בסחורה, כן שנינו (אבות ג ט) וְלֹא כָל הַמְרַבֵּה בַּסַּחֲרוֹה מַחֲכִים, ובמקום אחר בעירובין (נה) דורשים חכמים את הפסוק האמור לגבי התורה

מחכים וצווי חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, עכ"ל.

ובילקוט שמעוני (ש"ס תתקפ"א) מפרש את הפסוק (א' ב') וְשִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דִּדְיָךְ מִיָּין, כדהלן: ה' יתן חכמה לכל, כמו מלך הנותן אוכל בסעודתו לכל עבדיו אולם לאוהביו היינו לישראל הוא מעניק מפיו דעת ותבונה כמלך הנוטל המנה הפרטית שלו בסעודה ונותן לבנו, ואפ"ל כך גם את הפסוק דלעיל ולמעשה שני דברים אלה גם תלויים זה בזה על ידי יגיעת האדם בתורה לבו נפתח באופן שיוכל להתפלל בכוונה ובזכות התפילה הלומד מתעלה ומגיע דרגה גבוהה יותר של תלמוד תורה (אגרת חזון איש ג' קנא). על כן אומרת הגמ' דהא בלא הא לא סגי.

לעיל (ס"ט:) מביא הגמ' י"ב דברים שאלו וכו' שלשה דבר חכמה וכו'. עיין במהרש"א יראה בזה דנקט בכאן ארבע חלוקות בתורתנו הקדושה, חלק האחד הוא הנגלה ממצנת התורה והוא הנקרא כאן דברי חכמה, ועוד שתי חלקים שהם

נסתרים האחד הוא בדרכי השם יתברך ובמדותיו שקראו כאן דברי אגדה לפי שענין זה מסתירים בדברי אגדותיהם. והשני הוא בחכמת היצירה והטבעיים ולפי שבזו רבים וכו' טעו כמו שאפרש שגם אנשי אלכסנדריא טעו בחלק הזה וכו'. ועוד חלק אחד והוא דרך ארץ איך יתנהג האדם עצמו במדותיו שיש ללמוד גם כן מתוך התורה ועל ענין זה רמזו בפרק עושין פסין דזכרי' ראה ארבע חלקי התורה כל אחד לפי ענינה שאמר אני רואה כו' ע"י שם כל ההסבר של המהרש"א.

ולפי שהמהרש"א שחלק אחד הוא הנגלה ממצוות התורה בתורתנו הקדושה, והוא הנקרא כאן דברי חכמה, ועוד חלק אחד והוא דרך ארץ איך יתנהג האדם עצמו במצוותיו שיש ללמוד מתוך התורה, הוא יכול להיות הפשט בפסוק 'כִּי הֵם חִינּוּ וְאַרְךָ יָמֵינוּ וְכָהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה', כי איך חיינו יכול להיות מלא חיות רק כִּי אִם וְנִשְׁמַח

בדברי תלמוד תורתך ובמצותיך לעולם
ועד, ודרך לימוד התורה וקיום המצוות
יכולים להגיע בכל חיינו להיות ארוכים
וטובים 'פי גר מצנה ותורה אור' והוא
יאיר לנו את אורך חיינו וימינו בטוב
אכי"ר. ויה"ר שנהיה אנחנו וצאצאינו.
וצאצאי עמך בית ישראל. פלנו יודעי
שםך ולומדי תורתך לשמה. ויקיימו כל
מצותיך לשמה אמן נצה סלה.
בעזרת השם יתברך סיימנו את כל
הש"ס כלו בשייכות להפסוק 'פי גר
מצנה ותורה אור'.

לסיום הש"ס כולו שזיכנו השם יתברך ויתעלה.

אכתוב כמה מילין לכבוד סיום הש"ס.

בסיום מסכת נדה ובזה מסיים הש"ס
תנא דבי אליהו. כל השונה
הלכות בכל יום. מבטח לו שהוא בן
עולם הבא. שנאמר (מקום ג' ו) הליכות
עולם לו. אל תקרי הליכות אלא הלכות.
פרשיה"ק הלכות, משנה וברייתא הלכה
למשה מסיני, עכ"ל.
ובתוס' ד"ה: תנא דבי אליהו כל
השונה הלכות, אית ספרים דלא גרסין
ליה מיהו בפירוש רשיה"ק איתא, ור"ת
הגיהו בספרו, וכן נראה דאידי דאיירי
לעיל בהלכתא מייתי לה לסיים בדבר
טוב וכו'.
ובהגות הרד"ל כתב שהלכות פירושו

אלא לתנא ששמו אליהו, והובא בסדר הדורות ערך אליהו, וְשֵׁם כְּתָב שֶׁכֵּן הוּא בְּסֵפֶר 'שִׁלְשֵׁלֶת הַקְּבֵלָה' בְּעֶרֶךְ יְהוּדָה בֶּן טַבָּא וְכו'. וְכֵן כְּתָב הַתְּשֻׁבָּה בְּמִגְן אֲבוֹת עַל עֲקָרֵי הָאֱמוּנָה (ג' לז), אֲבָל בְּשֵׁם הַגְּדוּלִים לַחֲדִיד"א מְעַרְכֵת ס' אוֹת ו', וּבִפְתַח עֵינִים לַחֲדִיד"א סְנֵהֲדֵרִין שֶׁם תִּמְהָ עַל בֶּאֱרָא שְׁבַע וְדַחָה אֶת דְּבָרֵיו, וְעֵינִי עוֹד נִחְלַת אֲבוֹת לְאַבְרָבְנָאֵל דָּף י"ד.

נְחֻזֵר לְעֵינֵינוּ יֵשׁ מִפְרָשִׁים שֶׁ'הַלְכוֹת' הַכוּוּנָה הִיא לְמַסְקֶנָתָהּ הַהִלְכָה וְכוּוֹנָתָהּ הַבְּרִייתָא הִיא שֶׁלֹא יַעֲסוֹק אָדָם כָּל הַיּוֹם רַק בְּשִׁקְלָא וְטָרִיא וּבִפְלֻפּוֹל הַסּוּגִיּוֹת עַד שִׁיגִיעַ אֶל הָאֱמֶת אֲלֵא יִלְמַד בְּכָל יוֹם הַלְכוֹת שֶׁהֵן הַמַּסְקֶנָתָהּ הַהִלְכָה לְמַעֲשֵׂה שְׁמִתּוֹךְ כִּי יִהְיֶה בֶּן הָעוֹלָם הַבֵּא, וּמַעֲיִן זֶה פִּירְשׁוּ הַמַּאֲרִי וְהַמַּהֲרֵ"ל בַּחֲדוּשֵׁי אֲגָדוֹת, וְכֵן בְּפִירוּשׁוֹ לְאַבּוֹת סוֹף פֶּרֶק ג' שֶׁהַכוּוּנָה הִיא לְיִמּוּד בְּדֶרֶךְ שֶׁל אִסּוּקֵי שְׁמִעְתָּתָא אֲלִיבָא דֵּהֲלִכְתָּא.

וּז"ל הַמַּאֲרִי י"ל שֶׁאַחֵר שִׁשְׁנָה הַסּוּגִיא דֶּרֶךְ מַחְקֵר וּמַשָּׂא וּמִתֵּן מַעֲלָה

מִשְׁנִיּוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁהִתְלַמֵּיד מִסְתִּיִּים כֹּאן, וַיִּשְׁנֵן מִכֹּאֵן וְאֵילֶךְ מִסְכָּתוֹת רַבּוֹת בְּסֵדֶר טַהֲרוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תְּלַמּוּד קִבְעוּ כֹּאן מֵאִמֵּר זֶה בְּסִיּוּם הַתְּלַמּוּד כִּדִּי לַחֲבֹב אֶת לְיִמּוּד הַמִּשְׁנָה שְׁמִתּוֹךְ כִּי יִמְשִׁיכּוּ לְלַמּוּד הַלּוּמִדִּים אֶת הַמַּסְכָּתוֹת הַבָּאוֹת שֶׁל הַמִּשְׁנָה וְכִמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ רִשִּׁיָּה"ק מִשְׁנָה וּבְרִייתָא הִלְכָה לְמַשָּׂה מִסִּינִי.

בְּרִייתָא זֶה מִצְוִיָּה בְּתִנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ זוּטָא פֶּרֶק ב' וּבִכְתּוּבֹת (קו.) אִיתָא שֶׁאֱלִיהוֹ הִנְבִּיאַת הַתְּגִלָּה לְאַמּוּרָא רַב עֲנָן וְשִׁנָּה לוֹ אֶת סֵדֶר אֱלִיהוֹ רַבָּה וְסֵדֶר אֱלִיהוֹ זוּטָא, וְלִפִּי הַמְּקוּבָּל הַכוּוּנָה הִיא לְמַדְרָשִׁיּוֹת הַיְדוּעִים בְּשֵׁם 'תִּנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ רַבָּה וּזוּטָא', וּבִכְמָה מְקוּמוֹת בִּשְׁ"ס פִּסְחִים (קכ"ג), מוֹגִילָה (כח"ג), קִידוּשִׁין (פ.) וְעוֹד כְּמֹה פַעֲמִים בִּשְׁ"ס מוּבָאוֹת בְּגִמ' בְּרִייתוֹת בְּשֵׁם 'תִּנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ' וְרוּבֵן מִצְוִיּוֹת בְּמַדְרָשִׁים הִלְלוּ.

אוֹלָם בְּבֶאֱרָא שְׁבַע (סְנֵהֲדֵרִין 35.) וּבִתְשׁוּבוֹתָיו סִימֵן נ"ד, כְּתָב שֶׁ'תִּנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ' אֵין הַכוּוּנָה לְאַלִּיָּהוֹ הִנְבִּיאַת זל"ט,

בידו הראוי לברור דרך פסק וקובען לעצמו הלכות הלכות מִבְּטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הָבָא שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ מַתִּיּוֹשֵׁר בַּהוֹרָאָה יִפָּה יִפָּה וְנִמְצָא מִזְכָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת בַּהוֹרָאוֹתָיו וְאֵינוֹ מִכְשׁוּלִין כְּשֶׁאֵר הַתְּלִמִּידִים שֶׁאֵין נוֹהֲגִין כֵּן, עַל פִּי דֶרֶךְ זֶה כֵּתֵב הַמַּהֲרַ"ל שֶׁהַלְכוֹת הֵן עֵיקַר הַתּוֹרָה שֶׁהֵן הַמַּסְקֵנָא הָאֱמִיתִית מִן הַלִּימוֹד שֶׁאֵינָה נוֹטָה יָמִין וּשְׂמָאל מִן הָאֱמֶת, וְלִכֵּן קָל הַשְׁוָנָה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם, כִּי מוֹבָטָח לוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה וְהָאֱמִיתִית הַמּוֹלִיכָה אֶת הָאָדָם לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵכֵן הַלְכוֹת הֵן מֵאוֹתוֹ שׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַלִּיכּוֹת מַלְשׁוֹן הַלִּיכָה בַּדֶּרֶךְ כִּי הַתּוֹרָה וְהַלְכוֹתֶיהָ מוֹלִיכּוֹת אֶת הָאָדָם בַּדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה, אֲמֵנָּה כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא,

כַּמְבוֹאֵר (סְנֵהֲדִרִיז'), אִוֹלָם לֹא הִכֵּל נוֹטִלִים חֵלֶק שׁוֹה וְיִשְׁנֵן מַדְרָגוֹת מַדְרָגוֹת בְּשִׁכְר הָעוֹלָם הַבָּא. עֵיין בַּמַּהֲרַשׁ"א סְנֵהֲדִרִין שֵׁם, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא לְמִי שֶׁלֹּא נֶאֱמָר עָלָיו תּוֹאֵר זֶה, וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁבֶן הָעוֹלָם הַבָּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁכֵּבֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה חֲיָיו הֵם מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא מִלֵּאִים חֲכָמָה וְרוּחָנִיּוֹת. וְכֵן כֵּתֵב 'לִקְוֹט הַגִּרְשׁוֹנִי', וְזֶה יִכּוֹלִים לִפְרֹשׁ אֶת הַתּוֹס' שֶׁכּוֹתֵב שְׂרָצָה לְסִיִּים בְּדַבָּר טוֹב שְׁמִי שְׁלוֹמֵךְ אֶת הַתּוֹרָה וְהַלְכוֹת וּמִקִּיִּים אֶת הַמְּצֻוֹת, יֵשׁ לוֹ כֵּבֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה מַעֲיֵן הָעוֹלָם הַבָּא בַּחֲכָמָה וְרוּחָנִיּוֹת וְכֹל טוֹב וְהַתְּלִמִּיד חֲכָם הַלּוֹמֵד אֶת כֹּל הַש"ס וְכָל הַתּוֹרָה הוּא בַּחֲנִינֵת שֶׁבֶת וְשֶׁבֶת הוּא מַעֲיֵן הָעוֹלָם הַבָּא לְיוֹם שְׁכּוֹלוֹ טוֹב, וְדו"ק.

בן המדבר בכבוד אביו ז"ל

אמר הכותב הספר הזה כתבתי לע"נ אבי מורי רבי יצחק בן דוד צבי ז"ל, הוא היה איש צדיק ותמים היה מלמד דרדקי בעיר קלזבורג יצ"ו והעמיד תלמידים הגונים ביניהם רבנים ואדמו"רים ותלמידי חכמים, וזכה והקימו דורות ישרים מברכים, בני ובני בנים ובני בנים כלנו יודע שמך ולומדי תורתך, ובניהם צאצאים רבנים ומורי הוראות ראשי כוללים מחברי ספרים, תורה וגדולה במקום אחד, ויעזור השם ית"ש הלאה שלא יפסוק האילן, וכל טוב יהיה לנו, ולכל הדורות אמן.

אבי מורי ז"ל נסתלק לחיי עולם הבא בשנת כ"ט טבת תשי"א, אבי ז"ל חי בעולם כמנין ודברת ב"ם, ולא זכיתי שאבי ז"ל יחנך אותי למצוות ולא ילמדנו תורה, אבל ידוע לנו ממסירת נפשו למצוות ולתורה, כידוע שסיפר לנו איש מהימן שבשנות הזעם כשהיה אבי ז"ל היה בעבודת כפיה נטפל לו אחד מהחיילים ימ"ש ורצה לכופו לאבי ז"ל שישתחוה לשתי וערב רח"ל, ואבי ז"ל בכל כוחו לא רצה, לקח החיל את אבי ז"ל והכניס את אבי ז"ל לבור עמוק והעמידו בעמידה וצוה לו שישתחוה לשתי וערב ואם לא יכסנו בעפר, ואבי ז"ל לא רצה בשום אופן, התחיל החיל לכסותו בעפר, וכל הזמן אמר לו אתה משתחוה, ואם לא יכסנו לגמרי בעפר ויקברנו בחיים, והגיע כבר עד לצווארו וכמעט גמר לכסותו, פתאום הגיע קצין גבוה ואמר לחיל תעזוב את היהודי מה אתה רוצה ממנו ושלח משם את החיל, כך ניצל אבי ז"ל ממוות בטוח, ויצא מהבור בעז"ה יתברך. במסירת נפש למצוות זכה אבינו ז"ל שב"ה כל יוצא חלציו מקיימים את קל המצוות ועוסקים בתורה.

שמעתי מהגאון הצדיק עובד ה' כ"ק אדמו"ר מספינקא רבי נחמן כהנא זצוק"ל בעל מחבר 'דעת כהן' שהיה בחו"ל ראב"ד בעיר קלזנבורג, וכשהגיע לארץ ישראל היה בתחילה אב"ד בכפר 'מִסְמִיא' ואח"כ בעיר התורה והחסידות 'בני ברק', והיה מפוסקי דורינו בהרבה ענינים. ואבי ז"ל היה מהמקורבים אצלו ביותר ואחר כך זכה להשתדך עם יוצא חלציו, וכך אמר האדמו"ר זצוק"ל אַ פֿלא שהרבה אנשים באו לארץ ישראל ויו"ח נתקלקל רח"ל, ואמי ע"ה הגיעה לארץ ישראל לבד בלי בעל, וב"ה כל יוצאי חלציהם זרע ברך ה' בלי יוצא מן הכלל, וכולם יראים ושלמים ב"ה, וזה רק בזכות מסירת נפשו לתורה ומצוות, ויה"ר שלא יבוש האילן ולא יקצץ הענפים ונהיה רק מוסיפים והולכים בדרך התורה והמצוות לעולם בכל טוב, אכ"ר.

ולע"נ אמי מורתי יהודית בלומה בת רבי יקותיאל ע"ה, כידוע שאמי ע"ה מסרה נפשה בעד יוצאי חלציה, והתגברה בכוחות עצמות ולקחה על עצמה את הנהגת הבית בגדולה וכבוד, ומסרה נפשה שילדיה יגדלו בתורה ויראת שמים, בבית היה אז שבעה ילדים ואף אחד עוד לא התחתנו, והקטן היה אז בן ששה שבועות, ומאז שהגענו לארץ ישראל עמדה כל הזמן בגבורה כנגד כל הגלים שעברו אז על ארץ ישראל, וכידוע שיש מסמכים רשמיים שמעידים על זה, וב"ה שזכתה לראות את עמלה בחיים, כידוע כשהגענו לארץ ישראל גרנו במעברה אוהל מבד (בריזנט) שנתיים ימים וגרנו כך בתנאים כאלו חיינו בחורף ובקיץ, רק בשביל שאמי ע"ה רצתה לגור בירושלים ליד אנשים חרדים, ושיוצא חלציה, יקבלו חינוך בין כותל הישיבות הקדושות בירושלים ובנותיה בחינוך חרדים, על זה מסרה נפשה שנתיים לגור באוהל מבד, האוהל היה בנוי כך שכל האוהל היה בשפוע עם חבלים קשורים לארץ במסמרים שלא יעוף כל האוהל, פעם אחד בשבת היה רוח כל כך חזק שכמעט עף כל האוהל שזה האוהל היה באמצע שדה פתוח, ואם היה עף היה זה בחינת פיקוח נפש, ואמי ע"ה ראתה את המצב, שָׁמָּה

את ידה על המסמר חזק ודחפה פנימה שלא יעוף האוהל, ולאחר שלשים שנה עוד זכרה זאת ורצתה לקבל תשובה על זה האם היה לה מותר לעשות את מעשה הנ"ל, ובודאי שהיה מותר לה, שזה היה פיקוח נפש ממש, שהיו ילדים קטנים בני שנה וחצי, ועוד הרבה ילדים והיא לא מצאה מרגוע לנפשה אחרי שלושים שנה, רואים מזה איזה אשה גדולה היתה, וזכרנו בעת שהייתי כבר בחור בישיבה כל פעם היתה מצחצחת את הנעלים שלי, אמרתי לה פעם למה את עושה את זאת, אני לא יכול לעשות לבד?, אמרה לי אתה הולך ללמוד בישיבה תוֹרָה אני רוצה שיהיה לי חלק בזה, כמו שפירש המהרש"א שהבאתי לעיל (על מסכת קידושין) שאשה יש לה חלק בתוֹרָה ששולחת את בנה ללמוד תוֹרָה, ויה"ר שזכותה הגדולה תגן על כל יו"ח שנוכל להמשיך בדרך התוֹרָה והמסורה, אכ"ר.

וגם אזכיר כאן לטובה ולברכה את חמי מורי ז"ל הרה"ח רבי אהרן חיים בן אליהו סימון זצ"ל, שהוא היה תלמיד חכם ומתמיד עצום בתוֹרָה, ותמים במעשיו, היה לומד כל יום תשע שעות בהתמדה גדולה אפילו שהיה נהנה מיגיע כפיו בעבודה קשה ומפרכת אפילו הכא היה לומד שעות על שעות, עליו היה יכולים להמליץ מה שכתב המ"ב (או"ח קנ"א ס"ק ג') חייב אדם ללמוד בכל יום תוֹרָה שבכתב שהוא תנ"ך ומשנה וגמ' ופוסקים, ובעלי בתים שאינם לומדים רק שלש שעות או ארבע שעות ביום לא ילמדו בגמ' לחוד דבזה אינו יוצא אלא צריך שילמוד דוקא גם ספרי פוסקים כל אחד כפי השגתו, רואים מזה שמדברים מבעלי בתים שלומדים ג' שעות או ד' שעות אבל לא יעלה על דעת שהיה בעלי בתים שילמדו תשע שעות ביום, וזה היה מו"ח זצ"ל.

תמים במעשיו, כידוע מו"ח הלך כמה שנים בכל יום שישי לקבץ צדקה וחלקם לעניים¹, ולמה עָשָׂה זאת, כי פעם קרא מעשה באחד שראה בחלומו את חבריו שכבר נפטר, שכל אבריו של חבריו מאירים רק רגליו לא מאירים, שאל לו למה הוא כן, ענה לו חברו שכל ימיו ישב ולמד ואף פעם לא הלך ברגליו לעשות איזה מְצָנָה בשביל זה לא מאירים רגליו, אז החליט מו"ח ז"ל ללכת לאסוף מעות לצדקה שגם רגליו יאירו, מזה רואים תמימותו במעשיו שרצה שכל גופו יֵאָיֵר בְּכָל הָאֲזָרוֹת. וזכה שקויים בו 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים', ועליו יכולים להגיד את הפירוש של מצודות דוד על הפסוק 'כִּי יָרַ מְצָנָה' הַמְצָנָה שאדם עושה מאירה לו כְּנֶר, והלומד תוֹרָה היא לו כְּאֹר הַיּוֹם, והשומע תוכחת מוסר הוא לו דרך המביא חיים, אשרי העם שככה לו.

¹ איתא בזה"ק (מקץ רא.) רבי שמעון אמר, בזמנא דנשמתא נפקת מהאי עלמא, בכמה דינין אתדנת עד לא תיעול לאתרה, לבתר, כל אינון נשמתין אית לון למעבר בהך נהר דינור דנגיד ונפיק, ולאסתחאה תמן, ומאן איהו דיקום תמן ויעבר בלא דחילו, כד"א (תהלים כד א) מי יעלה בהר הוי"ה וגו', ונשמתא דזכאה אעבר בלא דחילו, ויקום במקום קדשו, ומאן דאשתדל בצדקה בהאי עלמא, ויתן מממוניה לצדקה, כדין ועבר בההוא אתר ולא דחיל, וכרווא קרי לה לההיא נשמתא, (נחום א יב) ועניתך לא אענך עוד, מאן דזכה למעבר בהאי, לית ליה דינא יתיר כלל.

הקדמה ל'דרשות משמחות'

בשמחה והודאה להשם יתברך שנתן לנו שמחות ושבחות וחגים ויו"ט לשמוח בהם, איתא בגמ' (נכסות ו:) אמר רב אשי 'אגרא דבי הילולי מילי', ופרשיה"ק מילי לשמח החתן בדברים, ובגמ' (עירובין נד.) ר' זירא אמר מהכא, (משלי טו כג) שְׂמֹחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֶה פִּיּוֹ וְדָבָר בְּעֵתוֹ מֶה טוֹב, אימתי שְׂמֹחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֶה פִּיּוֹ, לישנא אחרינא אימתי שְׂמֹחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֶה פִּיּוֹ בזמן שְׂדָבָר בְּעֵתוֹ מֶה טוֹב, פרשיה"ק אימתי שְׂמֹחָה וכו' שידע לדרוש הלכות חג בחג.

בלשון רשיה"ק משמע אימתי שְׂמֹחָה שידע לדרוש הלכות בחג וכן כל יו"ט, לכאורה גם יכול להיות לפי רשיה"ק בגמ' (נכסות ו:) לשמח חתן בדברים, אז אם דורשים להחתן בדברים המשמחים אותו הוא גם נקרא דָבָר בְּעֵתוֹ מֶה טוֹב.

וקראתי את החלק הזאת 'דרשות משמחות' כשמו כן הוא, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיהיה לנו רק שמחות וטוב כל הימים, אכי"ר.

משגב"י

בענין אין עושין מצוות חבילות חבילות^ה

סוגיא דפסחים בענין אין עושין מצוות חבילות.

א בגמ' פסחים (קב: דאיירי שם לענין בני חבורה שהיו מסובין בסעודה בער"ש וקידש עליהן היום, דסבירא ליה לרבי יוסי דאין צריכים להפסיק הסעודה אלא יגמרו סעודתן, ואיתא שם) גמרו (הסעודה), כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום, אמאי ונימרינהו לתרווייהו אחדא כסא אמר רב הונא אמר רב ששת אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, מאי טעמא אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות, ופי' הרשב"ם דמחזי עליה כמשוי, ובהמשך הגמ' מקשינן עלה מהא דקיימא לן דיו"ט שחל להיות בשבת מקדשין ומבדילין על אותו הכוס [אלא שנחלקו אם הסדר הוא יקנ"ה או יקנ"ז] ומשני דהבדלה

וקידוש חדא מילתא היא ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו, ופי' רש"י והרשב"ם קידוש והבדלה חדא מילתא הוא דתרווייהו משום קדושת ימים טובים נינהו ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש מברך.

ובתוס' ד"ה שאין אומרים, הביאו מחלוקת בענין ברכות שבע ברכות דיש שלמדו מסוגיין שאין לברך השבע ברכות על כוס ברכת המזון משום אין עושין מצוות חבילות חבילות כמו שאין עושין קידוש וברכת המזון על כוס אחד, אולם הביאו שדעת רבינו משולם שאין בזה משום עשיית מצוות חבילות וביאר הטעם דברכת המזון ושבע ברכות חדא מילתא הוא, משום דברכת המזון גורם

^ה תשאות חן חן להני תרי צנתרא דהבא הרבנים הגאונים שליט"א, שעמלו שעות על גבי שעות בעריכת הסוגיא שיצא דבר השווה לכל, וישלם ה' שכרם בבני חיי ומוזוני ריחיי ונחת דקדושה מכל יוצ"ח ברו"ג, אכ"ר.

לברכת נישואין ודמי למאי דאמרינן קידוש והבדלה חדא מילתא הוא, עוד כתבו התוס' דברכת אירוסין ונישואין נהגו לומר על שתי כוסות וטעמא דרגילים לעשות האירוסין והנישואין

בנפרד כדאמר (כתובות ז:): מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים, ועוד דנהגו לקרות כתובה בינתיים והוי הפסק ולכך מתכוונים וצריך שני כוסות.

דברי הפוסקים בענין אם אפשר לברך ברכת המזון ושבע ברכות על כוס אחד, ואם מברכים על שני כוסות מה הדין לגבי הבאתם כאחת.

ב] בטור (אהע"ז ס' סג) הביא את השיטה הראשונה שבתוס' דאין לברך השבע ברכות וברכת המזון על כוס אחד אלא מביאין כוס ומברכין עליו ברכת המזון ולאחר שסיים ברכת המזון מניחו לפניו, ומביאין לו כוס אחר ואומר עליו שש ברכות ומניחו ונוטל הכוס שבירך עליו ברכת המזון ואומר עליו בפה"ג, וסיים הטור דכן נוהגין באשכנז ובצרפת, ובספרד אין נוהגין כן אלא אומרים הכל על כוס אחד, והיינו דבני ספרד סבירא להו כדעת רבינו משולם דאין בזה משום עשיית מצוות חבילות.

והנה דנו הפוסקים אימתי מביאין שני הכוסות ואם יש חשש להביא שניהם כאחד, בדרישה (ס"ק יח) כתב דא"צ להביא שני הכוסות יחד כמו שאנו עושין אלא אפשר להביא כוס של שבע ברכות אחר ברכת המזון, ועוד כתב דדוי הסר שנוהגין לומר בסעודת שבע ברכות אומרים על כוס

ובשו"ע שם ס"ט הביא שני הדעות די"א שאין לברך ו' ברכות על כוס ברכת

של ברכת המזון ואין שייך בזה אין עושין חבילות דדוי הסר אינה ברכה, והביא דבריו להלכה הבית שמואל (ס"ה יא), אולם הט"ז (סק"ז) חולק על הדרישה וסבירא ליה דאמירת דוי הסר יש לומר על כוס של שבע ברכות ולכן סבירא ליה דיש להביא שני הכוסות יחד ולומר דוי הסר על הכוס שמייחד לשבע

ברכות ואחר דוי הסר מניחו ונוטל הכוס של ברכת המזון ואחרי ברכת המזון חוזר ונוטל הכוס של שבע ברכות, ובמגן אברהם (סי' קמז ס"ק יא) כתב דלדעת התוס' (סוטה ת.) אין להביא שני הכוסות יחד ושכן משמע בלשון הטור והשו"ע (אהע"ז סי' סב) ויובאו דבריו בהמשך הדברים.

סוגיא דסוטה בענין אין עושין מצוות חבילות.

ג] עוד מצינו את הענין של אין עושין מצוות חבילות חבילות בגמ' (סוטה ת.) ת"ר אין משקין שני סוטות כאחת כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה, (פרש"י, שמה האחת עומדת על בורייה ואינה מודה לומר טמאה אני, וחברתה שהיא טמאה רואה את זו שאינה מודה וסובלת את בושתה, ולבה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה), ר' יהודה אומר לא מן השם הוא זה (פרש"י, לא זהו הטעם שאמרת העיקר הנאמר בדבר), אלא אמר קרא אותה לבדה, ות"ק הכתיב אותה, ת"ק ר"ש היא דדריש טעמא

דקרא, ומה טעם קאמר מה טעם אותה לבדה כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה, מאי בנייהו איכא בנייהו ורתתת, (פרש"י, אשה שאנו רואים אותה שהיא רותתת מאימת המים ואינה מודה, למ"ד שלא יהא לבה גס בה זו אנו רואים שאין לבה גס בה, ולמאן דלא דריש טעמא דקרא אלא גזירת הכתוב אין משקין עמה אחרת), [ומקשינן אליבא דר"ש] ורותתת מי משקין והא אין עושין מצוות חבילות חבילות, (פרש"י, שנראה כמי שהיו עליו למשווי וממדה לפרק משאו), דתנן אין משקין שני סוטות כאחת, ואין

זבחים כאחד כגון שני עולות או שני חטאות שיעמיד שניהם בעזרה וישחוט אחד ואח"כ ישחוט השני.

[ועי' בהגהות חכמת שלמה על המגן אברהם (סי' קמז ס"ק י"א) שהקשה בפשט הסוגיא דמאי מקשה מברייתא דאין משקין שני סוטות כאחת נימא דבהא גופא פליגי ר"י ור"ש דלר"ש הטעם שלא יהא לבה גם בה ולכן ברותת מותר, ולר"י הטעם משום דאין עושין מצוות חבילות, ולכן ילפינן מינה לשאר דיני התורה כגון במצורעים ובעבדים ועגלות, וא"כ ל"ש להקשות מברייתא זו על ר"ש דברייתא זו כר"י אזלא ונשאר בצ"ע].

ביאור המגן אברהם במחלוקת תוס' והרמב"ם בגדר דין עשיית מצוות חבילות.

כהן אחד לשני כהנים דהלא קיימא לן כר' יהודה דיליף מקרא דאותה דאין משקין שני סוטות כאחת, והוא גם באופן שאין משום עשיית מצוות חבילות, ובגמ' אמרו חילוק זה בדעת

מטהרין שני מצורעין כאחת, ואין רוצעין שני עבדים כאחת, ואין עורפין שני עגלות כאחת, לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות, [ומתריצין] אמר אביי ואיתימא רב כהנא לא קשיא כאן בכהן אחד כאן בב' כהנים, ופרש"י דבכהן אחד שמשקה שתי נשים הוי חבילות, וכן לגבי עבדים בב"ד אחד ובאדון אחד, ובשני כהנים לא הוי חבילות.

ועי' תוס' ד"ה אין משקין שביאורו דכוונת הגמ' דאסור להעמיד שני הסוטות בעזרה בבת אחת אע"פ שאין שותות כאחת, וכן ברציעה אין להעמיד שני עבדים כאחד לרציעה, והקשו ע"ז ותימה וכי היה אוסר בכה"ג לשחוט שני

ד] במגן אברהם (סי' קמ"ז ס"ק י"א) תמה בזה על הרמב"ם שלא הביא החילוק בין כהן אחד לשני כהנים (וביאר המחצית השקל דאין כוונת המגן אברהם דבהל' סוטה הו"ל להרמב"ם להביא החילוק בין

ר"ש דדריש טעמא דקרא וסבירא ליה דברותתת משקין, אלא דכוונת המגן אברהם להקשות דלגבי מצורעים ועבדים ועגלות היה לו להרמב"ם להביא החילוק בין שני עבדים של אדון אחד או של שני אדונים. וכהאי גוונא במצורעים ובעגלות דבהלכות אלו אין ילפותא מקרא שאין עושים אותם כאחת ואין בזה רק הנידון של עשיית מצוות חבילות, ובזה הו"ל להרמב"ם להביא חילוק הגמ'), וכתב המגן אברהם דנראה מזה דהרמב"ם אינו מפרש הסוגיא כפירוש רש"י ותוס', אלא מפרש להיפך דבכהן אחד אין איסור אע"פ שמעמיד שניהם כאחד כיון שאין משקה אותם כאחת, אבל בשני כהנים שמשקין אותם בבת אחת זה אחת וזה אחת אסור, וע"ש במגן אברהם דמיישב בזה מה שהקשו התוס' (ד"ה והא מין עושין) דטהרת מצורעין הוא כמו שני עבדים של שני בני אדם, דלהרמב"ם ניחא דאדרבה בשני עבדים של שני אדונים ושניהם רוצעין באותו זמן אסור, ונמצא דלתוס' האיסור

בהעמדת שני הסוטות כאחת אע"פ שאין משקין כאחת וכן לגבי מצורעים ושאר הדברים, ולהרמב"ם אין איסור בהבאה ביחד אלא בעשיית שניהם בזמן אחד, וכתב המגן אברהם דלפ"ז יוצא דלהרמב"ם מותר להביא שני תינוקות כאחת ולמולם בזה אחר זה, אבל למולם בבת אחת בשני מוהלים אסור, ולהתוס' אסור להביאם בבת אחת למולם בזה אחר זה אבל למולם באותו הזמן בשני מוהלים שרי מכיון שאין איסור בעשיית שני מצוות באותו זמן.

והנה הבאנו לעיל באות ג' קושיית התוס' (סוטה ט). שהקשו לפי שיטתם שיש איסור בהעמדה דתימה לפי זה וכי נימא דאסור להעמיד שני קרבנות בעזרה כדי לשחוט אחד אחרי השני, וכתב המגן אברהם ליישב קושייתם דרך בשני מצוות של חובה יש איסור של עשיית חבילות ולא בשני מצוות שאינן חיוביות, ואין הכי נמי בשני קרבנות חובה יהיה איסור להעמידם כאחד, וביאר המחצית השקל דהרי הטעם שאין עושין מצוות

חבילות פרש"י דהיינו שלא יראה עליו כמשא וזה שייך רק בדברים שהם חובה, אבל בדברי רשות הרי ודאי אינו כמשא עליו דהרי אינו מחויב בהם כלל, והביא המגן אברהם ראייה לזה דאכן בקרבנות חובה אסור להביא שנים כאחד מהמשנה (יומא ג:) דתנן התם דאחר שְׁהָזָה הכה"ג מדם הפר לפני ולפנים הביאו לו את השעיר שחטו וקיבל דמו

וכו' ומבואר דלא הביאו לו מתחילה הפר והשעיר יחד, והיינו טעמא דבקרבנות חובה אסור להביא שניהם כאחד, וביאר המחצית השקל דאע"פ שכבר היו שניהם בעזרה משום חולשא דכה"ג, מ"מ לא הביאו שניהם לפניו משום עשיית מצוות חבילות, והוסיף המחצית השקל דמזה ראייה לשיטת התוס' שיש איסור בעצם ההבאה.

דברי הפוסקים בענין עשיית מצוות חבילות בשני ספרי תורה.

ה] בשו"ע (סי' קמז סעי' ז') אין המפטיר מתחיל עד שיגמרו לגלול הספר תורה כדי שלא יהא הגולל טרוד ויוכל לשמוע ההפטרה. עוד כתוב (סס בסעי' ח') ביום שיש שני ספרי תורה לא יפתחו השניה ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון. וז"ל הרמ"א ואין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוות, ומוציאין שני הספרים כאחת ותופסין בשניה עד שיקראו בראשונה, (דהיינו שמוסרין הספר למי שהוא שם על

הבימה להחזיקו עד שיגיע זמן קריאת המפטיר, משנ"ב) ובביאור הגר"א בס"ח מבואר הטעם שלא יפתחו השניה עד שיגללו הראשונה משום דאין עושין מצוות חבילות, וכתב דיש מפרשים דזהו גם טעם הדין שהובא בס"ז שאין המפטיר מתחיל לקרוא עד שיגמור הגולל לגלול, שהוא ג"כ משום עשיית מצוות חבילות. וטעם הנזכר בשו"ע הוא מרש"י (סוטה לט:) ד"ה עד שתגלל, ויש לעיין בזה למה לא פירשו רש"י ואחריו המחבר באמת גם כהא דסעיף ז' דהטעם

הוא משום מצוות חבילות, ובמגן אברהם (קמ"ז ס"ק יא) הביא דברי הדרכי משה בשם האור זרוע שהביא מהירושלמי שאין להוציא הספר תורה השני מהארון עד שמחזיר הראשון, וכן הוא בבבלייתא דמסכת סופרים, ואנו אין נוהגין כן אלא מוציאים שניהם בבת אחת, ותמה המגן אברהם מנא לן לעשות דלא כהירושלמי, והביא בזה המגן אברהם הסוגיא דסוטה הנ"ל, וביאר מחלוקת הרמב"ם והתוס' אם האיסור של עשיית חבילות הוא בהבאה או בעשיה, דשיטת התוס' היא דלהביא שני מצוות לפניו הוא בכלל האיסור של עשיית מצוות חבילות אולם כששני בני אדם מתעסקין כל אחד במצוה נפרדת אין זה נחשב חבילות אף ששניהם עושים המצוה באותו זמן, ודעת הרמב"ם להיפך דבהבאת שני המצוות כאחד אין שום חשש, ולהיפך בעשיית שני המצוות בזמן אחד אע"פ שנעשה ע"י שני בני אדם יש בזה משום עשיית חבילות חבילות, וכתב דלפ"ז מיושב מנהגינו

שמוציאים שני הספרי תורה כאחד, והיינו דנהגין בזה כהרמב"ם דהרי נתבאר דדעת הרמב"ם דאין איסור בהבאה אלא בעשיית שני המצוות באותו זמן והוא מבואר בגמ' להרמב"ם, וכמו דלדעת הרמב"ם אין איסור בהעמדת שני סוטות וב' מצורעים כאחת כן אין איסור בהוצאת שני ס"ת ביחד, והוסיף המגן אברהם עוד נפקא מינה בין הרמב"ם להתוס' לגבי כוס של שבע ברכות דלהתוס' אין להביא שני הכוסות יחד דהרי להתוס' ההבאה כאחת של שני מצוות אסורה, וכתב המגן אברהם דאכן כן משמע בלשון הטור ושו"ע (אכע"ז ס"י סג) דאין להביא שני הכוסות לפני ברכת המזון אלא יברך ברכת המזון על כוס אחד ואחרי ברכת המזון יביא עוד כוס לברכת שבע ברכות, וביאר המחצית השקל דכוונת המגן אברהם להקשות דלפי זה יש סתירה בשו"ע דלגבי ספר תורה עבדינן כהרמב"ם שאין איסור בהבאה כאחת ולכן מוציאים אנו שני ספרי תורה כאחד, ולגבי הכוסות של

ברכת המזון ושבע ברכות משמע בלשון הטור והשו"ע דאין להביא שני הכוסות כאחת וזה כדעת התוס' דיש איסור בהבאת שני המצוות ביחד, ונמצא דפסקי השו"ע סותרים זה את זה.

והנה מנהגינו באמת גם לגבי כוסות של ברכת המזון ושבע ברכות להביא את

שתי הכוסות ביחד קודם ברכת המזון, כמבואר בלשון הדרישה שכתב דא"צ להביא שני הכוסות כאחת כמו שאנו עושין, משמע דנוהגין להביא שני הכוסות יחד, [אלא שהדרישה עצמו כתב שאין צריך לעשות כן], ובהמשך הדברים יתבאר טעם מנהגינו בזה.

סיכום וביאור השיטות הן לגבי כוס שבע ברכות, והן לגבי שני ספרי תורה.

ו] העולה ממה שנתבאר דלגבי כוס של שבע ברכות נחלקו השו"ע והרמ"א אם מברכין ברכת המזון ושבע ברכות על כוס אחד או על שני כוסות, ונחלקו הפוסקים לגבי הבאת שני הכוסות יחד לפי דעת הרמ"א, דדעת הדרישה שמוותר להביאם יחד, אבל אין צריך להביאם יחד, אך המנהג הוא כן להביאם יחד, ודעת הט"ז דאדרבה יש להביאם יחד בדוקא כדי לומר דוי הסר על כוס של ברכת המזון, והמגן אברהם מדייק בלשון הטור והשו"ע דאסור להביאם כאחד, וביאר שהוא כדעת התוס' (סוטה ת. ט.) שיש איסור בהבאת שתי המצוות

כאחת, ולגבי הוצאת ספר תורה קיימא לן דמוציאין שני ספרי תורה כאחד, והוא כשיטת הרמב"ם שאין איסור בהבאה כאחת אלא בעשיית שני המצוות בזמן אחד אפי' ע"י שני בני אדם, והקשה המגן אברהם דא"כ סותרים פסקי השו"ע זה לזה.

וכדי לבאר היטב השיטות בזה נקדים דמצינו מחלוקת ראשונים בטעם הדין של אין עושין מצוות חבילות חבילות, רש"י סוטה ח. (לשון הקדוש הוצא לעיל בלאת ג) כתב הטעם שנראה כמי שהיו עליו למשאוי וממהר לפרוק משאו, ובתוס' (מנ"ק ת: ד"ה לפי שאין מעכזין) כתבו לבאר

הטעם שאין מערבין שמחה בשמחה דכמו שאין עושין מצוות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, כמו"כ אין מערבין שמחה בשמחה כדי שיהיה לבו פנוי בשמחה. ומבואר בדבריהם דהטעם שאין עושין מצוות חבילות הוא כדי שיהא לבו פנוי למצוה, נמצא דיש לנו שני מחלוקות בענין אין עושין מצוות חבילות, א] בטעם הדין דרש"י מפרש משום שלא יהיה נראה שהוא עליו כמשאוי, והתוס' פירשו משום כדי שיהיה לבו פנוי למצוה, ב] דדעת התוס' דיש איסור בעצם הבאת שני מצוות כאחת אף שעשייתן הוא בזה אחר זה ולהיפך כששני בני אדם מתעסקים בשני מצוות באותו הזמן אין שום איסור, ודעת הרמב"ם להיפך דאין איסור בהבאת והעמדת שני מצוות כאחת, ולעומת זאת יש איסור כששני המצוות נעשים בזמן אחד אפילו ע"י שני בני אדם, ונראה דדעת המחבר הוא בשני הדברים כדעת התוס' הן לגבי טעם הדין שהוא משום

שיהא לבו פנוי למצוה הן לגבי שיש איסור בעצם ההבאה בזמן אחד, ודעת הרמ"א כשיטת רש"י דהטעם הוא משום שנראה עליו כמשאוי וכדעת הרמב"ם דאין איסור בהבאה כי אם בעשיית שני המצוות בזמן אחד ועל פי זה יתבאר בעז"ה הדינים לפי כל שיטה כדלהלן.

ז] הנה המחבר (נא"ח סי' קמז סעי' ז') כתב בטעם הדין שלא יתחיל בהפטרה עד שיגמרו לגלול הספר תורה משום כדי שלא יהא הגולל טרוד ויוכל לשמוע ההפטרה, והביאור הגר"א כתב די"מ הטעם משום עשיית מצוות חבילות. ועמדנו בזה למה לא פי' השו"ע מטעם זה, ונראה דהשו"ע סבירא ליה כדעת התוס' כמו"ק דהטעם שאין עושין מצוות חבילות גופא הוא מטעם שיהיה לבו פנוי למצוה, וא"כ כוונת המחבר באמת לדינא דאין עושין מצוות חבילות, דהטעם שיהא הגולל פנוי לשמוע ההפטרה הוא גופא הטעם דאין עושין מצוות חבילות, ונראה לבאר דזה גם

הטעם במה שפסק המחבר (אהע"ז סי' סז) דמברכים ברכת המזון ושבע ברכות על כוס אחד והוא כשיטת רבינו משולם בתוס' בפסחים דסבירא ליה דברכת המזון ושבע ברכות חדא מילתא הוא, כיון שבברכת המזון גורם שיברכו שבע ברכות, והיינו דכיון שהטעם הוא שלא יפנה עצמו מהמצוה שהוא עוסק בה הרי שאם הוא ענין אחד אין זה נחשב שמפנה לבו מהמצוה שעוסק בה דכמצוה אחת דמי והרי הוא כעוסק במצוה אחת בלבד, ונראה עוד דהמחבר סבירא ליה כשיטת התוס' שיש איסור בעצם ההבאה של שני מצוות ולכן בשו"ע אהע"ז כשהביא הדעה הראשונה כתב דמביא כוס אחר ואומר עליו שש ברכות וחוזר ולקח כוס של ברכת המזון ואמר עליו בורא פרי הגפן, משמע דהכוס של שבע ברכות מביאין רק אחר ברכת המזון ולא ביחד עם כוס של ברכת המזון וכמו שדייק כן המגן אברהם (סס), והטעם הוא דסבירא ליה כשיטת התוס' דיש איסור בעצם

ההבאה ועל כן אין להביא שני הכוסות כאחת.

אכן לפי זה קשה איך קיימא לן דמוציאין שני ספרי תורה כאחת, הרי לדעת התוס' יש איסור בעצם הבאת שני מצוות כאחת, ונראה לבאר ע"פ מה שהבאנו לעיל (סוף אות ז') מהמחצית השקל דלגבי פר ושעיר ביום הכיפורים דאף שהביאו שניהם לעזרה משום חולשא דכהן גדול, מכל מקום לא הביאום לפני הכהן גדול ביחד, משום דאין עושין מצוות חבילות, ומבואר דבמה שמביאים אותם ביחד לעזרה אין איסור כיון שאין מביאין אותם לפני הכהן גדול עצמו, ונראה דכמו כן כאן בזה שמוציאין שני הספרי תורה ביחד עדיין לא נחשב הבאה כאחד [ואדרבה משום טירחא דציבורא יש להוציא שניהם כאחד] ורק בפתיחת ספר התורה השני קודם שגללו הראשון יש חשש דזה אכן נחשב כמו העמדת שני סוטות ושני

מצורעים וכדו' שאסור אליבא דהתוס', ומה שהביאו הפוסקים מהירושלמי דאסור להוציא שני ספרי תורה היינו משום דהירושלמי סבירא ליה באמת דגם זה נקרא הבאה כאחת והוא בכלל עשיית מצוות חבילות, אולם מהבבלי הרי הוכחנו דמה שמביאים שניהם לעזרה כאחד אין בזה איסור, ורק בהבאה לפני הכהן גדול עצמו יש איסור ומזה למדו הפוסקים דאין איסור בהוצאת שני ספרים כאחד.

[ח] ועתה נבאר דעת הרמ"א, הנה הרמ"א (בסי' קמז ס"ח), כתב דאין מסלקין הספר תורה הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוה. ויש לבאר למה כתב להניח הספר תורה השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוה, הרי עדיף להביאה אחר שסילק הראשונה מטעם דאין עושין מצוות חבילות חבילות, ונראה מוכרח מזה דדעת הרמ"א הוא כדעת הרמב"ם דאין איסור בהבאת שני מצוות כאחת, לכן

אין איסור להניח שני הספרים על השולחן, ולכן גם כן לגבי כוס של השבע ברכות מביאין שני הכוסות כאחת כמו שהובא לעיל מהדרישה שכן המנהג ומשום דאנן קיימא לן כהרמב"ם דאין איסור בהבאה, אבל לגבי אמירת הברכות סבירא ליה להרמ"א דאין לומר ברכת המזון ושבע ברכות על אותו הכוס דסבירא ליה כרש"י בטעם הדין משום דאין עושין מצוות חבילות שהוא משום שלא יראה עליו כמשא ולכן לא מהני הסברא דברכת המזון גורם להשבע ברכות שיבא דהרי סוף סוף נראה כמשוי בזה שמברך שניהם על כוס אחד.

המורם מכל האמור דהמחבר סבירא ליה כהתוספות דהטעם הוא משום שלא יפנה לבו מהמצוה, וסבירא ליה כדעת התוס' דאין איסור בהבאה, והרמ"א סבירא ליה כרש"י דהטעם הוא משום שלא יראה עליו כמשוי וסבירא ליה כדעת הרמב"ם דאין איסור בהבאה כאחד אלא בעשיה יחד. [ועי' עוד בספר

'עזר מקדש' להגה"ק מבוטשאטש
 'צוק"ל על שו"ע אהע"ז שם, שכתב
 לבאר המנהג להביא שני הכוסות של
 ברכת המזון ושל שבע ברכות כאחד
 דאפשר ליישבו גם אליבא דהתוס' שיש
 איסור בהבאה ומשום דל"ש בזה הטעם
 דשלא יראה עליו כמשא, כיון שאסור
 להפסיק בין ברכת המזון לשבע ברכות
 הוא מוכרח להביאם קודם ברכת המזון,
 שמא ישתו ולא ישאר שם יין בשביל
 הכוס של שבע ברכות ויצטרכו להביא יין
 ממוקם אחר ויהיה הפסק גדול, וע"ש
 שכתב דיש להקפיד ששני אנשים ימזגו
 הכוסות דבזה יש עוד סברא להתיר
 ומשום שזה כמו שני כהנים אליבא
 דהתוס' דלא שייך בזה האיסור של
 עשיית מצוות חבילות ע"ש בכל דבריו].
 [א"ה יש להעיר על דברי המחבר זצ"ל
 במה שביאר דהסברא של רבינו משולם
 דברכת המזון ושבע ברכות חדא מילתא
 היא מתבארת דוקא לפי טעם התוס'
 במו"ק שלא יפנה לבו מהמצוה דע"כ
 באופן שנחשב כמצוה אחת אין זה

כמפנה לבו למצוה אחרת אלא כעוסק
 באותה מצוה עצמה, משא"כ לפי הטעם
 של רש"י שלא יראה עליו כמשא לא
 מהניא סברא זו דחדא מילתא הוא, ויש
 להעיר הרי עצם הסברא דחדא מילתא
 הוא נאמר בגמ' לגבי קידוש והבדלה,
 ורבינו משולם רק הוסיף וחדידש שזה
 שייך גם בברכת המזון ושבע ברכות,
 וא"כ בהכרח שסברא זו שייכת גם לפי
 טעמו של רש"י, וצ"ע.

ויש לבאר דלענין קידוש והבדלה נזכר
 לעיל (נאות א) דפירשו רש"י והרשב"ם
 תרויהו משום קדושת ימים טובים
 נינהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר
 קדושת יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש
 מברך, והיינו דשם הוי ממש חדא וע"כ
 ג"כ לא שייך טעם דמחזי עליה כמשא,
 אלא דרבינו משולם חידש דגם ברכת
 המזון וברכת נישואין כיון דשייכי להדדי
 ג"כ שייך לומר על זה 'חדא מילתא
 הוא', ועל זה שפיר יש לומר דזה רק
 לענין טעמא דלא הוי כמפנה לבו למצוה
 אחרת.]